

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง

กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

THE GROUP ESTABLISHMENT PROCESS OF THE SUFFICIENCY
ECONOMY AGRICULTURAL GROUP IN ACCORDANCE WITH
THE ROYAL NEW AGRICULTURAL THEORY
IN SAN SAI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

(ปีที่ 1 / 2)

โดย

ธนรัช เมฆขยาย ศุภลักษณ์ ล้อมลาย

2553

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง

กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

THE GROUP ESTABLISHMENT PROCESS OF THE SUFFICIENCY ECONOMY
AGRICULTURAL GROUP IN ACCORDANCE WITH THE ROYAL NEW
AGRICULTURAL THEORY IN SAN SAI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย

ประจำปี 2552

จำนวน 360,000 บาท

หัวหน้าโครงการ

ชนรักษ์ เมฆขยาย

ผู้ร่วมโครงการ

ศุภลักษณ์ ล้อมลาย

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

30 / 06 / 53

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้จัดสรรงบประมาณในการทำการวิจัยจากหมวดเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน จนกระทั่งงานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

นอกจากนี้ขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ด้วย

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	1
ABSTRACT	3
บทที่ 1 บทนำ	5
ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
สมมติฐานการวิจัย	7
ขอบเขตการวิจัย	8
ข้อจำกัดสำหรับการวิจัย	8
นิยามศัพท์	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่	13
ความคิดรวบยอดของทฤษฎีใหม่	16
ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่	17
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	18
ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	18
สาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	19
การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการ	20
ทฤษฎีขั้นตอนของการพัฒนาองค์กรชุมชน	22
ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพชุมชน	23
ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์กร	25
ทฤษฎีชุมชนเข้มแข็ง	26
องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง	27
ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย	30

บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	33
	วิธีวิจัย	33
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	33
	ประชากร	33
	กลุ่มตัวอย่าง	34
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	35
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	35
	การตรวจสอบข้อมูล	37
	การวิเคราะห์ข้อมูล	38
บทที่ 4	ผลการวิจัย	41
	ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	41
	1. การศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	41
	1.1 ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว	41
	1.2 ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	45
	1) ปัญหาการเกษตรของชุมชน	46
	2) การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	48
	1.3 การก่อสร้างและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	56
	2. การศึกษาศักยภาพและปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	57
	2.1 ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	57
	2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกลุ่มและการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	58
	1) เงื่อนไขภายใน	58
	2) เงื่อนไขภายนอก	61
	การก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	66
	1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของตำบลสันทรายหลวง	66
	1.1 สภาพทั่วไปทางกายภาพและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง	66
	1.2 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	67
	1.3 ด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ	69
	2. การสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	71

2.1	ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม	71
2.2	ขั้นลงมือปฏิบัติการ	75
1)	การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2552	75
2)	กิจกรรมการทอดผ้าป่าความดีเพื่อความสามัคคีของเกษตรกร บ้านป่าลาน เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2552	78
3)	การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552	80
4)	กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำฮอร์โมนไข่ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552	84
5)	กิจกรรมทัศนศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง ระหว่างวันที่ 3 - 6 กรกฎาคม 2552	85
6)	กิจกรรมให้ความรู้การทำผักปลอดสารพิษ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2552	97
7)	กิจกรรมอื่นๆ	98
8)	กิจกรรมต้นกล้าอาชีพ (โครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน) บ้านป่าลาน ระหว่างวันที่ 10 กรกฎาคม - 10 สิงหาคม 2552	100
9)	กิจกรรมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานกลุ่มเกษตรกร เมื่อ วันที่ 18 และ 21 สิงหาคม 2552	101
2.3	ผลการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ในปีแรก	102
	ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจ พอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	105
1.	ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	105
2.	เงื่อนไขซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจ พอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	106
2.1	เงื่อนไขภายใน	106
2.2	เงื่อนไขภายนอก	109
	ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม เป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	110

1. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	110
2. ผลประโยชน์ทางสังคม	114
3. ผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม	117
การทดสอบสมมติฐาน	117
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	119
สรุปผลการวิจัย	119
1. ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่	119
2. การก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	121
3. ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรกร เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	125
4. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการ รวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่	125
การอภิปรายผล	126
ข้อเสนอแนะ	129
บรรณานุกรม	131
ภาคผนวก	133
1. รายชื่อเกษตรกรกรกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์แม่ครัว แม่แฝกใหม่ ครั้งที่ 1 (14 ธันวาคม 2551)	134
2. รายชื่อเกษตรกรกรกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์แม่ครัว แม่แฝกใหม่ ครั้งที่ 2 (1 กุมภาพันธ์ 2552)	136
3. รายชื่อผู้เข้าร่วมจัดเวทีประเมินโครงการและสรุปผลการดำเนินงาน (18 กันยายน 2552) ณ ศูนย์การเรียนรู้วัดป่าลาน	138

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย	31
4.1	การสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์แม่ครัว (14 ธันวาคม 2551)	46
4.2	การระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชนของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์แม่ครัว (14 ธันวาคม 2551)	48
4.3	แปลงปลูกผักสาธิตในบริเวณบ้านของนายพรหม ใจเมคา	50
4.4	โรงเรือนเพาะเห็ดสาธิตในบริเวณบ้านนายพรหม ใจเมคา	51
4.5	การจัดเวทีชุมชนบ้านป่าลานเพื่อวิเคราะห์ชุมชน (15 กุมภาพันธ์ 2552)	71
4.6	การสนทนาปัญหาชุมชนกับเจ้าอาวาสวัดป่าลาน	75
4.7	การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ (รับฟังการบรรยาย)	76
4.8	การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ (การเลี้ยงกบ)	77
4.9	การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ (การเลี้ยงปลา)	77
4.10	การดำเนินกิจกรรมทอดผ้าป่าความดีที่วัดป่าลาน (23 พฤษภาคม 2552)	78
4.11	การกล่าวคำปณิธานของเกษตรกรเพื่อสร้างความคิดถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (23 พฤษภาคม 2552)	79
4.12	การเขียนความตั้งใจในการทำงานหรือการประพาดดินลงบนผืนผ้าของ เกษตรกรและกระตุ้นให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเกษตรกรด้วยกัน (23 พฤษภาคม 2552)	80
4.13	แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร บ้านป่าลาน	82
4.14	น.ส.สุวิชา อินหนองฉาง กำลังอธิบายให้เกษตรกรฟังเกี่ยวกับการทำสอร์โมนไข่	85
4.15	การดูงานกลุ่มอาชีพใน ต.คลองเงิน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	86
4.16	การดูงานและการรับฟังการบรรยายจากวิทยากร (นายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง) ณ สถาบันการเรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.)	88

4.17	การดูงานและการรับฟังการบรรยายจากนางวันเพ็ญ นาทอง ประธาน กลุ่มกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี	90
4.18	การรับฟังการบรรยายจากวิทยากรของศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี	91
4.19	การระดมความคิดเห็น (การถอดประสบการณ์) ผลจากการดูงานของ กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ	92
4.20	การอบรมการปลูกผักปลอดสารพิษ การแจกพันธุ์ผัก พันธุ์ปลา กบ เป็ด และไก่ ให้แก่กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ	98
4.21	การดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำยาล้างจาน กิจกรรมทำบัญชีครัวเรือน ให้แก่กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ	99
4.22	กิจกรรมต้นกล้าอาชีพ (โครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน) ได้ส่งเสริม ทางด้านการทำอาหาร-ขนม การทำกระเป๋ การปลูกผักสวนครัว (ปลอดสารเคมี)	101
4.23	การติดตามผลการปฏิบัติงานและการจัดการจำหน่ายสินค้าเกษตร ของกลุ่มเกษตรกร	102
4.24	สมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ กำลังจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเอง	111
4.25	การจัดพื้นที่สำหรับการทำเกษตรของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ (นางอรรพพร แก้วป้อม)	112
4.26	การจัดพื้นที่สำหรับการทำเกษตรของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ (น.ส.สุวิภา เจริญ)	113
4.27	การจัดพื้นที่สำหรับการทำเกษตรของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ (นางวราภรณ์ จมพอง)	114
4.28	การลงปฏิบัติจริงของเกษตรกร โดยมีวิทยากรแกนนำ (น.ส.สุวิภา อินหนอง นาง) คอยติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด พร้อมกับทำเป็นตัวอย่าง ให้เห็น	115

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกของกลุ่มผู้เลี้ยง วันม-วันเนื้อ	63
4.2	การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ	64
4.3	การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกของกลุ่มออมทรัพย์	65
4.4	หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง	67
4.5	พื้นที่การเกษตรในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง ปี 2547/2548	69
4.6	รายชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง	70

กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

THE GROUP ESTABLISHMENT PROCESS OF THE SUFFICIENCY
ECONOMY AGRICULTURAL GROUP IN ACCORDANCE WITH
THE ROYAL NEW AGRICULTURAL THEORY
IN SAN SAI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

ธนรัักษ์ เมฆขยา ¹ ศุภลักษณ์ ล้อมลาย ²

TANARAK MECKHAYAI SUPALUCSANA LOMLAI

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50000

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ทำการศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่กับกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว หมู่ที่ 3 ต.แม่แฝกใหม่ อ.สันทราย จ. เชียงใหม่ (2) ก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ (3) ศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตร ปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และ (4) ศึกษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ในชุมชนบ้านป่าลาน หมู่ที่ 2 ต.สันทรายหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ในปีงบประมาณ 2552 (ตุลาคม 2551-กันยายน 2552) ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2539 จนถึงปัจจุบัน ผ่านขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนากลุ่มมาเพียง 2 ขั้น คือ ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม และขั้นลงมือปฏิบัติการ

ผลการก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ บ้านป่าลานในขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม ได้ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาทางการเกษตรของชุมชนที่พบปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจจากการทำการเกษตรเคมี และผ่านการแสวงหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหา โดยเกษตรกรบ้านป่าลานต้องการพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ และตั้งกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งต้องการเปลี่ยนการทำเกษตรจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ ส่วนในขั้นลงมือปฏิบัติการ เกษตรกรได้เรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการศึกษาดูงาน เรียนรู้กิจกรรม

ทางการเกษตร และกิจกรรมอื่นๆ ที่มุ่งเน้นการสร้างสามัคคีและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม รวมทั้งได้ทำการตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และแบ่งกลุ่มกิจกรรมออกเป็น 8 กลุ่มที่สามารถใช้เป็นอาชีพเสริมและสนับสนุนทุนทางการเกษตร

กลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีศักยภาพสูงโดยพิจารณาได้จากการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้สำหรับการจัดการปัญหาทางการเกษตร การมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรและกิจกรรมกลุ่มจนสามารถสามารถแก้ไขปัญหาด้านรายได้และพึ่งพาตนเองได้ในระดับที่น่าพอใจ

ปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มที่สำคัญ คือ เงื่อนไขภายใน ได้แก่ การมีผู้นำชุมชนที่ดี การเคยพบปัญหาทางการเกษตร และต้องการแก้ไขปัญหามีความต้องการได้รับความช่วยเหลือ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์สำหรับการนำไปใช้แก้ไขปัญหาด้านทางการเกษตรและประกอบอาชีพเสริม และเงื่อนไขภายนอก ได้แก่ การได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอสันทราย

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่ม ได้แก่ ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรมีการออมเพิ่มขึ้น รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด และมีการปลูกผักสวนครัวและผลิตภัณฑ์อื่นสำหรับรับประทานหรือใช้ในครัวเรือน ส่วนที่เหลือก็นำไปจำหน่าย ผลประโยชน์ด้านสังคม เกษตรกรมีความรู้จากการเรียนรู้ทางการเกษตร มีการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มหรือคณะสูงกว่าในอดีต และมีความสามัคคีกันในกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างดี มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเกษตรจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้นด้วย และผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม เกษตรกรเลิกใช้สารเคมีไปใช้สารอินทรีย์ที่ผลิตขึ้นเอง ทำให้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เคยพบในอดีตลดน้อยลง หากมีการขยายการใช้เกษตรอินทรีย์ไปยังเกษตรกรรายอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกก็จะช่วยทำให้มลพิษลดน้อยลง

ABSTRACT

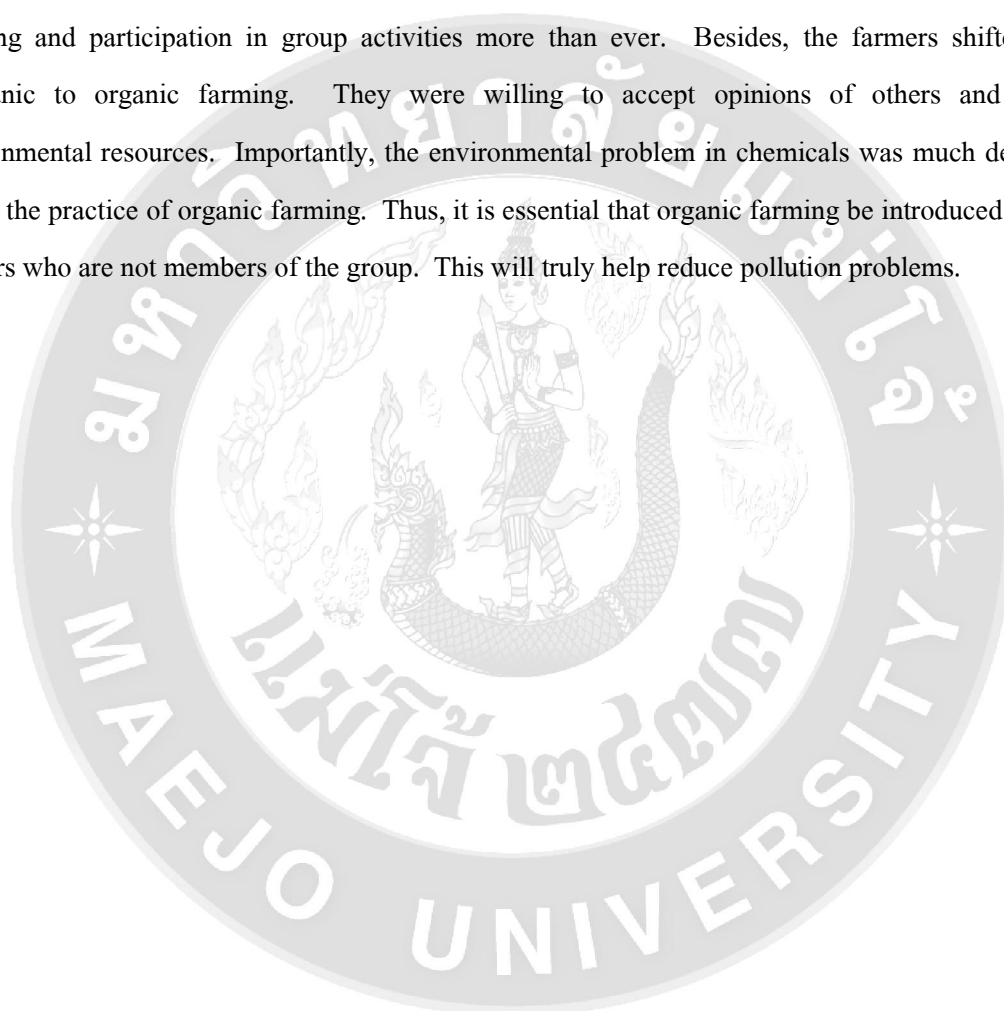
The objectives of this study were to: 1) explore steps in the establishment and development of the Royal New Agricultural Theory group and the Royal New Agricultural Theory group at Baan Jedee Maekhrua, Moo 3, Maefaek Mai sub - district, Sansai district, Chiangmai province; 2) establish the Sufficiency Economy Agricultural group in accordance with the Royal New Agricultural group in accordance with the Royal New Agricultural Theory; 3) explore potential of the Royal New Agricultural Theory group; and 4) explore economic, social, and environmental benefits arised from farmer grouping as the Sufficiency Economy Agricultural group in accordance with the Royal New Agricultural Theory at Baan Palarn community, Moo 2, Sansai Luang sub - district, Sansai district, Chiangmai province, fiscal year 2009 (October 2008 – September 2009). Results of the study revealed the following:

The Royal New Agricultural Theory group at Baan Jedee Maekhrua had established since 1996, passing 2 steps of group establishment and development: group formation and implementation steps. For the establishment process of the Sufficiency Economy Agricultural group in accordance with the Royal New Agricultural Theory at Baan Palarn community in the formation step, agricultural problems of the community had been analyzed. It was found that the community could not be self - reliant on inorganic farming and people in the community had to seek for an alternative for solving the problem. They eventually grouped themselves aiming at solving the economic problem and shifting from inorganic to organic farming. For group implementation, the farmers had learned about the sufficiency economy and the Royal New Agricultural Theory. They joined educational tours, agricultural activities, and other activities focusing on unity reinforcement and participatory actions. Besides, the Sufficiency Economy Agricultural group had divided group activities into 8 groups which each group could be used for supplementary occupation and agricultural capital support. As a whole, it was found that this group had high potential since there was the application of obtained knowledge to agricultural problem management. Also, there were group activities and participation in agricultural activities that make the group can solve the problems in income generating and self - reliance in a satisfactory level.

Main factors effecting farmer grouping were internal and external factors. The former included: 1) good community leaders; 2) experience in agricultural problems and needs for solving

the problems; 3) needs for assistance; and 4) knowledge exchange for solving the problems and doing supplementary occupation. The latter included: 1) being supported and promoted by government agencies i.e. Maejo University, Non – Formal Education Center, and Free Education Unit of Sansai district Office.

The benefits arised from farmer grouping included: 1) economic aspect - an increase in savings and thrift. Also, kitchen gardens were done by many farmers for household consumption and the surplus was sold; 2) social aspect - farmers acquired knowledge in agriculture based on collective learning and participation in group activities more than ever. Besides, the farmers shifted from inorganic to organic farming. They were willing to accept opinions of others and exploit environmental resources. Importantly, the environmental problem in chemicals was much decreased due to the practice of organic farming. Thus, it is essential that organic farming be introduced to other farmers who are not members of the group. This will truly help reduce pollution problems.

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงในภาคเกษตรกรรมได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต มีการเติบโตภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ในเขตเมือง รวมทั้งระบบของสังคมที่ผันไปสู่บริโภคนิยม ทำให้เกษตรกรไทยประสบปัญหาจากการประกอบอาชีพ มีรายได้ที่ไม่เพียงพอสำหรับการดำรงชีพ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวความคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับพสกนิกรชาวไทยมาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี โดยพระองค์ทรงเน้นย้ำถึงแนวทางปฏิบัติตลอดเวลาที่ประชาชนเข้าเฝ้าหรือเสด็จไปพบปะกับประชาชนตามสถานที่ต่างๆ ดังพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตใหม่ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อ 9 กรกฎาคม 2507 ความว่า

“...เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับเกษตรมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้าง
ความเจริญด้านต่างๆ เป็นรายได้จากการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญของประเทศ
ต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุกๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้าไปได้ก็เพราะ
การเกษตรของเราเจริญ...”

ความล้มเหลวและความเสียหายที่ผ่านมาทำให้ตระหนักว่า ต้องทบทวนวิธีการจัดสรรทรัพยากร เพื่อจัดปัญหาความด้อยประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมของประเทศ ซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตร่วมกันจะต้องได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ส่งผลให้เศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (ธีรพงศ์ อุดมไพจิตรกุล และคณะ, 2544 อ้างใน อุบล ทัศนโกวิท, 2550) แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้ทอดพระเนตรเห็นสภาพท้องถิ่นที่ทุรกันดาร และการได้ทรงรับทราบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของราษฎร ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด้านการเกษตร ได้แก่ การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือ อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งที่มาของเศรษฐกิจพอเพียง

เบื้องต้นทรงได้วางรากฐานแนวทางการปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ที่เน้นให้เกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรตามธรรมชาติ อาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้และอดทน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญของรากฐานเศรษฐกิจ

พอเพียงของเกษตรกร (รัฐพล สายะพันธ์, 2549) คือ การมีความพอดีและรู้ประมาณตน ดังกรณีตัวอย่างของเกษตรกรใน จ.ขอนแก่นที่สามารถนำทฤษฎีใหม่มาใช้ทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงก่อให้เกิดความมั่นคงแก่ครอบครัว ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และหลุดพ้นจากความยากจน และมีความมั่นคงกับสิ่งแวดล้อม (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2550) หรือเกษตรกรใน จ.อื่นๆ ที่ได้ปฏิบัติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ (รัฐพล สายะพันธ์, อ้างแล้ว)

แนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนแรก เน้นการปฏิบัติตามหลักความพอเพียงสามารถเลี้ยงตนเองได้ (Self Sufficiency)

ขั้นตอนที่สอง เน้นการรวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์สำหรับการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่สวัสดิการ และการศึกษา

ขั้นตอนที่สาม การสร้างเครือข่ายติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งทุน (รัฐพล สายะพันธ์, อ้างแล้ว)

ทำให้เห็นว่า แนวทางปฏิบัติดังกล่าว เป็นการวางรากฐานที่เป็นปึกแผ่นอย่างค่อยเป็นค่อยไป หากเกษตรกรสามารถปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวได้จะเกิดประโยชน์ในแง่ของการจัดปัญหาความยากจน เพราะขั้นตอนของเกษตรกรรมทฤษฎีใหม่มิใช่มุ่งแต่เพียง “พออยู่ พอกิน” เท่านั้น แต่ก็ได้ปฏิเสธระบบการตลาด เพื่อขยายผลผลิตจากชุมชนสู่ภูมิภาคอื่น ดังที่ น.วิวรรธน์ มหะเสนีย์ และวุฒินัย ชูวนานนท์ (2547) พบว่า เกษตรกรสามารถดำรงชีพจากการทำการเกษตรได้อย่างพอเพียง มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการบริโภคอาหารจากการผลิตในฟาร์ม มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีการใช้แรงงานและการกระจายแรงงานทำการเกษตรมากขึ้น และไม่ออกไปรับจ้างนอกฟาร์ม เกษตรกรมีส่วนร่วมในท้องถิ่น และชุมชนมากขึ้น มีรายได้ต่อเนื่อง

กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ หมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว ต.แม่แฝกใหม่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เป็นกลุ่มที่ปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่มาตั้งแต่ปี 2541 เป็นกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่เพียงกลุ่มเดียวใน จ.เชียงใหม่ จากจำนวนผู้ตั้งกลุ่ม 382 รายในปีเดียวกัน ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 80 ราย แยกเป็นกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตร 8 กิจกรรม คือ

1. กลุ่มออมทรัพย์
2. กลุ่มการเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่)
3. กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่
4. กลุ่มผู้เลี้ยงปลา
5. กลุ่มผู้เลี้ยงวัวนม-วัวเนื้อ
6. กลุ่มผู้เพาะเห็ด
7. กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และ
8. กลุ่มผู้ปลูกพืชผักปลอดภัยจากสารพิษ

การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวของกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตรของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ดังกล่าว มีผลทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกและกลุ่มดีขึ้น อย่างไรก็ตาม จากพัฒนาการการเติบโตของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ดังกล่าว ในปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนที่สองและกำลังก้าวพัฒนาไปสู่ขั้นตอนที่ 3 (สัมภาษณ์ นายพรหม ใจเมคา, 28 กรกฎาคม 2550) นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ดังกล่าวมีกระบวนการอย่างไรในการสร้างกลุ่มของตนเองให้เข้มแข็ง สามารถขยายแนวทางกิจกรรมทางการเกษตรให้บรรลุผลตามเป้าหมายตามที่หัวหน้ากลุ่มเคยคาดหวังไว้เมื่อครั้งรับคำแนะนำและประสบความสำเร็จเพียงกลุ่มเดียวจากจำนวนหลายร้อยรายที่มีจุดเริ่มต้นมาจากแนวคิดเดียวกัน

โครงการวิจัยนี้จะมุ่งศึกษากระบวนการสร้างกลุ่มอย่างเป็นระบบของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว เมื่อพบขั้นตอนหรือวิธีการรวมกลุ่มของกลุ่มทฤษฎีใหม่แล้ว จะนำไปก่อตั้งกลุ่มเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับกลุ่มเกษตรใน อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ที่มีความพร้อมและต้องการสร้างกลุ่มตามแนวทางดังกล่าวเพื่อการขยายเป็นเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะเป็ประโยชน์สำหรับการขยายแนวทางการสร้างกลุ่มไปยังเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ของ อ.สันทราย และนำมาซึ่งความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่
2. เพื่อก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่
3. เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง
4. เพื่อศึกษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็น

กลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง

สมมติฐานการวิจัย

การจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกษตรกรเข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงแต่การจัดตั้งกลุ่มเกษตรในอดีตที่ผ่านมาจะให้ไปสู่เป้าประสงค์แต่ขาดกระบวนการที่เหมาะสมเท่านั้น

ขอบเขตการวิจัย

โครงการวิจัยกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่

ทำการศึกษาเฉพาะพื้นที่ใน อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เท่านั้น

2. ขอบเขตเนื้อหา

1) ศึกษาขั้นตอนและพัฒนาการของการตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1.1) ขั้นตอนการสร้างกลุ่ม

1.2) ขั้นตอนมือปฏิบัติการ

1.3) ขยายกลุ่ม

1.4) ขั้นพลังคือสามัคคี

อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยต่อเนื่อง 2 ปี ดังนั้นในการวิจัยปีนี้จึงกำหนดศึกษาขั้นตอนและพัฒนาการของการตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ใน 2 ขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนการสร้างกลุ่ม และขั้นตอนมือปฏิบัติการ เท่านั้น

2) ตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร โดยอาศัยแนวทางเดียวกับการพัฒนากลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

3) วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรที่ตั้งขึ้น ตามแนวทางการพัฒนากลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

3. ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 2 ปี คือ ปีงบประมาณ 2552 - 2553

สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปีแรก คือ ปีงบประมาณ 2552 (ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552)

ข้อจำกัดสำหรับการวิจัย

เนื่องจากการก่อสร้างกลุ่มและพัฒนากลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ นั้น ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มแบ่งกระบวนการสร้างกลุ่มออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการสร้างกลุ่ม ขั้นตอนมือปฏิบัติการ ขยายกลุ่ม และขั้นพลังคือสามัคคี การพัฒนาตั้งแต่ขั้นแรกถึงขั้นสุดท้ายต้องอาศัยระยะเวลาจึงจะสามารถสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรที่ตั้งขึ้นได้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งเป็นการวิจัยปีแรก (ปีงบประมาณ 2552) จึงกำหนดให้มีการตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เพียง 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสร้างกลุ่ม และขั้นตอนมือปฏิบัติการ ส่วนขั้นตอนที่เหลือ คือ ขยายกลุ่มและขั้นพลังคือสามัคคี จะดำเนินการในการวิจัยปีที่สอง (ปีงบประมาณ 2553 ระหว่างเดือนตุลาคม 2552 - กันยายน 2553)

นิยามศัพท์

กระบวนการจัดตั้งกลุ่ม หมายถึง ขั้นตอนของการตั้งกลุ่มใดๆ ซึ่งในการวิจัยนี้คือ การตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. **ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม** คือ สมาชิกหรือประชาชนในชุมชนร่วมกันแสวงหาทางเลือกในระดับความคิดโดยการศึกษาสาเหตุในการก่อตั้งกลุ่มและการดำเนินงานในระยะก่อตั้งกลุ่ม
2. **ขั้นลงมือปฏิบัติการ** คือ กลุ่มที่ตั้งขึ้นมีการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ลักษณะต่างๆ ที่หลากหลายหรือเฉพาะเจาะจง
3. **ขั้นขยายกลุ่ม/ขยายเครือข่าย** คือ ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการของกลุ่มประสบความสำเร็จในปัจจุบันรวมทั้งมีการขยายตัวของเครือข่ายสมาชิก
4. **ขั้นพลังคือความสามัคคี** คือ ความเข้มแข็งของกลุ่มที่มาจากการระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลภายนอกที่สามารถช่วยกระจายผลผลิตของกลุ่มไปสู่ตลาดที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ หมายถึง การรวมตัวของเกษตรกรเป็นกลุ่มเพื่อแก้ปัญหการประกอบอาชีพโดยเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนที่มีกิจกรรมทางการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งการผลิต การตลาด และการถ่ายทอดความรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกันหรือกับกลุ่ม บุคคล หรือองค์กรภายนอกชุมชน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่หมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว ต.แม่แฝกใหม่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ และกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ที่ตั้งขึ้นใหม่ที่หมู่ที่ 2 บ้านป่าลาน ต.สันทรายหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่

กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรที่ตั้งขึ้นตามแนวกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ แต่อยู่ภายใต้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาตนเองระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สำหรับกลุ่มเกษตรกรที่ต้องอยู่บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมทางการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีเหตุผล ที่ใช้ดุลยพินิจพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ภายใต้การรวมพลังของสมาชิกกลุ่ม ที่มีผู้นำเป็นแกนนำในการผลักดันกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

ปัจจัย หมายถึง เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. เงื่อนไขภายใน ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม ปัญหาการเกษตรที่เกิดขึ้นในชุมชน สาเหตุของการรวมกลุ่มหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ความขัดแย้งในชุมชน การจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต การต้องการรับความช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้ในฐานะสมาชิกกลุ่ม และการต้องการการยอมรับทางสังคม

2. เงื่อนไขภายนอก ได้แก่ การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก และการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทราบถึงกระบวนการพัฒนาเป็นกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ว่า มีขั้นตอนอย่างไร ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินการสร้างกลุ่ม จนสามารถนำไปใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาของกลุ่มที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถนำกระบวนการพัฒนาดังกล่าวไปใช้สำหรับการก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง

2. ค้นพบความรู้เกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ที่สามารถพึ่งตนเองในการจัดการปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ปัญหาความยากจนและภาวะหนี้สิน ด้านการจัดการทรัพยากรต่างๆ ความสามารถในการตอบสนองความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพของสมาชิก และความสามารถในการพัฒนากลุ่มให้เติบโตจนสามารถนำไปใช้บริการความรู้ให้แก่เกษตรกรไว้เป็นแนวคิด และแนวทางสำหรับการพัฒนาเป็นกลุ่มเกษตรกรอย่างกว้างขวาง

3. ทำให้ทราบว่า การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่มีวิธีการทางการผลิต การตลาดอย่างไร จนสามารถสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกร

4. ภาครัฐกิจที่เกี่ยวข้องจะได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางการตลาด จนสามารถสนองแนววิธีการตลาดของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงได้

5. ทำให้พบเห็น แนวทางสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาระบบการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพการตลาดของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ที่กว้างขวางและดียิ่งขึ้น จนสามารถนำไปขยายเป็นแนวทางการพัฒนาในเชิงอุตสาหกรรมและเชิงพาณิชย์ ที่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มและสมาชิกกลุ่มมากกว่าปัจจุบัน

6. ได้แนวทางสำหรับการพัฒนาในรูปของกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอใน จ. เชียงใหม่ อย่างยั่งยืน และเกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกร

7. เกิดองค์ความรู้ใหม่ในกลุ่มเกษตรกรในระดับตำบล โดยการเรียนรู้ร่วมกันกับสถานศึกษาในพื้นที่ (มหาวิทยาลัยแม่โจ้) และเกิดการสร้างเครือข่ายประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน
8. นำไปสู่การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มทางด้านการเกษตรในพื้นที่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่
9. นำผลการศึกษาที่ได้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนให้นักศึกษาในสถาบันการศึกษา ไว้ใช้เป็นแนวคิดสำหรับการปฏิบัติงานภาคเกษตรภายหลังสำเร็จการศึกษาไปแล้ว

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ใน อ. สันทราย จ.เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้สำหรับกำหนดเป็นกรอบ ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ทฤษฎีขั้นตอนของการพัฒนาองค์กรชุมชน
4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพชุมชน
5. ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์กร
6. ทฤษฎีชุมชนเข้มแข็ง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย

แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้ทำการทดลอง “ทฤษฎีใหม่” ขึ้นที่วัดมงคลชัยพัฒนา อ.เมือง จ.สระบุรี โดยใช้ขนาดที่ดินเฉลี่ยต่อราษฎรหนึ่งครอบครัว มีที่ดินประมาณ 10-15 ไร่ แบ่งที่ดินนั้นออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง ร้อยละ 30 ให้ขุดสระน้ำลึกประมาณ 4 เมตร บรรจุน้ำได้ประมาณ 10,000 ลูกบาศก์เมตร

ส่วนที่สอง ร้อยละ 60 สำหรับพื้นที่ทำการเกษตร โดยแบ่งปลูกข้าวร้อยละ 30 และปลูกพืชไร่ พืชสวนร้อยละ 30

ส่วนที่สาม ร้อยละ 10 ใช้สำหรับปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และบริเวณลานบ้าน

นอกจากนี้ยังทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยให้นำดินที่ได้จากการขุดบ่อไปทำคันรอบบ่อ ถมร่องไม้ผล ถมแปลงพืชไร่ ถมลานบ้าน และถมที่เลี้ยงสัตว์อีกด้วย (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539)

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2541) อธิบาย “ทฤษฎีใหม่” ไว้ดังนี้

1. มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีคนคิดมาก่อน

2. มีการคำนวณโดยหลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้เพียงพอต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี

3. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมีถึง 3 ขั้นตอน คือ

3.1 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 (ขั้นต้น)

อำพล เสนาณรงค์ (2539) กล่าวถึง ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ว่า

1) เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยแปลงเล็ก (ประมาณ 15 ไร่) ซึ่ง

- เป็นเกษตรกรรายย่อย ฐานะค่อนข้างยากจน มีสมาชิกในครอบครัวปานกลาง (5-6 คน) อยู่ในเขตใช้น้ำฝน หากมีแหล่งน้ำเสริมต้องใช้น้ำอย่างประหยัด

- มีพื้นที่น้อย ประมาณ 10-20 ไร่ หากมีพื้นที่มากกว่านี้ ควรจะต้องแบ่งส่วนหนึ่งทำตามทฤษฎีใหม่ตามกำลังของครอบครัว ส่วนที่เหลือต้องทำแบบเดิม

- เน้นเกษตรกรที่ทำนาและทำไร่เป็นหลักอยู่เดิม เกษตรกรที่อยู่ในเขตทำสวนไม้ยืนต้น และสวนไม้ผลอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนมาทำเกษตรวิธีนี้

2) หลักสำคัญ คือ ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวได้ (Self Sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน และต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์ที่เน้นให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอแก่การบริโภคตลอดปี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีสุขภาพและอนามัยที่ดี มีรายได้พอซื้อเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตเพียงพอ เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ควรมีความพึงพอใจในชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีคล้ายคลึงกัน มีความสามัคคีในชุมชน และเข้าใจระบบ “ทฤษฎีใหม่” เหมือนกัน

3) มีการผลิตข้าวบริโภคเพียงพอตลอดปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่จะมีข้าวพอกินตลอดปี ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้ หากทำนาปีจะได้ผลผลิตไม่ต่ำกว่าปีละ 1,625 กิโลกรัม (5×325) แต่หากบำรุงรักษาข้าวดีและควบคุมปริมาณน้ำไม่ให้ขาดช่วง จะสามารถมีผลผลิตเพิ่มมากกว่านี้ และนำส่วนที่เหลือไปจำหน่ายได้

4) ทฤษฎีใหม่มีหลักว่า จะต้องใช้น้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ ดังนั้นการทำนา 5 ไร่และการปลูกพืชหรือไม้ผล 5 ไร่ จะต้องมีย่น้ำรวม 10,000 ลูกบาศก์เมตร ทฤษฎีใหม่จึงมีสูตรคร่าวๆ ว่า แต่ละแปลง ประกอบด้วย นา 5 ไร่ พืชไร่พืชสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ (ลึก 4 เมตร ความจุประมาณ 19,200 ลูกบาศก์เมตร) ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่ อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตรหรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น แต่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพที่ดิน ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อม

5) อุปสรรคสำคัญคือ อ่างเก็บน้ำหรือสระที่รับน้ำได้เต็มเพียงในช่วงฤดูฝน จะมีการระเหยวันละ 1 เซนติเมตรโดยเฉลี่ยในวันที่ไม่มีฝนตก หมายความว่า ในหนึ่งปีถ้าไม่มีฝนนาน 300 วัน

ระดับน้ำจะลดลง 3 เมตร (ในกรณีนี้ 3/4 ส่วนของ 19,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้ได้จะเหลือ 4,750 ลูกบาศก์เมตร) จึงจะต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ

6) มีความจำเป็นที่จะต้องมีการหาน้ำเพิ่มเติม ระบบการหาน้ำเพิ่มเติมนี้เป็นการใช้ระบบชลประทานมาเสริมระบบการเกษตรกรรมแบบใช้น้ำฝน จึงจำเป็นต้องอาศัยระบบการชลประทานของรัฐส่งน้ำมาซึ่งแปลงทฤษฎีใหม่อย่างประหยัดที่สุด

การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามวิธีการกักเก็บน้ำและเสริมน้ำเช่นนี้จึงเป็นวิธีการกระจายน้ำและกระจายความสมบูรณ์ชุ่มชื้นไปในพื้นที่การเกษตรมากกว่าระบบการเกษตรชลประทานดั้งเดิมถึง 3 เท่า เกษตรกรสามารถจัดการน้ำและดินได้มีประสิทธิภาพกว่า และเป็นระบบที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่แหล่งน้ำชลประทานหายากและมีจำกัด และปีใดที่น้ำสมบูรณ์ไม่จำเป็นต้องเสริมในฤดูฝน ยังสามารถนำน้ำจำนวนนี้ไปปลูกพืชที่มีราคาดีในฤดูแล้งเพิ่มเติมได้อีก

7) ปัญหาใหญ่อีกประการหนึ่ง คือ ค่าใช้จ่ายในการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก (ทางราชการ มูลนิธิ และเอกชน) การเลือกพื้นที่ขุดสระน้ำมีความสำคัญมากเพราะการขุดให้สามารถกักเก็บน้ำได้ โดยมีการรั่วซึมน้อยและน้ำมีคุณลักษณะที่ใช้กับการอุปโภค บริโภค และการชลประทานได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ลักษณะของพื้นที่ ลักษณะของดิน และระดับน้ำใต้ดิน เป็นต้น ส่วนตำแหน่งของสระน้ำก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เช่น จะต้องอยู่ในตำแหน่งที่สามารถรองรับน้ำฝนตามธรรมชาติได้ นำไปใช้ในแปลงอื่นๆ ได้โดยสะดวกและสิ้นเปลืองน้อย เป็นต้น จึงต้องอาศัยความรู้จากนักวิชาการหรือความชำนาญด้วย

3.2 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 (ขั้นก้าวหน้า)

เมื่อเกษตรกรมีความเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะสามารถพัฒนาไปสู่ขั้นพอกอยู่พอกกิน เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไป

ขั้นที่สอง คือ การให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

1) การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ชลประทาน ฯลฯ) เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต ตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่นๆ เพื่อการเพาะปลูก

2) การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต) เมื่อมีผลผลิตแล้วจะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อให้การขายผลผลิตได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

3) การเป็นอยู่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ) เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่พอเพียง

4) สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้) แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิภาพและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัย มีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

5) การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

6) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

3.3 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 (ขั้นสมบูรณ์)

เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคารหรือบริษัท ห้างร้านเอกชน เพื่อมาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เกษตรกรและแหล่งเงินควรได้รับประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้

- 1) เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
- 2) ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)
- 3) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ขายส่ง)
- 4) ธนาคารกับบริษัทเอกชนจะสามารถกระจายบุคลากรเพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ความคิดรวบยอดของทฤษฎีใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้สรุปความคิดรวบยอดของ ทฤษฎีใหม่ไว้ 9 ประการ ดังนี้ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541)

1. ความหลากหลาย (Multiple, Diverse) หมายความว่า ทฤษฎีใหม่มีใช้ลักษณะเอกนิสัย (Singularity) หรือทวินิยม (Binary) แต่พระราชดำริทฤษฎีใหม่เป็นพหุนิยม (Plurality, Multiple) ทั้งแง่คิด (Thinking) และการกระทำ (Doing) ที่หลากหลาย (Diversity) ซับซ้อน (Complexity) และพึ่งพิงอิงกัน (Interdependence)

2. ร่วมนำ (Co-existing) สรรพสิ่งซึ่งแตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันได้ และมีการพึ่งพิงอิงกันไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกัน เช่น การเกษตรแบบพึ่งตัวเอง สามารถอยู่ร่วมกันได้กับเกษตรอุตสาหกรรม หรือ อุตสาหกรรมบริการ

3. ทฤษฎีที่ปฏิบัติได้ ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติต้องประสานเป็นเนื้อเดียวกัน คือ นำทฤษฎีไปปฏิบัติได้ และเกิดผลประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders) อย่างทั่วถึง

4. ทฤษฎีมีความเข้าใจง่าย คนทุกคนสามารถศึกษาแล้วเข้าใจ นำไปปฏิบัติได้

5. ทฤษฎีที่เกิดจากพื้นฐานวัฒนธรรมไทยและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับชีวิตคน

6. ทฤษฎีที่สมสมัยและได้จังหวะเวลาเหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ

7. ทฤษฎีที่แฝงไว้ซึ่งปรัชญาในการดำรงชีวิตและดำรงชาติ ในทฤษฎีมีหลายมิติ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การดำรงชีวิต และการส่งเสริมเชิงจริยธรรม (Ethics) แห่งความพอและความพอเพียง (Enough and Subsistence)

8. ทฤษฎีที่ทำให้คนมีความสุขตามอัตภาพ และเข้าใจหลักของสันโดษ

9. ทฤษฎีที่ปลอดจากการเมือง ผลประโยชน์ และอุดมการณ์ (Ideology)

ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสในวโรกาสต่างๆ ถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ ซึ่งพอจะสรุปได้ คือ

1. ให้ประชาชนพออยู่พอกิน สมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อวดอยากและเลี้ยงตนเองได้

2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชต่างๆ ได้ แม้แต่ข้าวยังปลูกได้โดยไม่ต้องพึ่งพระบารมีชลประทาน

3. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

4. ในกรณีที่เกิดอุทกภัย สามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2541) กล่าวถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ดังนี้

1. ความสามารถในการยังชีพได้อย่างพอเพียงบนฐานการผลิตภาคเกษตร (Farming)

2. ความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (Action Learning)

3. ความสามารถในการใช้ทรัพยากร (จัดหา/ใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ) อย่างสมดุล (Resource Utilization)

4. ความสามารถในการจัดการด้านการเกษตร การตลาด และการเงิน (Management)

5. ความสามารถในการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มพลังในการจัดการและการพัฒนา (Empowerment)

6. ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความอบอุ่นในครอบครัว (Relationship)

7. ความสามารถในการสร้างความสามัคคีและเอื้ออาทรในชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Solidarity and Sustainability)

จากแนวคิดทฤษฎีใหม่ สรุปได้ว่า เป็นแนวทางสำหรับการวางระบบการเกษตรที่เป็นขั้นตอน ตั้งแต่ระดับครัวเรือนเกษตรที่สามารถต่อยอดไปจนถึงระดับกลุ่ม เป็นการเพิ่มศักยภาพของเกษตรกร

ตั้งแต่ขึ้นดูแลตนเองให้พัฒนาไปสู่การรวมกลุ่ม มีความสามัคคีที่มีความสามารถในการจัดการด้านการเกษตร การตลาด และการเงิน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (กาญจนา บุญยัง และคณะ, 2552)

ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2548) ให้ความหมายของความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ในขณะที่เดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2548) ให้ความหมายไว้ว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

สุภาภรณ์ อินทองคง (2548) ให้ความหมายของความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

สรุป ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบที่จะได้รับ การเกิดความพอเพียงได้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้สำหรับการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

สาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรียานุช พินุลสราวุธ (2550) ได้สรุปถึงสาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

1. แนวคิดหลัก “แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์”

2. วิเคราะห์สาระของหลักคิด

2.1 แก่นของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงอยู่และการปฏิบัติตนตามทางสายกลาง

2.2 ผู้ที่ต้องปฏิบัติ คือ ประชาชนในชาติทุกหน่วยทุกระดับทางสังคม คือ

- ระดับครอบครัว
- ระดับชุมชน
- ระดับรัฐ

ซึ่งหมายความว่า บุคคลและองค์กรทางสังคมทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนทุกภาคส่วน ทุกหน่วยทุกระดับจะต้องดำรงอยู่และปฏิบัติตนตามทางสายกลาง

2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้องเน้นเป็นพิเศษ คือ ต้องนำเอาหลักปฏิบัติปรัชญา “ทางสายกลาง” นี้มาใช้เป็นฐานคิด ฐานทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของทุกองค์กร และทุกระดับ

3. ทางสายกลาง คือ ทางชีวิตของมนุษย์และสังคมที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับความเป็นจริง ตามกฎธรรมชาติที่มีอยู่ เป็นอยู่ ทั้งที่ตัวมนุษย์และรอบๆ ตัวมนุษย์โดยกฎธรรมชาติ ที่เป็นอยู่ คือ กฎแห่งความไม่เที่ยงแท้แน่นอนทนอยู่นานตลอดไปตามความต้องการของมนุษย์ไม่ได้ และหาตัวตนที่แน่นอนไม่ได้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามปัจจัยที่มีอยู่ มนุษย์ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และต้องอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสันติสุข ได้จะต้องปฏิบัติตนดำรงตนตามกฎธรรมชาติ ไม่ฝืนกฎ ไม่ฉีกกฎธรรมชาติ ซึ่งไม่เข้าใครออกใคร แต่เป็นกลางเสมอ กฎธรรมชาติที่ไม่เข้าใครออกใครนี้ภาษาธรรมท่านเรียกว่า “มัชฌมธรรม” แปลว่า ธรรมที่เป็นกลาง หรือหลักความจริงที่เป็นกลางตามธรรมชาติ

4. มนุษย์และสังคมจะปฏิบัติตามทางสายกลางหรือหลักความจริงที่เป็นกลางตามธรรมชาติได้ก็ต่อเมื่อได้เรียนรู้ ได้เข้าใจ ได้เข้าถึงธรรมความจริง จึงจะปฏิบัติให้สอดคล้องถูกต้องได้โดยการฝึกจิต ฝึกความคิดความเห็นของตนให้คิดถูก เห็นถูกตามความเป็นจริงหรือตามกฎธรรมชาติ ซึ่งเรียกในภาษาธรรมว่า “ปัญญาสิกขา” คือ การฝึกอบรมจิตจนเกิดปัญญา แสงสว่าง คือ ได้ฝึกจิตให้เกิดความเพียรพยายามให้แน่วแน่มั่นคงไม่วอกแวก โลเล มีสติคอยกำกับ เพื่อให้เป็นปัจจัยเกิดปัญญาหรือแสงสว่างขึ้นในจิต ภาษาธรรมเรียกว่า “จิตสิกขา” คือ การฝึกฝนจิตให้เกิดความสงบแน่วแน่มั่นคง คือ ได้ฝึกกาย ฝึกวาจาให้ทำ ให้พูดในสิ่งที่มีสาระเป็นจริง ไม่เป็นพิษภัยกับตนเองและผู้อื่น ไม่สร้าง ไม่เสพสิ่งที่ก่อปัญหาแก่กาย ใจ ตนเองและผู้อื่น และสิ่งอื่น มุ่งพากายใจเข้าสู่ความสงบเย็น เพื่อเกิดแสงสว่าง คือ ปัญญาต่อไป ภาษา

ธรรมท่านเรียกว่า “ศีลสิกขา” คือ การฝึกกายวาจาให้สะอาดหมดจด ในทางปฏิบัติจะต้องทำให้ครบวงจร และขับเคลื่อนหรือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความก้าวหน้าและเข้าถึงความจริงได้ตามลำดับและตาม ศักยภาพของผู้ฝึก ผู้ศึกษานี้ คือ คำอธิบายเรื่องทางสายกลางพอสังเขปที่ปราชญ์ทั้งหลายเขาอธิบายไว้ คนใด ครอบครัวใด ชุมชนใด รัฐใด เดินตามทางสายกลางที่ว่านี้ได้ชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติตนตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

สรุป สาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ การดำเนินชีวิตและการพัฒนาในทุกระดับ ต้องดำเนินไปในทางสายกลาง ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้กับประชาชนในชาติทุกหน่วย ทุกระดับสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และรัฐ และความหมายของทางสายกลางก็คือ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ และสังคมที่ถูกต้องและเหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นจริงท่ามกลางการได้เรียนรู้ เข้าใจ และเข้าใจถึง ธรรมชาติความจริง

การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการ

วิรัช นิภาวรรณ (2550) ได้ศึกษาหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้ประมวลและสรุปสาระสำคัญเป็นหลักการสำคัญของการ บริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน 8 ประการ ดังนี้

1. ความพอเพียง หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริโภคโดยยึดถือทางสาย กลาง ความพอประมาณ และความพอดีในเวลาเดียวกัน และก้าวให้ทันในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายความว่า รวมถึงความพอเพียงในด้านต่างๆ กล่าวคือ

1.1 ด้านจิตใจ คือ รู้จักพอ พอประมาณ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ยึดมั่นในทางสายกลาง

1.2 ด้านสังคม คือ การมุ่งให้เกิดความสงบสุข ประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน สามัคคี ร่วมมือเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกัน โดยปราศจากการเบียดเบียนและเอารัดเอาเปรียบ

1.3 ด้านวัฒนธรรม คือ การสนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มี ชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข และบริโภคนิยม

1.4 ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบ สัมมาอาชีพ พึ่งตนเองได้ พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น และพ้นจากการเป็นหนี้สิน

1.5 ด้านเทคโนโลยี หมายถึง การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และชุมชน

1.6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การไม่เบียดเบียนธรรมชาติ มาก เกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี คำนึงถึงประโยชน์สูงสุด พร้อมกับ อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ตลอดจนอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ ปฏิบัติและประเมินผลด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต อุดมทุน ความเพียร และสติปัญญา

3. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนมีการเตรียมความพร้อม รู้เท่าทันต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

4. การพึ่งตนเอง หมายถึง ประชาชนและชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือชุมชนอื่นจนเกินจำเป็น โดยเน้นความสามารถของประชาชนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ ได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ กล่าวคือ

4.1 ด้านจิตใจ คือ การทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี มีจิตเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

4.2 ด้านสังคม พิจารณาถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของแต่ละชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงและเป็นอิสระ

4.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนในชุมชนอย่างฉลาด และหาทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน

4.4 ด้านเทคโนโลยี พิจารณาถึง การเลือกใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต้องการ และสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง

4.5 ด้านเศรษฐกิจ คือ การสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนโดยยึดถือหลักการตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มุ่งเน้นการผลิตที่เพียงพอกับความต้องการบริโภค หากเหลือจึงจะจำหน่าย ทั้งนี้จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่าย ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในชุมชนของตนเอง

5. การเสริมสร้างคุณภาพคน หมายถึง การเสริมสร้างจิตใจของประชาชน และชุมชนในระดับชาติ เช่น การมีคุณธรรม การละความชั่วและทำความดี การไม่เบียดเบียนมีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทน ความรอบคอบ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จของชุมชนที่ได้กำหนดไว้

6. การรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเพื่อให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ และนำมาซึ่งการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

7. การสร้างเครือข่าย หมายถึง ประชาชนและชุมชนร่วมมือกันสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยอาศัยหลักการเชื่อมโยงที่ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8. ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์ และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ดีงาม

ทฤษฎีขั้นตอนของการพัฒนาองค์กรชุมชน

ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มมีความเชื่อว่า การแก้ไขปัญหาต่างๆ ในระดับบุคคลแม้ว่าจะเป็นทางออกที่เป็นประโยชน์แก่ตนจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้ แต่ก็เห็นว่า การบรรลุเป้าหมายก็เป็นเพียงการบรรลุเฉพาะตนตามสภาพเงื่อนไขที่ดีพร้อมของตน แต่ไม่อาจให้หลักประกันได้ว่า จะใช้ได้สำหรับทุกคนและจะได้ผลยั่งยืนนานเพียงใด ทางออกที่สำคัญเกี่ยวกับแก้ไขปัญหาและได้ผลอย่างยั่งยืนก็คือ การหาทางออกในลักษณะขององค์กร โดยเฉพาะในชุมชนก็คือ “องค์กรชุมชน” เพราะสามารถแสวงหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้ในทุกๆ สถานการณ์หรือปัญหาใหม่ๆ แต่ข้อเสียขององค์กรก็คือ มีความยากลำบากกว่าในการรวมกลุ่มที่ต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างยิ่ง

ขั้นตอนของการพัฒนาองค์กรชุมชน (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540) แบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นตอนการร่างกลุ่มและแสวงหาทางเลือกในระดับความคิด ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อยที่อาจทำได้พร้อมกันหรือเหลื่อมล้ำกัน คือ

1.1 ขั้นการวิเคราะห์ชุมชน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการทำงานพัฒนา เครื่องมือหนึ่งที่มีคนนำมาใช้ ได้แก่ เทคนิควิธีการประเมินวิเคราะห์ระบบชุมชน (Rural System Analysis) เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์ทั้งระดับชุมชนและระดับครัวเรือน แต่การพัฒนาแบบ “จากบนลงล่าง” เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักพัฒนาจะเป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาและสภาพของชุมชน และเป็นผู้ตัดสินใจเลือกกว่าแนวทางแก้ปัญหาใดที่จะเหมาะสม ส่วนการพัฒนาแบบ “จากล่างขึ้นบน” สมาชิกทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการวิเคราะห์ชุมชน ผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ คือ การเพิ่มพลังความรู้ของชาวบ้านในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การมองเห็นสาเหตุหลัก สาเหตุรอง สาเหตุร่วม การตรวจสอบสาเหตุที่แท้จริง รวมทั้งตรวจสอบการวิเคราะห์ของตัวเองกับคนอื่นในชุมชน

1.2 ขั้นการแสวงหาทางเลือกในการทำกิจกรรม คือ การระดมความคิดเพื่อเลือกทำกิจกรรมก่อนหลังให้เหมาะสมกับความสามารถของชุมชน วิธีการที่เป็นที่นิยม ได้แก่ การศึกษาฐานของกลุ่มพัฒนาอื่นๆ เพื่อเป็นการขยายฐานความรู้ในเรื่องการแก้ปัญหา การคิดคาดการณ์ล่วงหน้า (Anticipation) ถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การประเมินความเป็นไปได้ในการทำกิจกรรม รวมทั้งการประเมินโอกาส (Opportunities) และขีดจำกัด (Limits) ของกลุ่ม

2. ขั้นลงมือปฏิบัติการ เป็นขั้นตอนที่สัมพันธ์กับขั้นตอนแรก กล่าวคือ หากกลุ่มสามารถวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของตนได้ใกล้เคียงความจริงและมีประสบการณ์ในการหาทางออก จะสามารถเลือกกิจกรรมในช่วงแรกได้เหมาะสมกับธรรมชาติของกลุ่ม ซึ่งในการเลือกทำกิจกรรมเหล่านี้มีหลักการสำคัญที่ต้องยึดถือไว้ คือ “การพยายามพึ่งตนเอง ใช้ทรัพยากรและความพยายามของตนเองให้มากที่สุด”

3. ขยายตัว ลักษณะการขยายตัวขององค์กรชุมชนมีอยู่ 2 ทิศทาง คือ

การขยายประเภทของกิจกรรม เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนา มีกิจกรรมเริ่มแรก คือ ซื้อขายปุ๋ย ต่อมาขยายกิจกรรมไปเป็นการซื้อขายข้าวเปลือก และกิจกรรมการจัดตั้งโรงสีข้าวในที่สุด

ส่วนอีกทิศทางหนึ่งเป็นการขยายแนวคิดและกิจกรรมในแง่ของพื้นที่ คือ เมื่อกิจกรรมกลุ่มในพื้นที่หนึ่งทำได้ผลดีจึงถ่ายทอดบทเรียนไปยังพื้นที่ใกล้เคียง การขยายฐานงานพัฒนาและความรู้ให้กว้างขวางยังสามารถก่อประโยชน์ในแง่ของการระดมทรัพยากรในการทำกิจกรรมให้หลากหลาย

นอกจากนั้นการขยายเครือข่ายยังเป็นหลักประกันด้านความเล็งแบบธุรกิจการประกันสมัยใหม่ แต่อยู่บนพื้นฐานของความคิด “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” ด้วยเหตุนี้ การขยายแนวทางของกลุ่มจึงเป็น “ความจำเป็น” ประการหนึ่งในการดำรงรักษาความยั่งยืนของกลุ่ม มิใช่เป็นเพียงเรื่องที่ “ควร” ทำเท่านั้น

4. ข้นพลัง คือ ความสามัคคี ในขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นของ “สามัคคีคือพลัง” แต่ภายหลังจากที่กลุ่มมีความเข้มแข็งแล้วจะช่วยให้สามารถระดมความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลภายนอกหรือองค์กรพันธมิตร รูปแบบการแสดงผลของความสามัคคีนอกจากจะเป็นไปในรูปของการระดมความร่วมมือแล้ว ในบางกรณียังต้องเป็นไปในรูปแบบของการต่อรองด้วย ซึ่งเป็นหลักธรรมชาติที่ว่า ยิ่งกลุ่มใดมีความเข้มแข็งมาก สามารถแสดงผลในรูปแบบต่างๆ ได้มาก จะยิ่งระดมความสามัคคีและการยอมรับจากบุคคลภายนอกได้มากขึ้น

จากทฤษฎีการรวมกลุ่มนำมาอธิบาย ทำให้เห็นเป็นแนวทางสำคัญที่ให้ผลลัพธ์ได้เช่นเดียวกับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ มีขั้นตอนในการสร้างกลุ่มตั้งแต่ขั้นต้นจนไปสู่ขั้นสร้างความแข็งแกร่ง สามารถนำไปใช้ประยุกต์ใช้ร่วมกัน และเป็นประโยชน์ในการวางขั้นตอนสำหรับการก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยครั้งนี้

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพชุมชน

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาจากบนลงล่าง (Top-Down Approach) ทำให้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน รวมทั้งประชาชนขาดการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของ จึงทำให้เกิดความล้มเหลว องค์กรและหน่วยงานด้านการพัฒนาทั้งในและต่างประเทศเล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นการแสดงถึงศักยภาพของประชาชนและการพึ่งตนเองของชุมชน แม้ว่ามิฉะนั้นนักวิชาการ

ให้ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายลักษณะแตกต่างกันออกไป แต่หัวใจสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ จะต้องเป็นหน้าที่ของประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่มขึ้นมา ไม่ใช่เป็นการกำหนดจากภายนอก

Uphoff and Cohen (1991) สรุปถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาจากประสบการณ์การพัฒนาในประเทศต่างๆ ดังนี้

1. พื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมาจากแรงจูงใจภายใน ถือเป็นแรงหนุนที่ช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในทางตรงข้าม การมีส่วนร่วมที่มาจากปัจจัยภายนอกโดยอำนาจหรือบารมี หรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ หรืออิทธิพลของผู้มีอำนาจภายในชุมชน แม้ว่าจะทำได้สำเร็จ แต่ก็ไม่มีผลผูกพันทางด้านจิตใจ ทำให้ขาดความต่อเนื่องและความยั่งยืนของกิจกรรมหรือโครงการ

2. รูปแบบของการมีส่วนร่วมต้องผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชนเอง จะเกิดขึ้นเฉพาะกิจกรรมที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับของประชาชน สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมโดยผ่านตัวแทนกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน การเข้าร่วมของประชาชนจะอยู่ในลักษณะผู้ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือ

3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วมต้องชัดเจน การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือโครงการจะมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม ระยะเวลาการเข้าร่วม จำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความสม่ำเสมอ และฤดูกาลที่แตกต่างกันในแต่ละกิจกรรม

4. ผลของการมีส่วนร่วมจะเกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีในระหว่างสมาชิกของชุมชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน และการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องไม่หมายถึงเฉพาะการดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด แต่ประชาชนจะต้องเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมดูแลกำกับ ตลอดจนติดตามประเมินผล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาศักยภาพและชุมชนและประชาชน โดยมีพื้นฐานของการพัฒนาที่เน้นการพึ่งตนเอง

แม้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Garcia-zamor, 1985) มีอุปสรรคสำคัญ 4 ประการคือ

1. มีการครอบงำของบุคคลบางกลุ่ม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมไม่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชน

2. ขาดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มยากจนจะไม่เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมใน

การพัฒนาที่ไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน รวมถึงการขาดความรู้และทักษะในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมทางด้านการพัฒนา

3. มีข้อจำกัดทางด้านเวลา เนื่องจากการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมต้องใช้เวลาในการดำเนินการ ในการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักให้กับประชาชน ให้เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะไม่สอดคล้องกับโครงการพัฒนาต่างๆ ที่มีระยะเวลาการดำเนินงานที่ตายตัวโดยเฉพาะ โครงการของรัฐบาล

4. มีข้อจำกัดในเชิงโครงสร้าง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการปรับโครงสร้างที่เปลี่ยนจากการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง (Centralization) เป็นการกระจายอำนาจมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้เข้ามาบริหารจัดการเอง ดังนั้นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีกลไกที่สร้างความเชื่อมโยงจากล่างสู่บน ทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง เพื่อให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

แสดงว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาใดๆ ในระดับชุมชน เช่นเดียวกับชุมชนการเกษตรที่ต้องการพัฒนาองค์กรกลุ่มก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานสำคัญ หากปราศจากการมีส่วนร่วมแล้ว แนวทางในการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีศักยภาพในการทำหน้าที่แก้ไข ปัญหาชุมชนก็สำเร็จได้ยากยิ่ง อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมก็อาจจะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคสำคัญหลายประการ

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จะได้นำลักษณะของการมีส่วนร่วมไปวางเป็นแนวร่วมกับการสร้างกลุ่มเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่และพยายามจัดอุปสรรคต่างๆ ให้เหลือน้อยที่สุด หรือปรับแก้แนวทางการดำเนินการสร้างกลุ่มเพื่อเลี่ยงอุปสรรคดังกล่าวให้ได้มากที่สุด

ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์กร

พะยอม วงศ์สารศรี (2531) ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้ 3 ประการ คือ

1. ศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้กับองค์กร เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ ในขณะที่เดียวกันสมาชิกขององค์กรจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน

2. กระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับการกำหนดจุดมุ่งหมายและการแปรเปลี่ยนจุดมุ่งหมายขององค์กร เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ มีการประสานงานและความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกขององค์กร

3. กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกภายในองค์กร และให้ความสำคัญกับความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกภายในองค์กรควบคู่ไปด้วย เพื่อให้องค์กรสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

องค์กร หมายถึง หน่วยงานทางสังคมที่รวมกันหรือประสานกันและมีขอบเขตในการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน (Hall, 1987) ดังนั้นในการพัฒนาองค์กรเพื่อประกอบกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การบริหารจัดการถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ รวมถึงการอยู่รอดขององค์กรนั้นๆ ซึ่งการบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. การบริหารสภาพแวดล้อม หมายถึง การบริหารสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพบริบทขององค์กร เพื่อให้สมาชิกมีความเข้าใจในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารการเปลี่ยนแปลง ในบางกรณี การเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรมีความจำเป็นเนื่องจากจะนำไปสู่กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการปรับเปลี่ยนบริบทการพัฒนาที่รวดเร็วมาก

3. การบริหารความขัดแย้ง เมื่อองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งได้ ดังนั้นการบริหารความขัดแย้งจะเป็นเครื่องช่วยลดความกดดันภายในองค์กร และช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ ซึ่งในกรณีที่มีความขัดแย้งสูงจะต้องกำหนดกลไกที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

4. การบริหารวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมองค์กร หมายถึง ระบบความเชื่อและค่านิยมร่วมของสมาชิกภายในองค์กร ซึ่งทุกองค์กรที่มีความเข้มแข็งมักมีการกำหนดปรัชญาและค่านิยมร่วมขององค์กรเพื่อให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพ สำหรับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งจะต้องใช้เวลาและเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

5. วิวัฒนาการองค์กร ถือได้ว่าเป็นวัฏจักรที่จะต้องเกิดขึ้นกับองค์กรทุกประเภทแตกต่างกันไปตามช่วงเวลา ดังนั้นองค์กรที่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มักมีวิวัฒนาการที่เป็นพัฒนาการด้านบวกตามลำดับช่วงเวลา

ทฤษฎีชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย

1. การที่มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รัก และเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน
4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่ มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อ

ประชาชน

6. มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเป็นแนวราบ และติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
7. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและมีเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนที่เข้มแข็งควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้
4. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิดตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน
5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกคน และหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
7. มีการพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นบางครั้งที่ชุมชนไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่พึ่งพาภายนอกตลอดเวลา
8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา ซึ่งอาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

จากแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่ม การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการองค์กร ล้วนแต่มีความสำคัญสำหรับการดำเนินการใดขององค์กรชุมชนดังเช่นกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวทำให้เห็นถึง แนวคิดของกลุ่มเกษตรที่ต้องมีเป้าหมายในแต่ละขั้นตอน เมื่อมีการรวมกลุ่มก็จะมีการพัฒนากระบวนการกลุ่มตามขั้นตอน โดยนำกิจกรรมตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเครื่องมือสำหรับดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

ดังนั้น การบริหารจัดการภายใต้การมีส่วนร่วมย่อมเป็นสิ่งจำเป็น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มจะสามารถผลักดันให้กลุ่มสามารถทำงานได้ บรรลุตามเป้าหมาย เมื่อกลุ่มเกษตรกรที่มีหลากหลายและขยายตัวในรูปของกิจกรรม และการสร้างเครือข่ายที่กว้างขวาง นอกจากจะนำมาซึ่งความสามารถในการพึ่งตนเองได้แล้ว ก็มีส่วนสำคัญของการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ในที่สุดและอย่างยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิรวัฒน์ เวศย์วรุฒม์ (2544) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของการเกษตรทฤษฎีใหม่ ใน จ.อุบลราชธานี เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการเกษตรทฤษฎีใหม่ใน จ.อุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นพื้นที่ที่ขาดแคลนทรัพยากรเกษตร โดยเฉพาะแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตร ในการศึกษาได้มีการพิจารณาถึงสถานะภาพและศักยภาพในการทำเกษตร เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนและการส่งเสริมการเกษตรทฤษฎีใหม่ วิธีการศึกษาคือ ทำการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 31 ราย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความเป็นไปได้ประกอบด้วย อัตราต้นทุนและผลประโยชน์ (BCR) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV or NPW) และอัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) พร้อมทั้งดัชนีชี้วัดทางด้านกายภาพและสังคม

ผลการศึกษาพบว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีความเป็นไปได้ทางการเงินดีกว่าการทำเกษตรกระแสหลัก แต่มีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาทางการเงินมิได้รวมเอาต้นทุนที่ไม่เป็นต้นทุน อันได้แก่ แรงงานในครัวเรือนและปัจจัยการผลิตที่เป็นของเกษตรกรเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อนำผลการศึกษาทางด้านกายภาพและทางด้านสังคมของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเกษตรกรได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการทำเกษตรกระแสหลัก เช่น การปลูกข้าว มันสำปะหลัง มะม่วง และการเลี้ยงปลานิล มาสู่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการทำเกษตรกระแสหลักได้ จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกร เพื่อให้การเกษตรเกิดความยั่งยืนได้ภายใต้เงื่อนไขความเหมาะสมของทรัพยากร

วรเชษฐ์ ขาวเหนือ (2544) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความเป็นไปได้ทางการเงินของการทำเกษตรเชิงพาณิชย์และเกษตรทฤษฎีใหม่ใน จ.ร้อยเอ็ด รวมทั้งทัศนคติ ปัญหา และอุปสรรคของโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนแก่เกษตรกรที่จะตัดสินใจเลือกดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่แทนการเกษตรเชิงพาณิชย์ โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การสร้างความพอเพียงให้กับครัวเรือนเกษตรกร และเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแก้ไขปรับปรุงรูปแบบโครงการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่อไป การศึกษาได้กำหนดให้เกษตรกรเชิงพาณิชย์มีกิจกรรมทำนาอย่างเดียว แต่เกษตรทฤษฎีใหม่ได้แบ่งการผลิตออกเป็น 3 รูปแบบ ซึ่งมีกิจกรรมการผลิตหลายกิจกรรมและมีสัดส่วนการใช้พื้นที่ต่างกัน โดยใช้อัตราคิดลดร้อยละ 10

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรทฤษฎีใหม่รูปแบบที่ 1 ที่มีกิจกรรมการปลูกข้าว พืชไร่ พืชผัก การเลี้ยงปลา และสัตว์ปีก ซึ่งมีการใช้ประโยชน์พื้นที่มากที่สุด มีความคุ้มค่าด้านการเงิน และมีค่า NPV, BCR และ IRR สูงสุด รวมทั้งมีค่ามากกว่าเกษตรเชิงพาณิชย์ ซึ่งมีความคุ้มค่าด้านการเงินเช่นเดียวกัน แต่การเกษตรเชิงพาณิชย์ไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยด้านต้นทุน รายได้ และระดับผลผลิตได้เหมือนกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในส่วนของทัศนคติของเกษตรกรต่อโครงการ เกษตรกรส่วนมากเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการที่เน้นความพอเพียงของโครงการ และต้องการความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งปัจจัยการผลิตอื่นๆ และเกษตรกรเห็นว่า ความพอใจ ความตั้งใจ และความขยันหมั่นเพียรจะช่วยให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบผลสำเร็จ

เบญจวรรณ สุรินทร์ (2546) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบทางเศรษฐกิจระหว่างเกษตรกรกระแสดหลักและเกษตรทฤษฎีใหม่: กรณีศึกษา จ.สงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบทางเศรษฐกิจระหว่างเกษตรกรกระแสดหลักและเกษตรทฤษฎีใหม่ ในพื้นที่ อ.สิงหนครและ อ.สทิงพระ จ.สงขลา โดยศึกษาความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ในรูปของระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อทดแทนการทำนาข้าวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ และนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายสำหรับการส่งเสริมในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป โดยใช้หลักการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ของโครงการเป็นสำคัญ และกำหนดให้ใช้อัตราคิดลดร้อยละ 10 ภายในกรอบระยะเวลาวิเคราะห์โครงการ 15 ปี

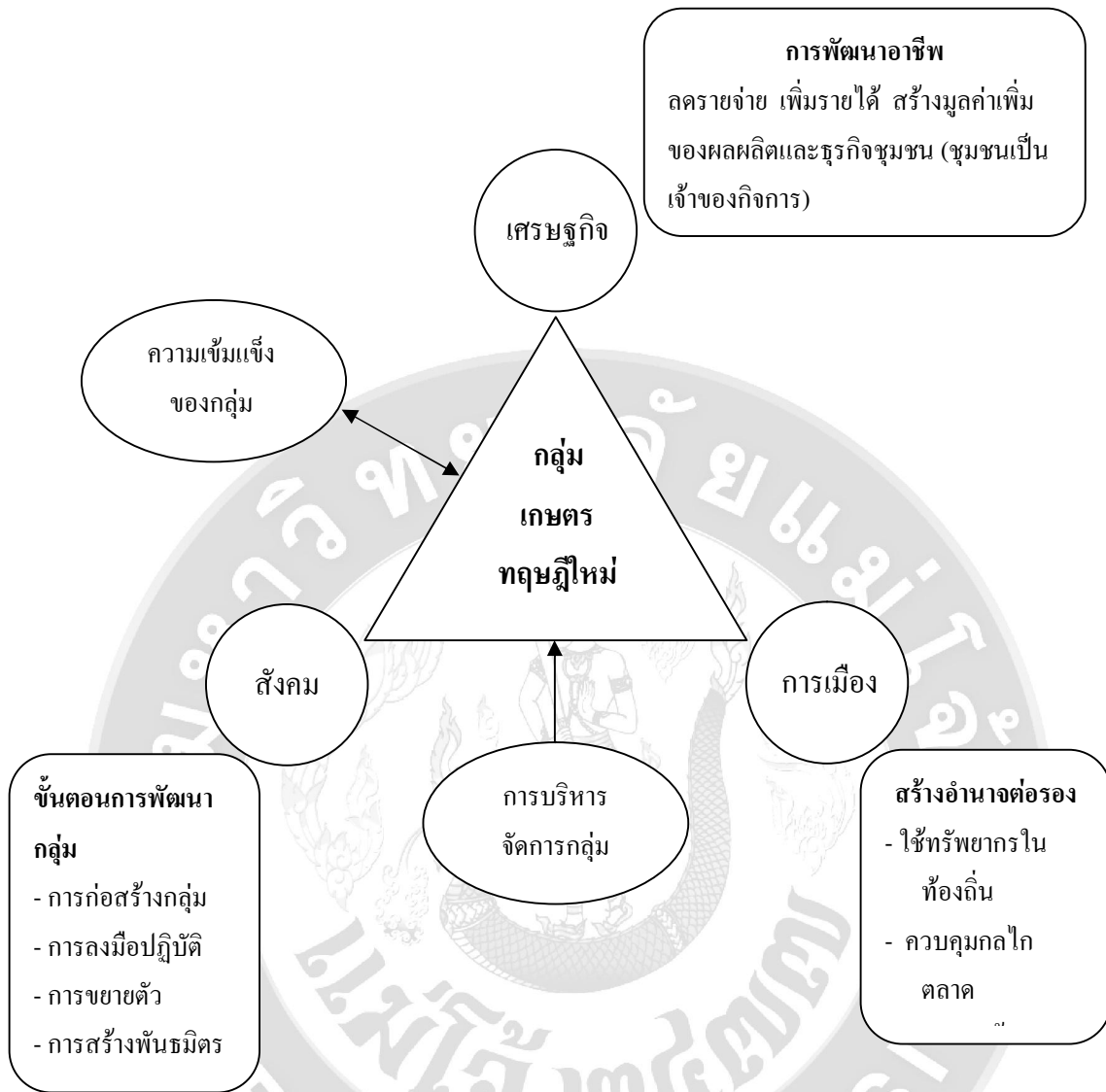
ผลการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตทางการเกษตรดังกล่าว มีความเป็นไปได้ที่จะดำเนินการ ทั้งจากการพิจารณาด้านการเงินและด้านเศรษฐกิจ เห็นได้จาก ค่าดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องคือ ค่าผลประโยชน์สุทธิมีค่าเป็นบวก สัดส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุนมีค่ามากกว่า 1 และอัตราผลตอบแทนภายในมากกว่าอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบัน แสดงถึง ความเป็นไปได้ของการดำเนินการในรูปเกษตรทฤษฎีใหม่ ในขณะที่การทำเกษตรกระแสดหลักในรูปนาข้าวมีความเหมาะสมเฉพาะการวิเคราะห์ด้านการเงินเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมใช้ระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ทดแทนเกษตรกระแสดหลัก พบว่า มีความคุ้มค่าที่จะลงทุนได้ หากจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเป็นเบื้องต้น เช่น การลงทุนสร้างสระน้ำ

ในไร่นา ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเป็นไปได้ของโครงการยิ่งขึ้น เนื่องจากความสำเร็จของการดำเนินการในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อสร้างผลผลิตพืชและสัตว์ที่หลากหลายให้เกิดขึ้น นโยบายใดๆ ในการสนับสนุนส่งเสริมจึงควรจะต้องครอบคลุมระยะเวลายาวนานพอสมควรให้เหมาะสมกับระบบฟาร์มแบบใหม่นี้ โดยเฉพาะควรจะมีนโยบายเน้นหนักในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และฝึกอบรมแก่เกษตรกร เพื่อหาแนวทางลดต้นทุนและการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ให้เกษตรกรแสวงหาแนวทางใช้ประโยชน์ทรัพยากรในไร่นาให้มากขึ้น รวมทั้งมีการช่วยเหลือสนับสนุนปัจจัยต่างๆ จากภาครัฐในระยะสั้นบ้าง ก็จะทำให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจที่จะตัดสินใจสำหรับวิถีทางใหม่ในการทำเกษตรและชีวิตของตนเอง

จากผลการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการจำเป็นต้องอาศัยนโยบายที่จะมาสนับสนุนในการจัดการระบบฟาร์มแบบใหม่นี้ด้วย ต้องมีระยะเวลาเพื่อสร้างผลผลิตพืชและสัตว์ที่หลากหลายให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะควรจะมีนโยบายเน้นหนักในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และฝึกอบรมแก่เกษตรกร รวมถึงการศึกษาทางการเงินมิได้รวมเอาต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน อันได้แก่ แรงงานในครัวเรือนและปัจจัยการผลิตที่เป็นของเกษตรกรเองเพื่อหาแนวทางลดต้นทุน

กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้ปรากฏในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ใน อ. สันทราย จ.เชียงใหม่ นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่
2. การก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่
3. ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่
4. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

การศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดขั้นตอนสำหรับการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. การศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

การลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว ทำการลงพื้นที่สำหรับการหาข้อมูลจำนวน 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกเมื่อวันอาทิตย์ที่ 14 ธันวาคม 2551 และครั้งที่ 2 เมื่อวันอาทิตย์ที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552 ข้อมูลและผลการรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว จากการสัมภาษณ์ การระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชน และข้อมูลจากสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2551) มีดังนี้

1.1 ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว

1) สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของ ต.แม่แฝกใหม่

ต.แม่แฝกใหม่เป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ใน อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 33,362 ไร่ เดิมอยู่ร่วมกับ ต.แม่แฝก แต่เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น และมีพื้นที่ใหญ่จึงได้แบ่งออกเป็น 2 ตำบล คือ ต.แม่แฝก และ ต.แม่แฝกใหม่ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.แม่แฝก อ.สันทราย โดยมีคันทนาเป็นแนวเขต

ทศิไต้ ติดต่อกับ ต.หนองหาร อ.สันทราย โดยมีถนนและลำเหมืองเป็น

แนวเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.लगเหนือ อ.คยสะเก็ด โดยมีสันทรายเป็นแนวเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.จีเหล็กและ ต.สันโป่ง อ.แม่อิง โดยมีแม่น้ำปิง

เป็นแนวเขต

สภาพภูมิประเทศ ต.แม่แฝดใหม่ สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา พื้นที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 330 - 950 เมตร พื้นที่ทางทิศตะวันออกและทิศเหนือของตำบลส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงหรือค่อนข้างลาดชัน และพื้นที่ลาดเอียงไปทางทิศเหนือ

แหล่งน้ำในพื้นที่ แบ่งออกเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น โดยแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำปิง ลำห้วย และหนองน้ำ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเอง ได้แก่ เขื่อนแม่งัด-แม่แฝกชลประทานแม่แตง บ่อบาดาล บ่อน้ำตื้น เป็นต้น

สภาพภูมิอากาศ ต.แม่แฝก มีสภาพภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเขตร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 23.8-25 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนรวมต่อปี 1,145.7 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนสิงหาคมประมาณ 223.2 มิลลิเมตร

เขตการปกครองและจำนวนประชากร แบ่งเป็น 14 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 2,829 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 7,655 คน หมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัวมีจำนวนครัวเรือนมากที่สุด คือ ประมาณ 288 ครัวเรือน

สภาพสังคมและการรวมกลุ่มเกษตรกร จากสภาพของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเดิมเป็นชุมชนที่มีระเบียบ มีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นแบบชาวเหนือ มีระบบสาธารณูปโภค มีไฟฟ้าครบทุกหมู่บ้านทั่วครัวเรือน มีทางหลวงสายหลักผ่านกลางตำบลเป็นถนนลาดยาง ถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ถนนลูกรัง มีสถานีอนามัย ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ตู้โทรศัพท์สาธารณะ วัด โบสถ์คริสต์ จากสภาพสังคมที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อส่งเสริมอาชีพ โดยมีหน่วยงานของทางราชการเป็นผู้สนับสนุน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น ส่วนสถาบันเกษตรกรที่มีอยู่ในตำบล ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทำนาแม่แฝกใหม่ กลุ่มเกษตรกรทำสวนแม่แฝกใหม่ กลุ่มเกษตรกรโรงเรียนบ้านเจดีย์แม่ครัว กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว เป็นต้น

สภาพเศรษฐกิจ เกษตรกรส่วนใหญ่มีสิทธิในที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีอาชีพ
เกษตรกรรม ไร่ข้าว ไร่ข้าวโพด ไร่ยางพารา และอื่นๆ เกษตรกรปลูกข้าวนาปี ข้าวนาปรัง มันฝรั่ง ข้าวโพด
ฝักสด พืชผัก ลำไย มะม่วง เลี้ยงสัตว์ ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 20,000-29,999 บาทต่อ
ครัวเรือนต่อปี เทคนิคหรือวิธีการผลิตจะดำเนินไปในลักษณะไร่นาสวนผสมเป็นส่วนใหญ่ ระบบการ

ผลิตจะเป็นการปลูกพืชหมุนเวียนและใช้พื้นที่เป็นประโยชน์ตลอดปี โดยปลูกพืชเรียงตามลำดับในพื้นที่เดียวกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น ข้าวตามด้วยมันฝรั่งหรือพืชผัก ปลูกชนิดเดียวกันต่อเนื่องตลอดปี สำหรับการผลิตสัตว์นั้นเป็นการเลี้ยงไว้เพื่อจำหน่ายและบริโภค ได้แก่ โคเนื้อ โคนม ไก่ไข่ ไก่ชน ไก่พื้นเมือง ลักษณะการเลี้ยงจะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ ยกเว้น โคนม ผลผลิตที่ได้จะจำหน่ายให้กับสหกรณ์โคนม แม่โจ้ จำกัด

2) สภาพทั่วไปของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านเกษตรกรของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว นั้น สมาชิกในกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่มีลักษณะการกระจายมี 5 หมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านมีประชากรทั้งหมดคือ

หมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว	มีจำนวนประชากร	532 คน
หมู่ที่ 4 บ้านขามุง	มีจำนวนประชากร	511 คน
หมู่ที่ 9 บ้านกลางพัฒนา	มีจำนวนประชากร	389 คน
หมู่ที่ 11 บ้านเจดีย์พัฒนา	มีจำนวนประชากร	505 คน
หมู่ที่ 14 บ้านเจดีย์เจริญ	มีจำนวนประชากร	483 คน

สำหรับที่ตั้งของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว อยู่ที่ 102 หมู่ที่ 3 บ้านเจดีย์แม่ครัว ต.แม่แฝกใหม่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เริ่มจัดตั้งเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2541 จากการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต่างๆ เริ่มต้นมีจำนวนสมาชิกเพียง 15 คน ในหมู่บ้านเจดีย์แม่ครัว ในครั้งนั้นประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- กลุ่มเกษตรกร โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
- กลุ่มเกษตรกร โครงการปรับโครงสร้างการผลิตการเกษตร (คปร.)
- กลุ่มเกษตรกร โครงการไร่นาสวนผสม
- เกษตรกรที่สนใจ

มีการจัดตั้งกลุ่มโดยใช้กิจกรรมออมทรัพย์หรือกลุ่มสัจจะทุกวันที่ 25 ของเดือน มีการจัดประชุมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสมาชิกด้านการเกษตร ด้านการเลี้ยงสัตว์ พร้อมทั้งจัดการออมทรัพย์ของกลุ่มสมาชิกและการจัดหาวิทยากรในการให้ความรู้ด้านวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ

3) การรวมกลุ่มกิจกรรม

ในขณะที่ผู้วิจัยเข้าพื้นที่วิจัย พบว่า กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่มีการดำเนินงานของสมาชิก 8 กลุ่มย่อย มีจำนวนสมาชิก 94 ราย โดยทุกรายประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาจประกอบอาชีพอื่นเสริมควบคู่ไปด้วย ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ ต.แม่แฝกใหม่ อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดของกลุ่มกิจกรรมใน 8 กลุ่มย่อยดังนี้

(1) กลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 94 ราย

มีนายพรหม ใจเมคา เป็นหัวหน้ากลุ่ม ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มจำนวนประมาณ 94 ราย โดยทุกคนที่เข้าร่วมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวจะต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ด้วย ปัจจุบันกลุ่มมีเงินออมประมาณ 800,000 บาท

(2) กลุ่มการเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่) จำนวน 75 ราย

มีนายอนันต์ คำคุ่น เป็นหัวหน้ากลุ่ม กลุ่มได้มีผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้แก่ มันฝรั่ง ลำไย ไก่ไข่ หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดหวาน ลักษณะของการผลิตของเกษตรกลุ่มนี้มี 2 ระดับ คือ ผลิตเพื่อยังชีพ กับอีกกลุ่มหนึ่งผลิตเพื่อจำหน่าย การขายผลผลิตจะมีการขายทั้งการขายผ่านหัวหน้ากลุ่ม ผ่านพ่อค้าในท้องถิ่น หรือการนำไปขายเอง ขึ้นอยู่กับประเภทของผลผลิตเป็นหลัก หลังจากที่ได้เปิดการค้าเสรี (FTA) ได้ส่งผลดีกับพืชเพียงไม่กี่ชนิดเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบด้านลบ

(3) กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ จำนวน 3 ราย

มีนายทองคำ จอมแก้ว เป็นหัวหน้ากลุ่ม วัตถุดิบที่ใช้จะซื้อจากบริษัท อาร์ พี เอ็ม ฟาร์มแอนด์ฟีด ในการเลี้ยงไก่ไข่ในปัจจุบันต้องใช้ต้นทุนการผลิตสูงโดยเฉพาะโรงเรือนจึงทำให้จำนวนสมาชิกที่สามารถเลี้ยงไก่นั้นยังมีเท่าเดิม

(4) กลุ่มผู้เลี้ยงปลา จำนวน 5 ราย

มีนายอินสม บุญเรือง เป็นหัวหน้ากลุ่ม ปลาที่สมาชิกเลี้ยง ได้แก่ ปลานิล ปลาดุก และปลาเบญจพรรณ ในการเลี้ยงปลาจะเลี้ยงประมาณ 10 เดือน โดยจะมีชมรมผู้เลี้ยงปลานิลหรือสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจังหวัดเชียงใหม่มาเป็นผู้จับและรับซื้อปลา โดยราคารับซื้อจะซื้อตามขนาดปลา ส่วนอาหารปลาจะซื้อจากบริษัท อาร์ พี เอ็ม ฟาร์มแอนด์ฟีด บริเวณที่เลี้ยงปลาจะแยกออกจากที่พักอาศัย และทำเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวเพื่อเฝ้าดูแลปลา ปัจจุบันกลุ่มต้องการเครื่องทำอาหารเม็ดเพื่อลดต้นทุนและทำจำหน่ายให้แก่กลุ่มเกษตรกรในบริเวณใกล้เคียง

(5) กลุ่มผู้เลี้ยงวัวนม-วัวเนื้อ จำนวน 3 ราย

มีนายวิสุทธิ เป็งนวล เป็นหัวหน้ากลุ่ม ขณะนี้มีเกษตรกรเลี้ยงวัวนมจำนวน 1 ราย และเลี้ยงวัวเนื้อจำนวน 2 ราย ปัญหาที่กลุ่มนี้ประสบก็คือ อาหารที่ใช้สำหรับเลี้ยงวัว ไม่ว่าจะเป็นหญ้าหรือฟางข้าว ต้องซื้ออัดก้อนเพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ในฤดูแล้ง ราคาต่อก้อนก็ค่อนข้างสูง ฉะนั้นเพื่อเป็นการลดต้นทุนสมาชิกกลุ่มจึงมีความสนใจที่จะซื้อเครื่องอัดฟางให้เป็นก้อนเพื่อผลิตแล้วใช้เอง และผลิตเพื่อขายให้กับบุคคลหรือกลุ่มภายนอกด้วย

(6) กลุ่มผู้เพาะเห็ด จำนวน 2 ราย

มีนายประเสริฐ ใจเมคา เป็นหัวหน้ากลุ่ม ปัจจุบันเกษตรกรสามารถทำการผลิตเห็ดได้ตลอดทั้งปี ได้แก่ เห็ดนางรม เห็ดเป๋าฮื้อ เห็ดนางฟ้าฮังการี และนำไปขายที่ตลาดเจดีย์แม่ครัว เกษตรกรกลุ่มนี้ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยเฉพาะเชื้อเห็ดที่เป็นวัตถุดิบที่สำคัญมีราคาสูง

ปัจจุบันอยู่ได้เพราะได้ขายก้อนเห็ดที่เสียหรือหมดอายุแล้วไปให้กับกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อทำปุ๋ยหมัก กลุ่มผู้เพาะเห็ดต้องการให้มีผู้สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ โรงเรือนสำหรับเลี้ยงเห็ด รวมถึงอาคารสำหรับเป็นที่พักของนักศึกษาดูงานที่มีจำนวนมากขึ้น

(7) กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ จำนวน 44 ราย

มีนายไพโรจน์ ใจเมคา เป็นหัวหน้ากลุ่ม ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มได้ดำเนินการ ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์แห้ง ปุ๋ยอินทรีย์น้ำชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง และน้ำยาจับใบสมุนไพร ในการดำเนินการผลิตกลุ่มได้ใช้ทุนสำหรับการผลิตจากกลุ่มออมทรัพย์ที่สมาชิกกลุ่มออมและเงินกู้ยืมจากวิสาหกิจชุมชน ดำเนินการผลิตปุ๋ยแห้งเกือบทั้งปี ยกเว้นฤดูฝนในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม กลุ่มจะไม่ทำการผลิตเนื่องจากขาดวัตถุดิบ การผลิตปุ๋ยส่งกลิ่นรบกวนชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง และขาดแคลนแรงงานในการผลิต เนื่องจากเป็นช่วงเก็บเกี่ยวลำไย

ในการผลิตปุ๋ยปัจจุบันกลุ่มได้จ้างคนงานเพื่อทำการผลิต วัตถุดิบที่กลุ่มใช้ในการผลิตปุ๋ย ได้แก่ มูลไก่ และกากเห็ด ซึ่งหาได้จากสมาชิกในกลุ่มทฤษฎีใหม่ ส่วนกากน้ำตาลและขี้เถ้าแกลบจะซื้อจากภายนอก ส่วนการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปุ๋ยนั้นจะมีจำหน่ายที่ร้านค้า

(8) กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ จำนวน 1 ราย

มีสมาชิก 1 ราย คือ นายวิโรจน์ จีวี ผักที่ปลูก ได้แก่ ผักกวางตุ้ง (กางมุ้ง) ผักบุ้งจีน ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่มอื่นๆ มาซื้อผักไปทำอาหาร แต่ส่วนใหญ่จะนำไปขายที่ตลาดบ้านเจดีย์แม่ครัว ซึ่งปัญหาที่กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษประสบก็คือ ตลาดที่สามารถขายผักปลอดสารพิษมีน้อย ต้นทุนการผลิตสูง โดยเฉพาะมุ้งที่ใช้มีราคาสูงแต่ราคายาขายนั้นไม่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้เกษตรกรไม่ต้องการลงทุนปลูกผักด้วยวิธีนี้

1.2 ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

จากการสัมภาษณ์นายพรหม ใจเมคา ตลอดจนการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชน ทำให้ทราบถึงขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว ดังนี้

ภาพที่ 4.1 การสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่
บ้านเจดีย์แม่ครัว (14 ธันวาคม 2551)

1) ปัญหาการเกษตรของชุมชน

จากการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชนจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ เพื่อสะท้อนภาพของปัญหาที่สมาชิกพบก่อนที่จะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มดังเช่นในปัจจุบัน ปรากฏว่าก่อนการรวมกลุ่มหรือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของสมาชิกนั้น ชุมชนกำลังประสบปัญหาที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

1.1) ปัญหาการตลาด

เกษตรกรไม่สามารถแสวงหาตลาดสำหรับการจำหน่ายสินค้าให้มีราคาตามที่ต้องการได้ ลูกค้าในตลาดมักปฏิเสธผลิตภัณฑ์ที่มาจากชุมชน อันเนื่องมาจากคุณภาพของสินค้ามาตรฐานของสินค้า ราคาของสินค้า ทำให้เกษตรกรไม่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเองให้เหมาะสมกับต้นทุนที่ใช้สำหรับการผลิตได้ บางปีผลผลิตล้นตลาด และมีการจำหน่ายผลผลิตแข่งขันกันเองในด้านราคา

1.2) ปัญหาผลผลิตตกต่ำ

ตลอดเวลาที่ผ่านมาปรากฏว่าการทำงานอย่างต่อเนื่องโดยขาดความเอาใจใส่เกี่ยวกับโรคระบาด แมลงศัตรูพืช วัชพืช หรือการดูแลเรื่องระบบชลประทานที่ดี ทำให้เกิดโรคระบาด หรือพืชขาดความแข็งแรงเนื่องจากมีแมลงศัตรูพืช และวัชพืชเป็นจำนวนมากเติบโตแข่งกับข้าวหรือผลิตภัณฑ์เกษตรอื่นๆ

1.3) ปัญหาด้านทุนการผลิตสูง

นอกจากราคาของพันธุ์พืชที่มีราคาสูงแล้ว ปรากฏว่าพันธุ์พืชที่นำมาใช้ก็ต้องการอาหารและสารอาหารเป็นจำนวนมาก ในแต่ละฤดูกาลปลูกเกษตรกรใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงเป็นจำนวนมาก

มาก ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงในท้องตลาดที่จำหน่ายให้แก่เกษตรกรก็มีราคาสูง ประกอบการกับการดูแลขั้นตอนการผลิตแต่ละขั้นตอนรวมทั้งระบบน้ำไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้การปลูกพืชในแต่ละฤดูของเกษตรกรอยู่ในภาวะต้นทุนสูง

1.4) ปัญหาการขาดที่ดินทำกิน

บางรายต้องเช่าที่ดินทำให้ต้นทุนสำหรับการผลิตทางการเกษตรสูง อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนที่ดินนั้นไม่ใช่เป็นปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ในบ้านเจดีย์แม่ครัว

1.5) ปัญหาภาระหนี้สิน

การทำการเกษตรของเกษตรกรในบ้านเจดีย์แม่ครัว แม้ว่าชุมชนแห่งนี้อยู่ในพื้นที่บริเวณรับน้ำชลประทาน แต่ก็ไม่สามารถช่วยทำให้การผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกข้าว หรือการทำสวนลำไย ลิ้นจี่ ในชุมชนมีผลผลิตสูง แต่มาจากต้นทุนการผลิตสูง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งดังที่ได้กล่าวถึงแล้ว

เกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เนื่องจากรายจ่ายในชีวิตประจำวันของเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้น จึงไม่มีเงินลงทุนหรือเงินสำหรับการปรับปรุงแนวทางการพัฒนาการเกษตรของตนเองให้ดีขึ้น ทำให้เกษตรกรจำต้องแสวงหาช่องทางหาทุนจากแหล่งทุนดังเช่น สหกรณ์การเกษตร หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่ต้องใช้หลักทรัพย์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดินการเกษตรจำนองประกันหนี้ หรือใช้เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์ หรือ ธ.ก.ส. ไปค้ำประกันหนี้ แต่เกษตรกรบางรายไม่สามารถแสวงหาเงินมาชดเชยรายจ่ายได้ทันก็มักหันไปใช้บริการแหล่งเงินจากบุคคลภายนอกที่มีแต่ความเสียเปรียบจากอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดหลายเท่าตัว

1.6) ปัญหาการขาดความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการผลิต

รวมทั้งการขาดความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง หน่วยงานราชการโดยเฉพาะบุคลากรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขาดการเหลียวแล ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตพืชทั้งระบบ มีส่วนสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรทางการผลิตที่สูงเกินความจำเป็น และมีส่วนสำคัญยิ่งต่อราคาหรือต้นทุนในการผลิต

1.7) ปัญหาภัยธรรมชาติ

การเกษตรประสบปัญหามากกว่าการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นๆ โดยเฉพาะปัญหาจากภัยธรรมชาติ บางปีเกิดปัญหาภัยธรรมชาติเกี่ยวกับสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยทำให้ผลผลิตมีน้อย

1.8) ปัญหาขาดการรวมกลุ่มและความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็ง

ไม่ทราบถึงแหล่งเรียนรู้และผู้ให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ

2) การจัดตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

การจัดตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นนายพรหมอธิบายให้แก่ผู้วิจัยฟังว่า เนื่องจากในอดีตในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงประสบปัญหาที่สำคัญ คือ ประชาชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพการเกษตรที่เน้นการปลูกข้าวเป็นหลักแต่ประสบปัญหารายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่าย ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินติดตามมา จึงได้ดำเนินการก่อตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่โดยมีที่มาอย่างไม่คาดฝันด้วยเช่นกัน

นายพรหมกล่าวว่า ไม่คาดคิดว่าจะได้รับพระราชทานทุนทรัพย์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.2539 จำนวนเงิน 5,000 บาท โดยผ่านทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้นำเงินที่ได้รับมาไปใช้ในการบริหารจัดการกลุ่ม เริ่มจากการปลูกผักปลอดสารพิษในที่ดินภายในบริเวณสวนหลังบ้านของตัวเองก่อน และมีการรวบรวมสมาชิกกลุ่มจำนวน 15 คน จัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ก็เริ่มมีหน่วยงาน เช่น ธนาคารออมสิน ธ.ก.ส. เข้ามาช่วยเหลือ หลังจากนั้นก็เริ่มมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างมาก

2.1) การระดมสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชน พบถึงความต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในแง่มุมต่างๆ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.2 การระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชนของสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว (14 ธันวาคม 2551)

การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่มาจากเหตุผล คือ ทำการเกษตรแล้วไม่ได้ผลดี มีภาระหนี้สินเพิ่มมากยิ่งขึ้น และหารายได้เสริมอื่นเพิ่มไม่ได้ เมื่อพบว่านายพรหมได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ขึ้นมา และมีความก้าวหน้า สมาชิกทุกคนมีรายได้อย่างสม่ำเสมอ จึงต้องการเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรมกับกลุ่มและนำไปใช้สำหรับการประกอบอาชีพ หา

รายได้เสริม ต้องการเรียนรู้กิจกรรมของกลุ่ม และการทำงานเป็นกลุ่ม และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันหรือใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ตลอดเวลาที่ผ่านมาก่อนสมัครเข้ามาเป็น สมาชิก พบว่า กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่มีหน่วยงานราชการเข้ามาให้คำแนะนำการทำการเกษตรอยู่เสมอๆ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการทำกิจกรรมกลุ่มเป็นไปกว้างขวางยิ่งขึ้น สามารถนำ ความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตประจำวันจะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น กิจกรรมของกลุ่ม สามารถสร้างรายได้เสริมเป็นการลดค่าใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว

ที่สำคัญกว่านั้นคือ การได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มีส่วนทำให้เกิดความ สามัคคีในสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ครอบครัวของสมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ สามารถนำเงินที่ออม ทรัพย์มาใช้จ่ายในยามจำเป็น หรือในช่วงต้องการจัดหาอุปกรณ์หรือเครื่องมือสำหรับการประกอบอาชีพ ที่สามารถขอยืมจากกลุ่มออมทรัพย์ได้จะมีอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างประหยัด เป็นไปตามหลักความ พอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยได้นำไปใช้เป็น แนวทางสำหรับการดำเนินชีวิต

อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถามถึงประเด็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เกษตรทฤษฎีใหม่ สมาชิกแต่ละรายใช้ระยะเวลาในการตัดสินใจนานหรือไม่ พบว่า เมื่อสมาชิกส่วนใหญ่ พบเห็นว่าการกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ของนายพรหมดำเนินไปด้วยดี ได้ผลเป็นที่น่า พอใจ พบว่า มีประชาชนในหมู่บ้านสมัครเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งทราบว่าในกลุ่มเกษตรที่นำ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ มีการกล่าวถึงการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเกษตร ทฤษฎีใหม่อย่างกว้างขวาง หรือในบางรายก็พบว่า นายพรหมมีความหวังดี ต้องการให้ปัญหาด้านรายได้ และการประกอบอาชีพหมดไป จึงได้เข้ามาชักชวนด้วยตนเอง จึงเกิดความสนใจและตัดสินใจเข้าเป็น สมาชิก ซึ่งการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นใช้เวลาไม่นาน ไม่จำเป็นต้องมีใครมา ชักชวน เมื่อเห็นว่าการดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดีจึงสมัครใจเข้ามาเป็นสมาชิก และรับความรู้โดย การเข้าร่วมประชุมในทุกๆ วันที่ 25 ของแต่ละเดือนที่สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมาออมทรัพย์ กองทุนสัจจะ และประชุมปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและการบริหารกลุ่ม

ดังคำกล่าวของสมาชิกรายหนึ่ง คือ

“เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยตัวเองและใช้เวลาเวลาในการตัดสินใจเป็นสมาชิก คือ เมื่อ ทราบว่าสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ก็เลยตัดสินใจทันทีและผู้ปกครองก็แนะนำด้วยค่ะ”

รวมทั้งสมาชิกอีกรายหนึ่งได้กล่าวว่า

“เป็นสมาชิกกลุ่มด้วยตัวเองไม่ใช้เวลาการตัดสินใจนานมากเกินไป ประมาณ 1 วัน เพราะครอบครัวตนเองเดิมก็เป็นเกษตรกรอยู่แล้ว จึงเป็นเรื่องดีที่จะเข้าร่วมกลุ่ม”

ในขณะที่สมาชิกอีกรายหนึ่งกล่าวว่า

“ลุงพรหมพูดชักชวนมาเข้าร่วม โดยใช้เวลาในการตัดสินใจไม่นาน พอชวนก็มาเป็นสมาชิกเลย”

2.2) การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่สมาชิก

ดังที่กล่าวถึงแล้ว สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกก็เนื่องจากความสนใจในกิจกรรม มองเห็นช่องทางของการสร้างรายได้เสริม แต่ในแง่ของการเรียนรู้จุดประสงค์และเป้าหมายสำคัญของกลุ่ม ก่อนสมัครเข้าเป็นสมาชิกนั้นพบว่า สมาชิกมีความเข้าใจหลักการและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มเป็นอย่างดี คือ เน้นการทำกิจกรรมทางการเกษตรและการประกอบอาชีพร่วมกัน ดังสมาชิกส่วนหนึ่งกล่าวถึงดังนี้

“เข้าใจว่า วัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือ รวมกันเพื่อให้ทุกคนร่วมกันลงทุน และหาแหล่งปุ๋ยและยา และแหล่งพันธุ์พืชที่รวมต้องการมีให้ปลูก”

“เข้าใจว่า การรวมกลุ่มทำเพื่อกิจกรรมต่างๆ จะได้ดีขึ้นกว่าอยู่คนเดียว”

“เข้าใจว่า เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ฝึกอบรม เข้าถึงหน่วยงานทางราชการ มีการพาไปดูงานตามต่างจังหวัด”

จากการกล่าวของสมาชิกข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่เข้าใจในหลักการของกลุ่มถึงหลักการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือกันในกลุ่มด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเห็นนั้นค่อนข้างมีประโยชน์มาก คือ ทำให้สมาชิกนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้การยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 4.3 แปลงปลูกผักสาธิตในบริเวณบ้านของนายพรหม ใจเมคา

ภาพที่ 4.4 โรงเรือนเพาะเห็ดสาธิตในบริเวณบ้านนายพรหม ใจเมคา

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง การสร้างหรือให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหาร หรือการจัดการกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในช่วงที่ผ่านมาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

การสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่สมาชิกลักษณะแรก คือ การให้ความรู้โดยขอรับบริการความรู้จากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก ดังนี้

ขอความช่วยเหลือจากกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในเรื่องการบำรุงรักษาดินและการทำปุ๋ยชีวภาพแจกหัวเชื้อจุลินทรีย์

ขอความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเห็ด และการและจัดทำบัญชีครัวเรือน

ขอความช่วยเหลือจากกรมประมง เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในเรื่องการจัดการแหล่งน้ำ การเลี้ยงสัตว์น้ำ

ขอความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในเรื่องการผลิตทางการเกษตร

ขอความช่วยเหลือจากกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในเรื่องการปลูกพืชผักอย่างถูกวิธีและการทำปุ๋ยต่างๆ

ขอความช่วยเหลือจากกรมวิชาการเกษตร เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับวิชาการเกษตร และนำไปทัศนศึกษาที่ จ.นครนายก

ขอความช่วยเหลือจากกรมพลังงาน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่มเกษตร
ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเรื่องของพลังงานทดแทน

ขอความช่วยเหลือจากธนาคารออมสิน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกกลุ่ม
เกษตรทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการเงินกู้ของกลุ่มออมทรัพย์

ขอความช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟูเศรษฐกิจ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิก
กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเรื่องการจัดทำแผน และนำไปทัศนศึกษาดูงานการเลี้ยงปลาที่ อ.พาน จ.
เชียงราย

กำลังขอความช่วยเหลือจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอสันทราย กำลังดำเนินงานว่าจะเข้ามาให้การช่วยเหลือให้ด้านใดแก่กลุ่มได้บ้าง

แม้ว่ากลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ แต่ด้วยภาวะทาง
เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิชาการด้านต่างๆ และการมีจำนวนสมาชิกที่หลากหลาย นายพรหม
เห็นว่า ในปัจจุบันยังคงต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ภายนอกมาให้มีความรู้ความ
เข้าใจอย่างต่อเนื่อง ความรู้ที่ต้องการและความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกอีกในอนาคต ได้แก่
ความรู้วิชาการเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขโรคพืชต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชผักต่างๆ ให้ได้
ผลผลิตที่มีคุณภาพ ต้องการความช่วยเหลือด้านการแสวงหาแหล่งทุนที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยต่ำ ต้องการ
ให้มีการประกันราคาผลผลิตและการจัดหาตลาดขายผลผลิตที่แน่นอน และต้องการอุปกรณ์การเกษตร
เครื่องอัดฟางข้าว เมล็ดพันธุ์ อาหารสัตว์ ปุ๋ยเคมี ที่มีราคาถูกกว่าเดิม

2.3) การบริหารของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

ดังที่กล่าวมาแล้วในปี พ.ศ. 2546 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ของนายพรหมมีจำนวน
สมาชิกเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่การดำเนินงานของกลุ่มกลับไม่ราบรื่น นายพรหมกล่าวว่า ในช่วง
ก่อนหน้านั้นการบริหารกลุ่มยังไม่มีแบ่งงานกันอย่างชัดเจน คงมีเฉพาะการจัดทำบัญชีกลุ่มออม
ทรัพย์ และแจ้งผลการดำเนินงานไปพร้อมๆ กับการระดมทุนในทุกๆ วันที่ 25 ของแต่ละเดือน แต่เมื่อ
กลุ่มมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นกลับพบว่ามีปัญหาการบริหารกลุ่มติดขัดค่อนข้างมาก แม้ทางกลุ่มจะ
ได้พยายามปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาก็เหมือนว่าการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไม่ค่อยราบรื่น ทั้งนี้อาจ
เนื่องมาจากจำนวนกิจกรรมในกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่มีจำนวนหลากหลายมากกว่าในอดีต ทั้งการปลูก
พืช เลี้ยงสัตว์ และการทำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอื่นๆ ที่สมาชิกสนใจ ทำให้การระดมความคิดเห็น
เกี่ยวกับการบริหารงานกลุ่มเริ่มมีความหลากหลายและไม่ตรงกัน นำไปสู่การปฏิบัติได้ยากเพราะสมาชิก
มีความคิดเห็นที่ต่างกัน แต่ด้วยวิสัยทัศน์ของนายพรหมก็มองเห็นถึงช่องทางการแก้ไขปัญหา จึงไปขอ
ความร่วมมือจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลมาให้ความรู้และคำปรึกษา และจัดการ
แบ่งกลุ่มสมาชิกตามกิจกรรมและความสนใจของแต่ละคน ดังนี้

- นายประจักษ์ ใจตารักษ์	กลุ่มออมทรัพย์
- นายวิสุทธิ เป็งนวล	กลุ่มปศุสัตว์
- นายทองคำ จอมแก้ว	กลุ่มเลี้ยงปลา
- นายอนันต์ คำตุน	กลุ่มไร่นาสวนผสม
- นายพรหม ใจเมคา	กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่
- นายประเสริฐ ใจเมคา	กลุ่มเพาะเห็ด
- นายวิโรจน์ จีวี	กลุ่มปลูกผักกางมุ้ง
- นายสุรัช ยานะรังสี	กลุ่มปฏีชีวิภาพ

การบริหารและจัดการในกลุ่มกิจกรรม แม้ว่าจะมีหัวหน้ากลุ่มดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ภายในกลุ่มก็อาศัยการจัดเป็นแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในแต่ละวัน สมาชิกกลุ่มที่รับผิดชอบในแต่ละวันก็จะช่วยกันลงมือทำงาน สมาชิกรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมทั้งพบว่าการแบ่งหน้าที่กันในสมาชิกแต่ละกิจกรรมมีส่วนทำให้สมาชิกเพิ่มความไว้วางใจในการทำงานกันมากยิ่งขึ้นด้วย

การแบ่งความรับผิดชอบไปแต่ละกิจกรรมตามที่สมาชิกสนใจ มีส่วนทำให้การบริหารงานของกลุ่มดำเนินไปอย่างราบรื่น สร้างความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกกลุ่มให้สามารถดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตนอย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จากการระดมความคิดเห็นผ่านเวทีชุมชนเกี่ยวกับเรื่องความมั่นใจในคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ สมาชิกที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่างมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีความมั่นใจและไว้วางใจในผู้นำและคณะกรรมการบริหารกลุ่มในระดับดีมาก ทุกคนคิดว่ามีผู้นำที่ดี มีความสามารถ และมีความเสียสละต่อส่วนรวมสามารถนำพากลุ่มให้มีความเข้มแข็งและคงอยู่ต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงระบบงานในแต่ละกลุ่มกิจกรรม แต่การบริหารกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ในภาพรวมยังคงใช้หลักการเดิม จัดให้มีการประชุมทุกเดือนเพื่อทำความเข้าใจระหว่างสมาชิกกลุ่มทุกคนให้คำนึงถึงผลประโยชน์กลุ่มเป็นหลัก สิทธิต่างๆ ของสมาชิกที่จะได้รับให้มีความเสียสละและเอื้ออาทรต่อเพื่อนในกลุ่ม และจากการสอบถาม พูดคุยกับสมาชิกกลุ่มก็ได้ให้ความคิดเห็นถึงสาเหตุที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเพราะมีกิจกรรมที่หลากหลายให้ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนถึงการทำการเกษตรจากผู้อื่นที่มีความรู้ ได้ไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่นๆ เพื่อเป็นตัวอย่าง สมาชิกมีบทบาทและได้ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เมื่อมารวมกลุ่มก็ได้รับประสบการณ์และเพื่อนใหม่เพิ่มมากขึ้น ในการทำกิจกรรมร่วมกันนั้นยังก่อให้เกิดรายได้เสริมและประหยัดค่าใช้จ่าย มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งจัดให้สมาชิกกลุ่มได้กู้ยืมเงินโดยไม่มียอดดอกเบี้ย สร้างอำนาจต่อรองในการขายผลผลิต สมาชิกกลุ่มเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ อีกทั้งได้ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ ได้บริโภคผักที่ปลอดสารพิษทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรงไม่มีสารพิษสะสมในร่างกาย แต่ก็มีปัญหาอยู่บ้างในเรื่องของสมาชิกบางรายไม่ยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กลุ่มตั้งไว้ การกู้ยืมเงิน

จากกลุ่มออมทรัพย์สามารถกู้ยืมได้เพียงร้อยละ 80 ของเงินที่สมาชิกแต่ละรายสะสม สมาชิกบางรายมีแต่อาชีพเกษตรเป็นอาชีพหลักแต่ไม่รู้จะทำอะไรเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ มีส่วนช่วยทำให้มีรายได้เข้ามาอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าจะเป็นรายได้ไม่สูง แต่ก็สามารถช่วยเกื้อกูลให้ครอบครัวไม่ให้เกิดความแร้นแค้นในการดำเนินชีวิตจึงนับว่ามีความสุขเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต

สมาชิกที่เข้าร่วมระดมความคิดเห็นผ่านเวทีชุมชนให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ไว้ว่า ในปัจจุบันมีการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ภายในกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งมีการกระจายการทำงานโดยการมอบหมายภาระหน้าที่ภายในแต่ละกลุ่มกิจกรรม ซึ่งทุกคนที่ได้รับมอบหมายการทำงานแต่ละหน้าที่ก็ทำหน้าที่ดีมาก เช่น ประธานกลุ่ม คือ นายพรหมทำหน้าที่นัดประชุมและทำหน้าที่เป็นประธานที่ประชุม รองประธานทำหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่ เลขานุการกลุ่มก็ทำหน้าที่บันทึกการประชุมและแจ้งมติที่ประชุมให้สมาชิกหรือสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทราบ ส่วนเหรัญญิกก็ทำหน้าที่การเงินดูแลการบัญชีโดยเฉพาะการดูแลบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์ ส่วนกรรมการอื่นๆ ก็ช่วยทำหน้าที่ประสานงานหรือภาระหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย เช่น แบ่งหน้าที่รับเงินออมทรัพย์ประจำเดือน ผู้ที่ได้รับมอบหมายทำหน้าที่ได้ดีมาก ในขณะที่การบริหารงานของกลุ่มกิจกรรมก็เช่นเดียวกัน นำหลักการบริหารของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ คือ มีการแบ่งหน้าที่งานอย่างเป็นระบบ มีการประชุมกันในแต่ละครั้งมีการบันทึกรายละเอียดในการประชุม

ในแง่อื่นๆ ที่สมาชิกได้รับจากการบริหารอย่างเป็นระบบของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ สมาชิกที่เข้าร่วมระดมความคิดเห็นกล่าวไปในทำนองเดียวกันว่า การบริหารงานอย่างเป็นระบบของกลุ่มมีส่วนสร้างความสามัคคีให้แก่สมาชิกให้มั่นคงยิ่งขึ้น เพราะการจัดให้มีการพบปะและประชุมในทุกวันที่ 25 ของเดือน สมาชิกทุกคนต้องมาชำระเงินออมทรัพย์สัจจะ มีโอกาสมาพบปะและแสดงความคิดเห็นระหว่างสมาชิกด้วยกัน และรับฟังหรือแสดงความคิดเห็นในการประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังปรากฏให้เห็นถึงการกล่าวของสมาชิกที่เข้าร่วมระดมความคิดเห็นในเวทีชุมชนดังนี้

“การบริหารงานของกลุ่มในปัจจุบันสร้างความสามัคคีให้มากยิ่งขึ้น เพราะเวลามีปัญหาภายในกลุ่ม จะช่วยกันแก้ปัญหา และในการประชุมทุกครั้งจะมาร่วมการประชุมอาจไม่ทุกคน แต่ถ้าใครมาประชุมก็จะบอกต่อให้กับผู้เข้าประชุมที่ไม่มา”

“ทำให้สมาชิกสามัคคีกันมากขึ้น เพราะมักแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตลอดเวลา มีการประชุมทุกเดือน”

2.4) ระเบียบหรือกติกาสำหรับการบริหารกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

สำหรับการบริหารงานของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ให้มีระเบียบเรียบร้อย ดังนั้นกลุ่มโดยส่วนใหญ่มักจัดตั้งกติกา หรือระเบียบข้อบังคับภายในกลุ่มไว้เป็นกรอบปฏิบัติ หน้าที่ ตลอดจนการ

ตรวจสอบอื่นๆ ภายในกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ก็เช่นเดียวกันมีกติกาสำหรับดำเนินกิจการของตนเองแม้จะไม่ได้กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็มีการจัดกฎระเบียบผ่านที่ประชุมประจำเดือน ซึ่งการประชุมในแต่ละเดือน หรือการประชุมใหญ่ที่มีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง มีการดำเนินการตามกติกาที่กำหนดขึ้นในคราวก่อตั้งกลุ่ม ได้แก่ ต้องมีการจัดทำจดหมาย นัดหมายการประชุม วาระการประชุม ประธานกลุ่มหรือหัวหน้ากลุ่มกิจกรรมจะเป็นผู้ทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม การประชุมใดๆ ก็ตามได้มีการประสานกับผู้ใหญ่บ้านให้ประกาศเสียงตามสาย แจ้งให้สมาชิกได้ทราบทุกครั้ง ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้สำหรับการจัดทำประชุมกลุ่มกิจกรรมด้วย เช่น การอนุมัติก็จะมีมติโดยใช้มติที่ประชุมทุกกรณี เมื่อที่ประชุมสมาชิกอนุมัติแล้วจึงไปดำเนินการตามขั้นตอนการทำสัญญา และการค้าประกัน

การประชุมในแต่ละครั้ง มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่การเงินของกลุ่ม จำนวนลูกหนี้ปกติ ลูกหนี้ผิดนัดชำระ รวมทั้งการลงมติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ทำเป็นสำหรับการบริหารหรือการกำกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ถือว่าเป็นกติกาของกลุ่มที่สมาชิกต้องนำไปถือปฏิบัติ สมาชิกทุกคนต้องรักษาระเบียบ ไม่สนับสนุนให้มีการยกเว้นระเบียบโดยปราศจากเหตุผล การยกเลิกมติหรือระเบียบการปฏิบัติใดๆ ต้องเป็นมติจากที่ประชุมสมาชิกเท่านั้น แม้แต่นายพรหม แม้จะเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็ต้องปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การสัมภาษณ์และการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชนเกี่ยวกับกฎระเบียบสำคัญของกลุ่ม พบว่า ส่วนมากเป็นประเด็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง สมาชิกต้องรักษาระเบียบ ปฏิบัติจริง ซื่อสัตย์ ซื่อตรง สามัคคี และตรงต่อเวลา

2.5) การตลาดของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

การผลิตของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมีความหลากหลาย ซึ่งการจำหน่ายหรือการตลาดของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในเบื้องต้นได้กล่าวถึงวิธีการจำหน่ายผลผลิตของแต่ละกลุ่มกิจกรรมไปแล้วทำให้เห็นว่า การตลาดของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ยังเป็นไปในรูปแบบต้องช่วยเหลือตนเอง ยังไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายอย่างเป็นระบบ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายยังตลาดต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน บริเวณใกล้เคียง หรือในตัวเมืองเชียงใหม่แล้วแต่กรณี คงมีเฉพาะการทำนาข้าวซึ่งเป็นพืชหลักที่สมาชิกแต่ละคนปลูก เกษตรกรมีตลาดขายข้าวที่มีพ่อค้าเข้ามารับซื้อผลผลิตถึงบ้าน สำหรับแต่ละกลุ่มกิจกรรมมีการบริหารจัดการตลาดของกลุ่มดังนี้

การตลาดของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ผลผลิตที่ได้ประกอบด้วยปุ๋ยอินทรีย์แห้ง ทั้งชนิดเม็ด ชนิดผง ปุ๋ยอินทรีย์น้ำชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง และน้ำยาจับใบสมุนไพร ถูกนำไปจำหน่ายให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ และจำหน่ายที่ร้านค้าที่บ้านนายพรหม สำหรับจำหน่ายให้แก่สมาชิกและบุคคลที่สนใจ

การตลาดของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ (เกษตรผสมผสาน) ผลผลิตประกอบด้วยมันฝรั่ง ลำไย กล้วย หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดหวาน เกษตรกรสมาชิกกลุ่มส่วนหนึ่งผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว และจำนวนหนึ่งรวมตัวกันเพื่อนำผลผลิตไปจำหน่ายให้แก่บุคคลภายนอก

การตลาดของกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ผลผลิตประกอบด้วย ผักกางมุ้งหลายชนิด เกษตรกรมักนำไปจำหน่ายที่ตลาดบ้านเจดีย์แม่ครัว

การตลาดของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ ผลผลิตถูกนำไปจำหน่ายให้บริษัทรับซื้อเฉพาะตามราคาประกัน และส่วนหนึ่งถูกนำไปจำหน่ายที่ตลาดบ้านเจดีย์แม่ครัว

การตลาดของกลุ่มผู้เลี้ยงปลา มีผู้รับซื้อจากกลุ่มสหกรณ์ผู้เลี้ยงปลา หรือถูกจัดไปจำหน่ายที่ตลาดบ้านเจดีย์แม่ครัว

การตลาดของกลุ่มผู้เลี้ยงวัว สำหรับวัวเนื้อจะมีพ่อค้าภายนอกชุมชนมารับซื้อ ส่วนวัวนมจะมีผู้ผลิตผลิตภัณฑ์โคนมมาเป็นผู้รับซื้อ

การตลาดของกลุ่มผู้เพาะเห็ด ผลผลิตถูกนำไปจำหน่ายที่ตลาดเจดีย์แม่ครัว

อย่างไรก็ตาม จากการระดมความคิดเห็นเวทีชุมชน ทำให้ทราบว่า การจำหน่ายผลผลิตให้แก่บุคคลภายนอกเกิดขึ้นเสมอให้แก่บุคคลที่เข้ามาศึกษาดูงานกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ การมาดูงานของบุคคลภายนอกแต่ละครั้งสมาชิกกลุ่มก็มักนำผลผลิตที่สามารถนำมาจำหน่ายได้มานำเสนอแก่ผู้ศึกษาดูงาน

1.3 การก่อสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

จากการสัมภาษณ์และการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชนของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว พบว่า ขั้นตอนการก่อสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่นั้นมีเพียง 2 ขั้นตอนเท่านั้น คือ ขั้นตอนการก่อสร้างกลุ่ม ที่มาจากการพบสภาพปัญหาและความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาการเกษตรของเกษตรกรในบ้านเจดีย์แม่ครัวด้วยการตั้งกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ตามที่ผู้นำกลุ่ม (นายพรหม ใจเมตตา) มีความตั้งใจ ลงมือปฏิบัติการด้วยตนเอง และชักชวนให้เกษตรกรในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิก และขั้นตอนปฏิบัติการ ด้วยการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งสิ้น 8 กลุ่ม แต่ในปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวยังไม่พบการขยายกลุ่มไปยังชุมชนใกล้เคียง คงมีเฉพาะการนำมาร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มกิจกรรมที่ต้องมาร่วมศูนย์การบริหารที่บ้านเจดีย์แม่ครัวเท่านั้น คงปรากฏเฉพาะการขอหรือขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกเกี่ยวกับเทคนิคปฏิบัติทางการเกษตร การบริหารจัดการ ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต และการทัศนศึกษาดูงาน ทำให้ระบบการตลาดของกลุ่มเกษตรกรยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ แต่จากการสัมภาษณ์นายพรหม ก็พบว่า กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวมีความคาดหวังเกี่ยวกับการขยายเครือข่ายไปยังกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในบริเวณใกล้เคียง ที่ปัจจุบันนี้ยังไม่มีข้อมูลสำหรับกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่อื่นๆ ใน อ.สันทราย หากพบการตั้งกลุ่มในลักษณะเดียวกันก็

คาดหวังสำหรับการนำสมาชิกมาศึกษาดูงาน หรือการให้ความช่วยเหลือร่วมมือกันให้เป็นเครือข่ายใน ด้านความรู้ ด้านการผลิต และการตลาดให้เข้มแข็งเป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้นในอนาคต

2. การศึกษาศักยภาพและปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

ผลการศึกษาศึกษาศักยภาพและปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้าน เจริญแม่ครัว มีดังนี้

2.1 ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่เป็นประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการดำเนินกิจกรรม ของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ภายใต้การรวมพลังของสมาชิกกลุ่ม ที่มีผู้นำเป็นแกนนำในการผลักดัน กิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม พบว่า การเข้าร่วมโครงการเกษตรกรทฤษฎี ใหม่ตามแนวพระราชดำริของเกษตรกรบ้านเจริญแม่ครัว ได้ก่อให้เกิดความช่วยเหลือระหว่างกันในด้าน การทำกิจกรรมที่ต้องการแก้ไขปัญหาการเกษตรในชุมชนที่พบเมื่อในอดีตให้สิ้นสุดหรือลดลงไปใน อนาคต มีการแบ่งกิจกรรมภายในกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ออกเป็น 8 กิจกรรมตามความประสงค์ของ สมาชิกกลุ่ม นับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลายและสามารถระดมทุนจากสมาชิกด้วยกัน จึงเป็นการ สร้างความช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มกิจกรรมและการช่วยเหลือกันในด้านทุนและด้านการ บริหารจัดการขึ้นในกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ดังเห็นได้จากการจัดให้มีการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอในทุก วันที่ 25 ของเดือน เพื่อให้สมาชิกได้มาพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับข่าวสารที่กลุ่มได้รับมา รวมทั้ง ยังเป็นการจัดให้เป็นวันแห่งการออมประจำเดือนกับกลุ่มออมทรัพย์ที่สมาชิกกลุ่มทุกคนต้องเข้าร่วม เป็นสมาชิก หากมองอย่างผิวเผินของระบบการบริหารจัดการที่จัดขึ้นมากภายในกลุ่ม พบว่า เป็นการลอง ผิดลองถูกจากผู้นำกลุ่ม ซึ่งเคยพบปัญหาการบริหารจัดการเมื่อสมาชิกภายในกลุ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้น ประกอบกับการมีวิสัยทัศน์ด้วย ทราบว่าตนเองและกลุ่มไม่สามารถกำหนดแนวทางการบริหารให้ เหมาะสมเมื่อมีสมาชิกเพิ่ม จึงได้ขอความช่วยเหลือแนะนำจากจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลมาให้ความรู้และคำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารกลุ่ม จนนำไปสู่การแบ่งกลุ่มกิจกรรม คือ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มกิจกรรมได้ตามความสนใจ สมาชิกคนหนึ่งอาจ เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มกิจกรรมได้มากกว่า 1 กิจกรรม ขึ้นอยู่กับความสนใจหรือความหลากหลายใน การทำการเกษตรของสมาชิกคนนั้น นับว่าเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรในชุมชนที่ประสบปัญหาการผลิต และต้องการแก้ไขปัญหาได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ และเข้าร่วมกิจกรรม ตามที่ตนเองสนใจ ทำให้มีเกษตรกรสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอีกเป็นจำนวนมากและขยายไปยัง หมู่บ้านใกล้เคียงให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอีกด้วย เป็นการร่วมกันทำหน้าที่ภายในกลุ่มกิจกรรมและ ร่วมกันทำหน้าที่ภายในกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ทำให้สมาชิกและผู้บริหารกลุ่มสามารถนำพากลุ่มไปสู่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นับว่าเป็นการเพิ่มศักยภาพให้แก่ตนเอง และกลุ่มของสมาชิกและผู้นำกลุ่มอย่างแท้จริง

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกลุ่มและการพัฒนา กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

1) เงื่อนไขภายใน

1.1) ผู้นำ (ผู้ก่อตั้งกลุ่ม)

จากผลการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชนเกี่ยวกับผู้นำหรือผู้ก่อตั้งกลุ่ม (นายพรหม ใจเมตตา) พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เข้าร่วมระดมความคิดเห็นต่างลงความเห็นว่าผู้นำกลุ่มหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มเป็นคนดี และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและประชาชนในชุมชนทุกคน ทั้งนี้ตลอดเวลาที่ผ่านมาผู้นำกลุ่มหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มได้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น โดยยกตัวอย่างให้เห็นว่า ผู้นำกลุ่มหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มมุ่งการทำงาน ปฏิบัติจริง เมื่อต้องการปลูกผักปลอดสารพิษก็จะลงมือปลูกและแนะนำวิธีการ ซึ่งพบว่าการปฏิบัติและผู้นำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติก็ได้ผล พยายามแนะนำสมาชิกเกี่ยวกับการผลิตในแต่ละกลุ่มกิจกรรมให้ทราบถึงผลดี-ผลเสียก่อนที่จะตัดสินใจลงมือปฏิบัติ ผู้นำกลุ่มหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มเป็นผู้ที่มีความสามารถรอบด้าน มีความเสียสละ ช่วยเหลือสมาชิกทุกคนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เปิดเผย ไม่หวงความรู้ เป็นกันเอง มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ ขยัน อดทน หมั่นศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และนำข่าวสารความรู้ใหม่ๆ มาแจ้งให้สมาชิกอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เมื่อใดที่สมาชิกมีปัญหาที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาที่ดีให้ สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ยอมรับว่าผู้นำหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มซึ่งเป็นคนที่มุ่งเน้นการทำงานแบบปฏิบัติจริงมาโดยตลอดทำให้การบริหารงานกลุ่ม ผลงานจากกิจกรรมกลุ่มมีความเป็นรูปธรรม และทำงานกันไ้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

1.2) ปัญหาการเกษตรที่เกิดขึ้นในชุมชน

ก่อนการสร้างกลุ่มและพัฒนา กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว ปรากฏว่าประชาชนในบ้านเจดีย์แม่ครัว ประสบปัญหาในการดำรงชีพและปัญหาทางการประกอบอาชีพเกษตรหลายประการด้วยกันคือ ปัญหาการตลาด ปัญหาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน ปัญหาภาระหนี้สิน ปัญหาการขาดความรู้วิชาการทางการเกษตร ปัญหาภัยธรรมชาติ และปัญหาขาดการรวมกลุ่ม ปัญหาเหล่านี้หลายปัญหานายพรหมก็เป็นผู้ประสบด้วยตนเอง จึงมีความมุ่งหวังต้องการแก้ไขปัญหาให้แก่ตนเอง ได้พยายามกลั่นกรองปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมด แล้วมีแรงบันดาลใจจากการได้รับพระราชทานทุนทรัพย์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผ่านกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งทั้ง จ.เชียงใหม่ได้รับพระราชทานทั้งสิ้น 382 ราย เพื่อนำไปใช้สำหรับการจัดทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ประกอบกับภาพแห่งความเป็นผู้นำ ความเอาจริงจังกับงานที่ต้องการแก้ไขปัญหของชีวิต ก็ปรับประยุกต์แนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ในการจัดการการเกษตรของตนเอง แม้จะล้มลุกคลุกคลานในเบื้องต้น แต่ด้วยความอดสาหะก็สามารถผลักดันการผลิตการเกษตรของตนเองอย่างได้ผล มีส่วนทำให้เกษตรกรรายอื่น รวมทั้งบุคคลในครอบครัวที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกันต่างเข้าร่วมก่อสร้างกลุ่มและพัฒนา กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนายพรหมกล่าวว่า ในช่วงที่ผ่านมาปรากฏว่าจำนวนผู้ได้รับการสนับสนุนให้ใช้แนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่จำนวน 382 รายเมื่อ

ปี พ.ศ. 2539 ในขณะนี้ประสบความสำเร็จสามารถสร้างกลุ่มก้อนอย่างเป็นปึกแผ่นได้เพียงกลุ่มเดียว คือ กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวแห่งนี้

1.3) สาเหตุที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

ภายหลังที่นายพรหมได้มุ่งมั่นการประยุกต์แนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้สำหรับการผลิตทางการเกษตรของตนเองและครอบครัวแล้ว จนนำความสำเร็จมาสู่ตนเอง แต่ในขณะดำเนินการผลิตตามแนวทางดังกล่าวอยู่ก็ได้รับความสนใจจากเกษตรกรในชุมชนเดียวกันตลอดจนเกษตรกรชุมชนใกล้เคียง แม้ในเบื้องต้นจะไม่เห็นดังกับนายพรหมสักเท่าใดนัก แต่เมื่อพบว่าการจัดการผลิตทางการเกษตรของนายพรหมมีความก้าวหน้าอย่างเป็นลำดับ เกษตรกรเป็นรายบุคคลจำนวนหนึ่งได้เข้ามาสอบถามถึงวิธีปฏิบัติการผลิตทางการเกษตรจากนายพรหม รวมทั้งนายพรหมเองได้นำความรู้และความเข้าใจในการผลิตทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ตาม แนวพระราชดำริไปเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง เกษตรกรที่ประสบปัญหาการดำเนินชีวิตและปัญหาการผลิตทางการเกษตร เช่นเดียวกันกับนายพรหม จึงได้นำแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ จึงนำไปสู่การจัดการรวมกลุ่ม โดยเริ่มต้นจากกลุ่มออมทรัพย์ที่จัดให้มีการพบปะกันอยู่ประจำทุกเดือน การพบปะในแต่ละครั้งสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เกษตรกรสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรรายใดประสบปัญหาในการผลิตก็สามารถใช้เวทีการพบปะประจำเดือนเป็นที่เสนอปัญหาเพื่อขอแนวทางการดำเนินการผลิตจากเพื่อนสมาชิกหรือจากนายพรหม อย่างไรก็ตาม เมื่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเป็นไปสักระยะหนึ่ง คือ ในปี พ.ศ. 2546 ปรากฏว่ามีจำนวนสมาชิกกลุ่มเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นจะกลายเป็นวิกฤตของกลุ่มแต่ก็เป็นโอกาสให้กลุ่มมีกระบวนการพัฒนาไปอย่างกว้างขวางได้ในระยะต่อมา แต่ประเด็นสำคัญจากการเพิ่มขึ้นของสมาชิกกลุ่มก็คือ ทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาของเกษตรกรที่พบในชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัว และชุมชนอื่นใกล้เคียง และการรวมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางที่เกษตรกรซึ่งประสบปัญหาเห็นว่าเป็นแนวทางที่สามารถช่วยคลี่คลายปัญหาการผลิตและการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวได้

1.4) ความขัดแย้งในชุมชน

ในช่วงที่ผ่านมาของชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัวเกี่ยวกับความขัดแย้งในชุมชน จากการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชน ตลอดจนการสัมภาษณ์นายพรหม ต่างก็ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน คือ ทั้งในอดีตและในปัจจุบันไม่มีความขัดแย้งในระดับรุนแรงระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกร หรือกลุ่มทฤษฎีใหม่กับเกษตรกรอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม แต่มีเฉพาะปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มสมาชิก หรือในชุมชนอยู่ แต่ก็เป็นความขัดแย้งเล็กน้อยที่สามารถแก้ไขหรือปรับความเข้าใจกันได้ กรณีสมาชิกกลุ่มมีความขัดแย้งก็เป็นความขัดแย้งในการทำกิจกรรมที่สมาชิกบางรายอาจมีธุระส่วนตัวไม่สามารถเข้ามาปฏิบัติหน้าที่กิจกรรมของกลุ่มได้ หรืออาจมีการทะเลาะทำให้เพื่อนสมาชิกต้องแบกรับภาระ แต่ปัญหาความขัดแย้งก็สามารถทุเลาหรือสิ้นสุดลงก็เนื่องมาจากกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่จัดให้มีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกเดือน รวมทั้งกลุ่มกิจกรรมก็จัดให้มีการพบปะกันอยู่ตลอดเวลาและค่อนข้างถี่

กว่าการพบปะของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ทำให้สมาชิกหันหน้าปรองดองกันด้วยดีตลอดเวลา เพราะสมาชิกกลุ่มรวมทั้งประธานกลุ่มคือ นายพรหม ต่างยึดความสามัคคีและการเสียสละเพื่อกลุ่ม

1.5) การจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต

จากเวทีระดมความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ พบว่า ประกอบด้วย การจัดการเกี่ยวกับระบบดิน ระบบน้ำ ปุ๋ย สิ่งแวดล้อม วัชพืช ศัตรูข้าว และโรคพืช ที่ก่อนหน้าการเป็นกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ พบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรเหล่านี้ไม่มีประสิทธิภาพ คงมีเฉพาะระบบการชลประทานที่ดีและมีน้ำใช้อย่างเพียงพอจากชลประทานตำบลแม่แฝก และเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล การจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตไม่ได้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการผลิตที่ไร้ประสิทธิภาพของเกษตรกร การที่เกษตรกรเห็นนายพรหมเป็นผู้บุกเบิกจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตอย่างเป็นระบบ และเป็นไปในลักษณะพึ่งพาตนเอง ก็สนใจเอาเป็นแบบอย่างด้วยการรับวิธีที่ได้รับคำแนะนำจากนายพรหมไปใช้และขยายเป็นวงกว้างในรูปของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ทำให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตของสมาชิกดีขึ้น กล่าวคือ การปรับปรุงดินที่เคยเดิมใช้ปุ๋ยเคมี ปัจจุบันก็หันไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนทำให้แปลงพืชหรือสวนมีสภาพดินดีอย่างเห็นได้ชัด มีการจัดระบบหรือวงจรสิ่งเหลือใช้จากการเกษตรมาใช้ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็มีเกษตรกรบางรายซึ่งมีความใจร้อนต้องการให้ผลผลิตของตนเองดีและสวยงามยังคงใช้สารเคมี ทั้งปุ๋ยและสารกำจัดศัตรูพืชผสมผสานไปร่วมด้วย ซึ่งนายพรหม ตลอดจนหัวหน้ากลุ่มกิจกรรมก็พยายามให้คำแนะนำอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ยังพบการลักลอบใช้เป็นครั้งคราว

ส่วนการทำปุ๋ยอินทรีย์ ในเบื้องต้นเกษตรกรก็เรียนรู้วิธีการทำปุ๋ยจากนายพรหม เรียนรู้เกี่ยวกับการบำรุงรักษาดินก็เรียนรู้จากหมอดินของแต่ละชุมชน ซึ่งบ้านเจดีย์แม่ครัว นายพรหมก็เป็นหมอดิน ระบบน้ำจากชลประทานก็ไร้ปัญหา มีน้ำสำหรับการเกษตรอย่างสม่ำเสมอ ส่วนพันธุ์พืชเกษตรกรก็จะเก็บเกี่ยวและคัดเลือกไว้จากผลผลิตที่ได้ในฤดูปลูกก่อนหน้า ซึ่งปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เกษตรกรหันไปใช้สารจากธรรมชาติหรือสมุนไพรไล่แมลง เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้วิธีการปลูกพืชหมุนเวียน

1.6) ความต้องการรับความช่วยเหลือและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

การที่เกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัวจำนวนหนึ่งสมัครใจรวมกลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามที่ตนเองถนัดหรือสนใจ เป็นการยืนยันให้เห็นถึงความต้องการรับความช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันระหว่างสมาชิกด้วยกัน รวมทั้งเห็นว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ของตนเองให้กว้างขวาง มีโอกาสเรียนรู้วิธีการทางการเกษตรจากสังคมภายนอกตำบลเป็นครั้งคราว การมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมทางการเกษตรเพิ่มขึ้น การได้รับคำแนะนำหรือการดูแลจากเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวให้เห็นแต่ต้นแล้วว่า นายพรหมเป็นผู้เริ่มบุกเบิกการทำงานในหน้าที่เกษตรของตนเองด้วยการยึดแนวทาง

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริมาใช้ ก็เป็นจุดสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการช่วยเหลือตนเอง จึงชวนขยายแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหารวมทั้งพร้อมที่จะให้ความรู้ทางการจัดการเกษตรทฤษฎีใหม่ให้แก่เกษตรกรที่สนใจรับความช่วยเหลือ กระทั่งเมื่อรวมตัวเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่และกลุ่มมีศักยภาพสูงขึ้นจึงมีหน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกมาให้ความสนใจให้ความช่วยเหลือและเปลี่ยนประสบการณ์มากขึ้น

1.7) ความต้องการการยอมรับทางสังคม

จากการสัมภาษณ์และการจัดเวทีชุมชนทำให้ทราบว่า ในเบื้องต้นของการรวมกลุ่มหรือการต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของเกษตรกรไม่ใช่เริ่มต้นมาจากความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม แต่เป็นความต้องการแก้ไขปัญหาค่าเงินชีวิตและปัญหาการผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก แต่การเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มที่ตนเองสนใจมีส่วนทำให้สมาชิกมีความเชี่ยวชาญในการผลิตของกิจกรรมนั้นๆ จนได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลภายนอกให้เป็น ผู้ที่มีประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญเพราะมีโอกาสได้นำความรู้หรือความเชี่ยวชาญของตนเองเผยแพร่ให้แก่สมาชิกด้วยกัน และเผยแพร่ให้แก่ผู้เข้ามาศึกษาดูงานที่ประกอบไปด้วยนักเรียน นักศึกษา ประชาชนผู้สนใจ หรือเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ การเข้ามาศึกษาดูงานของบุคคลภายนอก หรือการมีโอกาสไปศึกษาดูงานภายนอกของสมาชิกกลุ่มก็เป็นการเพิ่มเติมหรือขยายความรู้และความเชี่ยวชาญให้เพิ่มมากขึ้น แม้แต่นายพรหมที่มีความปรารถนาดีต่อการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรให้แก่ตนเองและเพื่อนเกษตรกร จนกระทั่งนำไปสู่การรวมกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้รับการยอมรับจนถึงขณะนี้ก็ไม่ใช่มามีมาจากความต้องการให้เกิดการยอมรับจากบุคคลภายนอก หากแต่การทำงานช่วยเพิ่มและสร้างประสบการณ์ เพิ่มพูนความรู้ สามารถนำไปขยายแนวคิดของตนเอง อันเป็นประโยชน์สำหรับการแนะนำบุคคลอื่น ทำให้เกษตรกรกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวได้รับการยอมรับ การยกย่องนับถือจากเกษตรกรในชุมชนหรือบุคคลภายนอกมากขึ้นกว่าก่อนเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังนั้นการได้รับการยอมรับทางสังคมจึงเป็นผลพลอยได้มากกว่า มิใช่มาจากความต้องการของเกษตรกรในเบื้องต้นก่อนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม

2) เงื่อนไขภายนอก

2.1) กระบวนการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก

การเติบโตของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า มีการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกอยู่ตลอดเวลา แต่จากการสัมภาษณ์นายพรหม ตลอดจนการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชนพบไปในทางเดียวกันว่า การรับการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ภายหลังจากกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่มีความเข้มแข็งแล้ว ทั้งในแง่ของการให้การอุดหนุนในเรื่องงบประมาณจากรัฐเพื่อมาจัดทำโรงเรียนหรือการก่อสร้างโรงงานผลิตปุ๋ย การให้การสนับสนุนด้านการจัดการ

ฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การช่วยเหลือด้านเงินทุน รวมทั้งการส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้ามาให้การดูแลแก่กลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นดูเหมือนจะเป็นไปในลักษณะขาดกระบวนการที่ชัดเจน เป็นการให้การสนับสนุนตามแผนของหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเป็นหลัก แม้ว่าการเข้ามาให้การส่งเสริมจะขาดกระบวนการ แต่สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ต่างเรียนรู้และนำไปต่อยอดในลักษณะการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ การแสวงหาแนวทางการนำความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมไปใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมกลุ่มให้มีประสิทธิภาพในคราวประชุมทุกเดือน จึงเป็นการผสมผสานความรู้ที่ได้จากการได้รับการส่งเสริมกับกระบวนการกลุ่มของสมาชิกที่มีประสิทธิภาพ เช่น กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับการศึกษาอบรม การดูงานไปใช้สำหรับการวางแผนการผลิตในกิจกรรมของกลุ่มได้ถูกต้องและตรงตามหลักวิชาการยิ่งขึ้น เกษตรกรสามารถคัดเลือกพันธุ์ข้าวสำหรับการใช้ในฤดูปลูกต่อไปได้เป็นอย่างดี การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ การดูแลและบริหารจัดการศัตรูพืชในนาข้าว หรือแปลงปลูก การจัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดทำบัญชีกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

จากการสำรวจด้วยแบบสำรวจกับตัวแทนสมาชิกกลุ่มกิจกรรมบางกลุ่มเกี่ยวกับการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องในรอบปี พ.ศ. 2551 (มกราคม - ธันวาคม) พบว่าได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกที่แตกต่างกันไปดังนี้

1) กลุ่มผู้เลี้ยงวัวนม-วัวเนื้อ

ในรอบปี พ.ศ. 2551 กลุ่มผู้เลี้ยงวัวนม-วัวเนื้อ ได้รับการส่งเสริมในรูปแบบต่างๆ จากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกหลายลักษณะ กระบวนการที่ได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือ การเข้ามาเยี่ยมชมของหน่วยงานต่างๆ คงมีเฉพาะเทศบาลตำบลเท่านั้นที่เข้ามาให้การส่งเสริมด้วยกระบวนการที่หลากหลาย

ตารางที่ 4.1 การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกของกลุ่มผู้เลี้ยงวัวนม-วัวเนื้อ

บุคคล	ให้การสนับสนุน					
	การ เยี่ยมชม	วัสดุ อุปกรณ์	เอกสาร เผยแพร่	การ บรรยาย ความรู้	เงิน (ทุนกู้)	ร่วมทำ กิจกรรม
1. กำนันผู้ใหญ่บ้าน	/					
2. พัฒนาชุมชน				/		/
3. ธ.ก.ส.					/	
4. สหกรณ์การเกษตร			/			
6. ปลัดอำเภอ	/					
7. นายอำเภอ	/					
8. อบต./เทศบาล	/	/	/	/	/	/

ที่มา: การสัมภาษณ์นายสมเกียรติ หน่อแก้ว (1 กุมภาพันธ์ 2552)

2) กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

ในรอบปี พ.ศ. 2551 กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ ได้รับการส่งเสริมในหลายรูปแบบต่างๆ จากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกหลายลักษณะ กระบวนการที่ได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือ การเข้ามาเยี่ยมชมของหน่วยงานต่างๆ คงมีเฉพาะเทศบาลตำบลกับพัฒนาชุมชนที่เข้ามาให้การส่งเสริมด้วยกระบวนการที่หลากหลาย

ตารางที่ 4.2 การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกของกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

บุคคล	ให้การสนับสนุน					
	การ เยี่ยมชม	วัสดุ อุปกรณ์	เอกสาร เผยแพร่	การ บรรยาย ความรู้	เงิน (ทุนกู้)	ร่วมทำ กิจกรรม
1. กำนันผู้ใหญ่บ้าน	/					
2. พัฒนาชุมชน				/		/
3. ธ.ก.ส.	/					
4. สหกรณ์การเกษตร						
6. ปลัดอำเภอ						
7. นายอำเภอ						
8. อบต./เทศบาล	/	/				

ที่มา: จากการสัมภาษณ์นายทวีศักดิ์ ทายะติ (1 กุมภาพันธ์ 2552)

3) กลุ่มออมทรัพย์

ในรอบปี พ.ศ. 2551 กลุ่มออมทรัพย์ได้รับการส่งเสริมในหลายรูปแบบต่างๆ จากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกหลายลักษณะ กระบวนการที่ได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือ การเข้ามาเยี่ยมชม ของหน่วยงานต่างๆ มีเฉพาะสหกรณ์การเกษตรเท่านั้นที่ให้การส่งเสริมด้วยกระบวนการที่หลากหลาย

ตารางที่ 4.3 การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกของกลุ่มออมทรัพย์

บุคคล	ให้การสนับสนุน					
	การ เขียนเขียน	วัสดุ อุปกรณ์	เอกสาร เผยแพร่	การ บรรยาย ความรู้	เงิน (ทุนกู้)	ร่วมทำ กิจกรรม
1. กำนันผู้ใหญ่บ้าน	/					
2. พัฒนาชุมชน	/			/		
3. ธ.ก.ส.	/				/	
4. สหกรณ์การเกษตร	/			/	/	
6. ปลัดอำเภอ	/					
7. นายอำเภอ						
8. อบต./เทศบาล	/					

ที่มา: จากการสัมภาษณ์นายวิสุทธิ เป็งนวล (1 กุมภาพันธ์ 2552)

จากการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกด้วยกระบวนการต่างๆ นั้น ผลการระดมความคิดเห็นจากเวทีชุมชน ทำให้เห็นว่า หน่วยงานภายนอกให้ความสำคัญกับการส่งเสริมด้วยกระบวนการต่างๆ ให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างกว้างขวาง นอกจากหน่วยงานภายนอกที่ระบุตามตารางข้างต้นแล้ว ยังพบว่าการส่งเสริมจากองค์กรเอกชนที่ให้การส่งเสริมทั้งในรูปแบบของการซื้อผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต รวมทั้งการได้รับการชักชวนให้สมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ เช่น การไปศึกษาดูงานการเลี้ยงปลาที่ อ.พาน จ.เชียงราย ซึ่งได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมโดยกองทุนฟื้นฟูเศรษฐกิจ และสำนักงานอำเภอสันทราย เกษปสมาคมกลุ่มไปศึกษาดูงานเรื่องการทำสวนยางพาราที่ จ.กำแพงเพชร เป็นต้น รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มได้พาสมาชิกกลุ่มไปศึกษาดูงานในสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้แม่ริม และ กศน. ได้นำทุกคนไปศึกษาดูงานต่างจังหวัด เป็นต้น ทำให้สมาชิกกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ได้รับความรู้ทางวิชาการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม เกิดประสบการณ์ยิ่งขึ้น สร้างภาวะผู้นำกลุ่มที่มีความพร้อมและสามารถช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มได้ทำให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มและสามารถนำไปพัฒนาชุมชนได้ และมีหน่วยงานจากภาครัฐเข้ามาให้ความรู้และช่วยเหลือกลุ่มมากยิ่งขึ้น

2.2) การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ

การให้การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกดังปรากฏรายละเอียดที่กล่าวถึงไปแล้ว ปรากฏว่าส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานของรัฐ ไปในรูปแบบของการสนับสนุนและให้การช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ

การก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

ภายหลังการศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่กับกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้ไปดำเนินการก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ๆ โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกพื้นที่บ้านป่าลาน หมู่ที่ 2 ต.สันทรายหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ สำหรับการก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ดังอธิบายรายละเอียดให้เห็นแล้วในบทที่ 3

สำหรับการนำเสนอการก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีดังนี้

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของ ต.สันทรายหลวง

1.1 สภาพทั่วไปทางกายภาพและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง

มีอาณาเขตติดกับตัว อ.เมืองเชียงใหม่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งลาดชันจากแนวตะวันออกเฉียงเหนือลงไปทางตะวันตกเฉียงใต้ และมีระบบโครงข่ายถนนทั้งในส่วนถนนสายเชียงใหม่-ดอยสะเก็ด ถนนสายสันทราย (สายเดิม) ถนนวงแหวนรอบกลาง และถนนวงแหวนรอบนอกซึ่งผ่านในเขตเทศบาล จึงทำให้มีการขยายตัวของโครงการหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งเป็นเขตชุมชนที่อยู่อาศัยที่สำคัญที่อยู่ติดกับเขต อ.เมืองเชียงใหม่ อาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเทศบาลเมืองแม่โจ้ และเทศบาลตำบลป่าไผ่
ทิศใต้	ติดต่อกับเทศบาลตำบลสันพระเนตร และเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเทศบาลตำบลเมืองเส้น และเทศบาลตำบลสันนาเม็ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเทศบาลตำบลหนองจ่อม และเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม

การแบ่งเขตการปกครอง เทศบาลตำบลสันทรายหลวงมีเขตพื้นที่ความรับผิดชอบจำนวน 36 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล มีจำนวนหมู่บ้าน 21 หมู่บ้าน

ตารางที่ 4.4 หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง

ตำบล	หมู่ที่	หมู่บ้าน
☒ สันพระเนตร	2	▶ บ้านแม่ลาว
☒ สันทรายน้อย	1	▶ บ้านแม่ฮ้อยเหนือ
	2	▶ บ้านแม่ฮ้อยใต้
	3	▶ บ้านสันทรายมูล
	4	▶ บ้านสันคะยอม
	5	▶ บ้านใจ
	6	▶ บ้านสันทรายทอง
	7	▶ บ้านสันคะยอมใต้
	8	▶ บ้านสันคะยอมเด่น
	9	▶ บ้านสันทรายน้อย
	10	▶ บ้านสันทรายเงิน
☒ สันทรายหลวง	1	▶ บ้านทุ่งยาว
	2	▶ บ้านป่าลาน
	3	▶ บ้านข้าวแท่น
	4	▶ บ้านสันทรายหลวง
	5	▶ บ้านท่อ
	6	▶ บ้านสันป่าสัก
	7	▶ บ้านต้นช้าง
	8	▶ บ้านป็นดก
	9	▶ บ้านสันทรายก้อม
☒ ป่าไผ่	4	▶ บ้านป่าเหมือด

ที่มา : เทศบาลตำบลสันทรายหลวง

1.2 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1) การคมนาคม

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 (เชียงใหม่-พร้าว) เป็นถนนคมนาคมหลักของ อ.สันทรายและเชื่อมโยงกับ อ.เมืองเชียงใหม่

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 118 (เชียงใหม่-คอยสะเก็ด) ผ่านพื้นที่ทางใต้ของเทศบาล ติดต่อกับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1001 บริเวณตลาดสดสามแยกสันทราย ด.สันทรายน้อย

ถนนวงแหวนรอบกลาง ผ่านในแนวบ้านไร่ บ้านสันทรายทอง บ้านแม่ควา

ถนนวงแหวนรอบนอก ผ่านเขตตำบลสันทรายน้อย บ้านสันคะยอม บ้านแม่ย้อย

2) การขนส่งและการจราจร

เนื่องจากเขตเทศบาลอยู่ใกล้กับสถานีขนส่งอาเขตและตลาดวโรรส ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเดินทางไปยังอำเภอต่างๆ ใน จ.เชียงใหม่และจังหวัดต่างๆ ประชาชนจึงสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

รถโดยสารประจำทาง ทางสายสันทราย (เก่า) วิ่งเส้นทางตั้งแต่ตลาดวโรรส (เขต อ. เมืองเชียงใหม่) - บ้านป่าเหมือด ต.ป่าไผ่ อ.สันทราย

รถยนต์/รถจักรยานยนต์ส่วนบุคคล ส่วนใหญ่ประชาชนจะใช้พาหนะเดินทางส่วนตัว ซึ่งสะดวกและรวดเร็วกว่า ประกอบกับปัจจุบันมีการสร้างถนนวงแหวนรอบนอก และถนนวงแหวนรอบกลางจึงทำให้การเดินทางสะดวกรวดเร็ว

3) การไฟฟ้า

ปัจจุบันเกือบทุกครัวเรือนในเขตเทศบาลมีกระแสไฟฟ้า ซึ่งได้รับกระแสไฟจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอสันทราย

4) การประปาและแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

มี 2 ลักษณะคือ ประปาหมู่บ้าน และการประปาส่วนภูมิภาคอำเภอเมืองเชียงใหม่ ส่วนใหญ่แล้วจะใช้น้ำประปาหมู่บ้าน แต่ก็มักจะมีปัญหาเวลาฤดูร้อนที่น้ำจะมีไม่เพียงพอ เทศบาลจึงหาวิธีที่จะแก้ไขปัญหาให้ประชาชนโดยเพิ่มจำนวนประปาหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้านและปรับปรุงกระบวนการผลิตน้ำประปาหมู่บ้านให้มีความสะอาดและเพียงพอสำหรับใช้อุปโภคบริโภค

5) การใช้ที่ดิน

เนื่องจากสภาพพื้นที่ของเทศบาลในปัจจุบันเป็นลักษณะผสมผสานกันระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท หรือเป็นสังคมกึ่งเมือง-กึ่งชนบท (Semi-urban Region) ลักษณะการใช้ที่ดินจึงสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

พื้นที่เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยของคนดั้งเดิมในพื้นที่ อยู่บริเวณเขต ต.สันทรายหลวง และบ้านป่าเหมือด ต.ป่าไผ่ โดยพื้นที่บริเวณนี้จะเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่และมีพื้นที่ที่เป็นเขตเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูกข้าว ปลูกถั่วเหลือง ทำสวนผลไม้ต่างๆ เป็นต้น

พื้นที่เขตบ้านจัดสรรและแหล่งที่อยู่อาศัย อยู่บริเวณเขต ต.สันทรายน้อย และหมู่ 2 (บ้านแม่ควา) ต.สันทรายนคร บริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะความเป็นชุมชนเมืองค่อนข้างมาก เนื่องจากมีสถานประกอบการต่างๆ เช่น ร้านอาหาร สถานบันเทิง และหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่หลายโครงการ และมีแนวโน้มที่หมู่บ้านจัดสรรจะเข้ามาแทนที่พื้นที่ทำการเกษตรดั้งเดิม

ตารางที่ 4.5 พื้นที่การเกษตรในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง ปี 2547/2548

ตำบล	หมู่	ข้าวนปี (ไร่)		ข้าวนปรัง (ไร่)		ถั่วเหลือง (ไร่)	มะม่วง (ไร่)	ลำไย (ไร่)	ลิ้นจี่ (ไร่)
		ข้าวเจ้า	ข้าวเหนียว	ข้าวเจ้า	ข้าวเหนียว				
สันทรายหลวง	1	40	56	6	50	-	20	10	15
	2	210	105	25	180	45	13	35	40
	3	150	59	6	100	30	25	40	80
	4	180	95	10	80	15	30	90	120
	5	25	10	-	-	-	20	40	70
	6	280	170	50	280	-	15	15	40
	7	150	70	15	120	10	20	20	20
	8	165	85	85	38	-	40	35	30
สันทรายน้อย	1	60	30	-	30	-	150	50	400
	2	-	-	-	-	-	100	50	200
	3	-	-	-	-	-	100	40	200
	4	200	-	-	200	-	125	100	150
	5	30	50	-	50	-	200	100	70
	6	-	-	-	-	-	100	1,200	100
ป่าไผ่	4	100	50	50	50	100	-	-	-
สันพระเนตร	2	50	-	-	-	50	-	-	-
รวม		1,640	780	247	1,178	250	958	1,825	1,535

ที่มา : เทศบาลตำบลสันทรายหลวง

1.3 ด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ จากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นประชาชนดั้งเดิมอาศัยอยู่และเขตหมู่บ้านจัดสรร ลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชนจึงมีลักษณะหลากหลายและผสมผสานทั้งเกษตรกรรับจ้างทั่วไป ค้าขาย พนักงาน-รัฐวิสาหกิจ รับราชการ ฯลฯ โดยจะมีคนที่ทำงานในพื้นที่เทศบาลและคนที่ออกไปทำงานยังอำเภออื่นๆ ที่ใกล้เคียง แต่จะไม่ค่อยมีสถานประกอบการหรือโรงงานขนาดใหญ่จึงทำให้แรงงานส่วนหนึ่งออกไปทำงานนอกเขตเทศบาล

อาชีพเกษตรกรรม ในเขตเทศบาลส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตพื้นที่อาศัยดั้งเดิมและมากที่สุด ในเขตตำบลสันทรายหลวงทั้งตำบล และหมู่ 4 (บ้านป่าเหมือด) ต.ป่าไผ่ ซึ่งมีการทำการเกษตรหลากหลายผสมผสานกันไป แต่อาชีพเกษตรกรรมมีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปและมีการประกอบอาชีพใหม่แทน เช่น การขายแรงงาน รับจ้างบริษัทธุรกิจ งานก่อสร้าง และบริการ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่จะละทิ้งอาชีพ

เกษตรกรรมไปประกอบอาชีพอื่น ดังตารางแสดงจำนวนครอบครัวเกษตรกรรมในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง

ตารางที่ 4.6 รายชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง

ตำบล	หมู่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	
			ทั้งหมด	เกษตรกรรม
สันทรายหลวง	1	บ้านทุ่งยาว	150	80
	2	บ้านป่าลาน	215	197
	3	บ้านข้าวแทน	153	153
	4	บ้านสันทรายหลวง	486	170
	5	บ้านท้อ	442	120
	6	บ้านสันป่าสัก	264	145
	7	บ้านต้นช้าง	105	81
	8	บ้านปินคก	95	60
สันทรายน้อย	1	บ้านแม่ย้อยเหนือ	1054	105
	2	บ้านแม่ย้อยใต้	580	110
	3	บ้านสันทรายมูล	1408	80
	4	บ้านสันคะยอม	1038	90
	5	บ้านไจ้	866	65
	6	บ้านสันทรายทอง	796	45
ป่าไผ่	4	บ้านป่าเหมือด	175	80
สันพระเนตร	2	บ้านแม่กา	444	20
รวม	16		8,271	1,601

ที่มา : เทศบาลตำบลสันทรายหลวง

ตลาด ตลาดในเขตเทศบาลเป็นตลาดของเอกชน โดยเทศบาลได้เข้าไปตรวจสอบควบคุมเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประกอบด้วยตลาดสามแยก เป็นตลาดขนาดใหญ่ ตลาดสันทรายหลวง และตลาดป่าเหมือด เป็นตลาดของชุมชนซึ่งมีขนาดเล็ก

การท่องเที่ยว เนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติในเขตเทศบาล แต่จากการพัฒนาระบบโครงข่ายถนนในปัจจุบัน ทั้งถนนวงแหวนรอบนอกและถนนวงแหวนรอบกลาง ประกอบกับการปรับปรุงบริเวณทางแยกบนถนนซูเปอร์ไฮเวย์สายเชียงใหม่-ลำปาง ในอนาคตการ

เดินทางมายังเทศบาลตำบลสันทรายหลวงจะใช้เวลาไม่นาน ประกอบกับเขตพื้นที่เชื่อมต่อกับอำเภออื่นๆ หลายอำเภอ ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยว ส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวงมีมากขึ้น ประกอบกับในพื้นที่มีผลิตภัณฑ์อาหาร งานฝีมือ แม้กระทั่งสภาพความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิมก็เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ไม่แพ้สถานที่อื่นๆ เช่นกัน

2. การสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

กระบวนการสร้างกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ของกลุ่มเกษตรกรในบ้านป่าลาน ในช่วงปีงบประมาณ 2552 (ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552) มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นตอนการสร้างกลุ่ม

ภายหลังที่ผู้วิจัยกับผู้อำนวยการ กศน. ได้ตกลงที่จะบูรณาการ โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนสู่การพึ่งพาตนเองของบ้านป่าลานกับโครงการวิจัย จึงเริ่มดำเนินการตามโครงการ ดังนี้

1) การระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ชุมชน

เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2552 ได้กำหนดเวทีสำหรับการระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและความเป็นอยู่ มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมระดมความคิดเห็นประมาณ 60 คน เวทีระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ชุมชนถูกจัดขึ้นที่วัดป่าลาน ซึ่งนอกจากจะเป็นพื้นที่สงบ ร่มเย็นแล้ว ยังมีสถานที่เป็นศาลาสำหรับการจัดกิจกรรม รวมทั้งบริเวณข้างวัดก็มีศาลาเอนกประสงค์ของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง

ภาพที่ 4.5 การจัดเวทีชุมชนบ้านป่าลานเพื่อวิเคราะห์ชุมชน (15 กุมภาพันธ์ 2552)

ผลการวิเคราะห์ชุมชนในคราวนั้น มีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1.1) สภาพของชุมชน

บ้านป่าลานประกอบด้วยประชากร 773 คน เป็นชาย 372 คน หญิง 401 คน

1.2) จุดแข็งของชุมชน

- เป็นชุมชนที่สมาชิกของชุมชนมีความรัก และมีความภูมิใจในบ้านเกิดของตนเอง จนได้ชื่อว่าเป็นบ้านป่าลาน แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในอดีต

- มีภูมิปัญญาในด้านการเกษตรกรรมหลากหลายชนิด ที่สำคัญได้แก่ การปลูกผัก การทำจักสาน การทำนาข้าว การทำสวน และการเลี้ยงสัตว์

- มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมล้านนาสืบเนื่องมาแต่อดีต

- มีสมาชิกในชุมชนที่มีความรักสามัคคี มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง

- มีผู้นำหรือผู้ใหญ่บ้านที่เข้มแข็ง รวมทั้งมีเจ้าอาวาสวัดป่าลานเป็นที่เคารพศรัทธาของสมาชิกในชุมชน

- มีกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็ง ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนหมู่บ้าน ร้านค้าชุมชน และกองทุนข้าว

1.3) จุดอ่อนของชุมชน

- มีปัญหาด้านการเกษตร โดยเฉพาะกลุ่มทำนาใช้สารเคมีกันเป็นจำนวนมาก ทั้งปุ๋ย และสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

- มีการทำการเกษตรเป็นทั้งหมู่บ้าน แต่กลับมีต้นทุนสำหรับการผลิตสูง โดยเฉพาะการขาดแคลนแรงงาน การใช้สารเคมี แต่กลับให้ผลผลิตลดลง ผลผลิตถูกกดราคา ไม่มีลานตากข้าว

- สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก แต่กลับเป็นอาชีพที่ไม่มีความมั่นคงในรายได้ ในขณะที่สมาชิกชุมชนมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง เยาวชนว่างงาน ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ไม่มีรายได้

- มีปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างวัย

- มีปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด

- อยู่บนพื้นที่ประสบภัยพิบัติด้านวาตภัยซ้ำซาก สภาพอากาศเป็นพิษจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร

- ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ ซอยภายในชุมชนคับแคบสัญจรไปมาไม่สะดวก ทางระบายน้ำตัน สภาพดินเสื่อม และมีน้ำเน่าเสีย

1.4) โอกาสของชุมชน

- อยู่ในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

- มี กศน.เข้าร่วมทำจัดกิจกรรมทางการศึกษาและการเกษตรอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งกิจกรรมที่นำมาทำในพื้นที่ก็เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพของกลุ่มเกษตรกรทำนาข้าว

1.5) ข้อจำกัดของชุมชน

- สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรเพียงอาชีพเดียว
- สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจที่หลากหลายสำหรับนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ครอบครัว และอาชีพการเกษตร

- ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานราชการค่อนข้างน้อย

จากผลการวิเคราะห์ชุมชนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร พบว่า ชุมชนบ้านป่าลานประสบปัญหาด้านการเกษตร ด้านรายได้ ด้านการรวมกลุ่มอาชีพ จึงต้องการให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อมีกองทุนสำหรับการดำเนินกิจกรรมสำหรับการประกอบอาชีพ

2) การระดมความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกสำหรับการทำกิจกรรม

จากผลการวิเคราะห์ชุมชนในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2552 ทำให้ชุมชนทราบถึงจุดอ่อนและข้อจำกัดของชุมชนของตนเอง ดังนั้นจึงมีการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังสำหรับการแสวงหาทางเลือกสำหรับการทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาของชุมชน ผลการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของชุมชน ซึ่งแสดงออกถึงการแสวงหาทางเลือกของชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเองในอนาคตมีดังนี้

2.1) ความคาดหวังด้านเศรษฐกิจ

1) ชุมชนต้องการให้มีกลุ่มเกษตรกรทำนาข้าวที่ทำนาปลอดสารพิษ โดยหันไปใช้สารอินทรีย์แทน เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น

2) ต้องการปลูกพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง

3) ต้องการให้มีการประกันราคาข้าว

4) ต้องการให้เกษตรกรในชุมชนลดต้นทุนการผลิต และสามารถปลูกพืชให้มีผลผลิตมากขึ้น

5) ต้องการให้เกษตรกรในชุมชนทำปุ๋ย ทำฮอร์โมนบำรุงพืช ทำน้ำหมักสมุนไพร และการไล่แมลงใช้เองอันเป็นลดต้นทุนการผลิต

6) ต้องการให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมจากการทำอาชีพจักสาน ทำกิจกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือน

7) ต้องการให้เยาวชนมีอาชีพ

8) ต้องการให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนสามารถนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันใช้ เพื่อเป็นการลดต้นทุน

2.2) ความคาดหวังด้านสังคม

- 1) ชุมชนต้องการให้เยาวชนและผู้ใหญ่สนใจดูแลผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น
- 2) ต้องการให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนอันเป็นการสืบทอดภูมิปัญญา และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- 3) ต้องการให้มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพที่เคยพบเห็นในอดีตแต่ละปัจจุบันสูญหายไป
- 4) ต้องการเห็นครอบครัวของสมาชิกในชุมชนมีความสุข มีความอบอุ่น และต้องการเห็นหน่วยงานทำงานร่วมกันเป็นองค์กรรวม
- 5) ต้องการให้มีกองทุนสวัสดิการสังคม
- 6) ต้องการให้มีการรวมกลุ่มกองทุนเพื่อการผลิต

จากผลการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวัง (เฉพาะปัญหาด้านการเกษตร) ของชุมชน ได้ข้อยุติที่สำคัญคือ การรวมกลุ่มกองทุนเพื่อการผลิต และการสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การผลิตทางการเกษตร โดยกำหนดพันธกิจร่วมกันจากเวทีระดมความคิดเห็น ได้แก่ ส่งเสริมการทำ เกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมทุกครัวเรือนทำกิจกรรมพึ่งตนเอง ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืน ทั้งนี้จะอยู่บนพื้นฐานการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวด้วย ตนเองให้มากที่สุด แต่ทั้งนี้ก็ขอความช่วยเหลือและแนะนำจากหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย แม่โจ้ และ กศน.

หลังจากทำการระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ชุมชน และระดมความคิดเห็นเพื่อ แสวงหาทางเลือกสำหรับการทำกิจกรรมกับสมาชิกชุมชนบ้านป่าลานเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัย ผู้อำนวยการ กศน. และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านป่าลาน (นายทรง ไชยมงคล) ได้เข้าพบเจ้าอาวาสวัดป่าลาน (พระมหาบุญธรรม ธรรมศิริ) ได้มีโอกาสพบปะ พูดคุยเกี่ยวกับผลการระดมความคิดเห็น เจ้าอาวาสวัดป่า ลานมีความเห็นคล้อยกับผลการวิจัย เจ้าอาวาสกล่าวว่าท่านเป็นสมาชิกคนหนึ่งของบ้านป่าลานทำให้ ทราบและเห็นปัญหาต่างๆ ของบ้านป่าลานอย่างดี ปัญหาความยากจน ปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับ รายจ่าย การทำนาที่พบแต่ปัญหารวมทั้งการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรก็ถูกกดขี่จากพ่อค้าคนกลางอยู่ เสมอ การที่สมาชิกในชุมชนบ้านป่าลานสะท้อนให้ฟังตลอดจนแสดงความต้องการแก้ไขปัญหของ ชุมชน นับว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว รวมทั้งได้ให้กำลังใจในการทำงานของผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการ กศน. และผู้วิจัย และอวยพรให้สามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ นอกจากนี้ได้อนุญาตให้ผู้วิจัย และทีมงานสามารถเข้ามาใช้ศาลาหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ได้ตลอดเวลา ระยะเวลาประมาณ 20.30 น. ของวันเดียวกันคณะผู้วิจัยได้นมัสการลาเจ้าอาวาส

ภาพที่ 4.6 การสนทนาปัญหาชุมชนกับเจ้าอาวาสวัดป่าลาน

2.2 ขั้นลงมือปฏิบัติการ

การลงมือปฏิบัติในการแก้ปัญหาทางการเกษตรของชุมชนบ้านป่าลาน นับว่าเป็นจุดลำบากที่สำคัญประการหนึ่ง แม้ว่าในชุมชนจะเคยมีการจัดงานระดับกลุ่ม ดังเช่น กลุ่มออมทรัพย์ และร้านค้าชุมชน แต่ก็ยังเป็นเพียงอาศัยแกนนำจำนวนไม่มาก และเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาช้านาน แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วในช่วงระยะหลังๆ นี้กิจกรรมดังกล่าวจะดูซบเซาไป ดังนั้นในการดำเนินการเพื่อช่วยแก้ไขปัญหามหาการเกษตรที่เน้นการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ให้แก่ชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการ กศน. และทีมงานต้องมาปรึกษาหารือถึงแนวทางการดำเนินการในขั้นต่อไป จึงได้พยายามจัดรูปแบบและวิธีการในการดำเนินงานในขั้นลงมือปฏิบัติ ในระยะเริ่มต้นต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรอื่นๆ ที่สามารถนำไปใช้เป็นอาชีพเสริมได้ รวมทั้งการจัดกิจกรรมรวมใจอื่นๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและอาศัยความสมัครใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ในระยะต่อไป ผู้วิจัยจึงได้เริ่มผนวกแผนงานที่กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเข้ากับโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ กศน. มีกิจกรรมตามลำดับต่อไปนี้

1) การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2552

ผู้วิจัยและทีมงานของ กศน. ได้นัดหมายเกษตรกรบ้านป่าลานที่สนใจเข้าศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เนื่องมาจากพระราชดำริ ปรากฏว่ามีเกษตรกรสนใจเข้าร่วมศึกษาดูงานจำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยและคณะได้นำพาเกษตรกรไปดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับ

1.1) ฟังการบรรยายความเป็นมาของศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ

1.2) เกษตรกรรับการศึกษารูปแบบเทคนิคการทำฝายต้นน้ำหรือฝายแม้ว ฝายชะลอความชื้น เพื่อวางแผนในการจัดทำฝายไว้ใช้ในพื้นที่ของตน ในการทำงานร่วมกันในชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์พื้นที่และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

1.3) ศึกษาวิธีการเลี้ยงกบในรูปแบบวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดแนวคิดที่สามารถนำไปปรับใช้กับพื้นที่ของเกษตรกรได้อย่างเหมาะสม เกษตรกรทราบถึงการเลี้ยงกบในบ่อซีเมนต์ เลี้ยงกบแบบคอนโด และเลี้ยงในบ่อธรรมชาติที่สร้างขึ้นอย่างง่ายและลงทุนไม่สูง

1.4) ศึกษาดูงานเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ตั้งอยู่รอบบริเวณศูนย์ฯ เกษตรกรได้ทราบและเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรประณีต หลักการบริหารพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการเกื้อกูลระหว่างพืชผักและการทำเกษตรผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร ส่วนที่เหลือก็นำไปจำหน่ายในตลาดภายในชุมชน สร้างรายได้แก่ครอบครัว

ภาพที่ 4.7 การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (รับฟังการบรรยาย)

จากการศึกษาดูงานเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรทราบว่า การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการดำเนินการเกษตรในรูปแบบที่เรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติและวิถีชีวิต เน้นการผลิตไม่มาก แต่ค่อยๆ ขยับขยายไปตามกำลังที่สามารถดำเนินไปตามลำดับ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในอาชีพเดียวกัน อันจะช่วยทำให้มีการพัฒนาความรู้ความคิดจากการเชื่อมโยงของเครือข่ายทำให้ผู้ปฏิบัติตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประสบ

ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจน้อยที่สุด พาครอบครัวให้รอดพ้นจากสภาพปัญหาและมีความสุขกับความพอเพียง

ภาพที่ 4.8 การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (การเลี้ยงกบ)

ภายหลังการศึกษาดูงาน ได้ข้อสรุปจากเกษตรกรที่เข้าร่วมศึกษาดูงานมีความสนใจ และต้องการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพอิสระ ต้องการสร้างกลุ่มทำนาข้าว กลุ่มปลูกพืช กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มแปรรูป กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ จึงเป็นความต้องการของเกษตรกรในเบื้องต้นที่ต้องการทำงานเป็นกลุ่ม และต้องการแสวงหาอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองหรือครอบครัว

ภาพที่ 4.9 การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (การเลี้ยงปลา)

2) กิจกรรมทอดผ้าป่าความดีเพื่อความสามัคคีของเกษตรกรบ้านปาลาน เมื่อวันที่ 23

พฤษภาคม 2552

จัดขึ้นที่วัดปาลาน ต.สันทรายหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เป็นกิจกรรมที่สองสำหรับการสร้างความสามัคคีและการเตรียมพร้อมของเกษตรกรบ้านปาลาน สำหรับการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงกำหนดให้จัดกิจกรรมทอดผ้าป่าความดีขึ้นที่วัดปาลาน ก่อนดำเนินการได้มีการนัดหมายเกษตรกรผ่านผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่าความดี รวมทั้งมอบหมายให้ครูของ กศน. ซึ่งได้เข้าพื้นที่บ้านปาลานเป็นระยะๆ ได้ไปย้มาถึงกิจกรรมดังกล่าวและขอให้เกษตรกรที่สนใจเชิญชวนสมาชิกในครอบครัว และเพื่อนเกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่เช้าของวันที่ 23 พฤษภาคม 2552 รวมทั้งขอให้ร่วมแรงกำลังศรัทธาเตรียมเครื่องไทยทาน อาหารสดและอาหารแห้งสำหรับการทอดผ้าป่าความดี

ภาพที่ 4.10 การดำเนินกิจกรรมทอดผ้าป่าความดี
ที่วัดปาลาน (23 พฤษภาคม 2552)

อย่างไรก็ตาม การทอดผ้าป่าในวันนั้นแม้จะไม่ได้สนใจในจำนวนเงินที่ทอดให้แก่พระสงฆ์ รวมทั้งวัดก็ไม่ได้แจ้งให้ผู้วิจัยทราบว่ามีจำนวนเงินทอดผ้าป่าจากเกษตรกรบ้านปาลานพร้อมครอบครัว และคณะผู้วิจัย จำนวน 78 คน เป็นจำนวนเท่าใด แต่สิ่งที่น่าสนใจกว่านั้นคือ การแสดงปณิธานของผู้เข้าร่วมงานแต่ละรายเกี่ยวกับความต้องการสร้างชาติเพื่อถวายแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยการกล่าวถึงปณิธานดังกล่าวให้ผู้เข้าร่วมงานได้ทราบ ปณิธานของเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการสร้างชาติในลักษณะต่างๆ ทั้งเพื่อสังคม เพื่อครอบครัว เพื่อให้ผลแห่งความดีนั้นนำไปถวายแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภาพที่ 4.11 การกล่าวคำปณิธานของเกษตรกรเพื่อสร้างความดีถวายแด่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (23 พฤษภาคม 2552)

นอกจากนั้นยังได้จัดกิจกรรมให้เกษตรกรเขียนความตั้งใจในการทำงานทั้งด้านการประกอบอาชีพ การประพุดิตน การดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง และครอบครัว รวมทั้งขอให้ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำที่ได้รับความเคารพของเกษตรกรบ้านป่าลาน ได้อธิบายให้เห็นถึงความศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์ในพระศาสนา ซึ่งการเปล่งวาจา การแสดงปณิธาน และการเขียนความตั้งใจปฏิบัติตนเกี่ยวกับการทำงานโดยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพยาน จึงขอให้ทุกคนมีความมุ่งมั่นปฏิบัติความดี และประพุดิตนให้อยู่ในศีลธรรม และตั้งใจในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองและครอบครัวให้สำเร็จลุล่วงโดยเร็ว นับว่าเป็นการใช้หลักการทางจิตวิทยาเข้ามาช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรที่มาร่วมกิจกรรมในวันนี้ได้ตระหนักถึงการทำความดี และความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาของครอบครัวที่ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตร เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการดังกล่าวแล้ว เกษตรกรและคณะผู้วิจัยได้รับประทานอาหารที่นำมาถวายพระด้วยกัน เป็นการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง ในขณะที่รับประทานอาหารก็มีการสนทนาเรื่องราวต่างๆ ทั้งเรื่องส่วนตัวทั่วไป และอื่นๆ ตามสถานการณ์ที่พาไป จากการสังเกตพบว่า ทั้งเกษตรกรและทีมงานของ กศน. และผู้วิจัยต่างมีความสุขใจ ประารถนาที่จะเข้าร่วมกันทำกิจกรรมต่อไปอีก

ภาพที่ 4.12 การเขียนความตั้งใจในการทำงานหรือการประพุดิตนลงบนผืนผ้าของเกษตรกร และกระตุ้นให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเกษตรกรด้วยกัน (23 พฤษภาคม 2552)

3) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552

การไปศึกษาเรียนรู้ด้วยการดูงาน ณ ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริของเกษตรกรบ้านปาลาน ทำให้ทราบถึงโอกาสในการทำการเกษตร หรือการประกอบอาชีพเสริมจากอาชีพหลักที่ทุกคนทำมาช้านานแล้ว เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพอิสระ ได้แก่ กลุ่มทำนาข้าว กลุ่มปลูกพืช กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มแปรรูป และกลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น แต่ในหลักการที่ต้องการให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการจัดตั้ง ด้วยการให้ยึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงได้นัดหมายให้กลุ่มเกษตรกรที่มีความตั้งใจต้องการดำเนินงานกลุ่มต่อมาทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมาระดมความคิดเห็นกันที่วัดปาลาน ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2552 ปรากฏว่ามีจำนวนเกษตรกรมาร่วมกิจกรรมจำนวน 32 คน

เจ้าอาวาสวัดปาลานได้มาร่วมเปิดกิจกรรม พร้อมทั้งได้กล่าวให้โอวาทพร้อมสอดแทรกธรรมะเกี่ยวกับการดำรงชีพให้มีสุข ควรใช้ทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา ให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การที่มีผู้เข้าให้คำแนะนำในวันนี้ นับว่าเป็นประโยชน์ ขอให้นำความรู้ที่ได้รับ ตลอดจนผลของการระดมความคิดเห็นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขออวยพรให้กิจกรรมที่จะดำเนินการในวันนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ หลังจากเจ้าอาวาสให้โอวาทเสร็จสิ้นแล้ว กิจกรรมการระดมความคิดเห็นจึงได้เริ่มขึ้น

การให้ความรู้ความเข้าใจ ผู้อำนวยการ กศน.และผู้วิจัยได้ทำการบรรยายในลักษณะของการพูดคุยอย่างเป็นกันเองเพื่อให้ทราบถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่โดยย่อ ดังนี้

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่อธิบายให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมรับฟังความรู้จากการบรรยายและอธิบายสาระโดยเน้นที่ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอเพียงหรือความพอประมาณ

ความมีเหตุผล และการมีระบบคุ้มกันที่ดี อธิบายเสริมได้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นก็คือความ ต้องการที่ไม่มากไม่น้อยเกินไป การดำรงชีวิตกินเป็นใช้เป็นอย่างประหยัด การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ จะทำให้ไม่ประมาท ไม่ขาดสติ ระมัดระวัง และรู้ประมาณตนในเรื่องการรายรับ-รายจ่าย และความมีเหตุผล คือ รู้อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยของปัญหา และการคิด การพูด การกระทำต้องอยู่บนพื้นฐานของความรู้ อย่างไรก็ตาม ได้มีการสรุปไว้ทางวิชาการว่า หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงมีภารกิจที่สำคัญ 6 ด้าน คือ ด้าน การลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการออม ด้านการดำรงชีวิต ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการเอื้ออาทร

หลักการของทฤษฎีใหม่ที่อธิบายให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมรับฟังความรู้จากการบรรยาย และอธิบายสาระโดยเน้นที่ความสำคัญของทฤษฎีใหม่ ที่มุ่งเน้นการทำการเกษตรภายใต้การบริหาร การเกษตรและการจัดทรัพยากรการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก เน้นระบบการจัดการผลิตที่แบ่งพื้นที่ออกเป็น 30 : 30 : 30 : 10 คือ สัดส่วนสำหรับเป็นสระกักเก็บน้ำ พื้นที่นาปลูกข้าว พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นหรือสวนผสมผสาน และพื้นที่อยู่อาศัย ขั้นตอนที่สองเน้นการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ การสังคม และการสวัสดิการ เป็นต้น และขั้นตอนที่สามการสร้างเครือข่ายทุน ปัจจัยการผลิต และการแบ่งปันความรู้

หลังจากให้ความรู้แล้วทำการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้รับจากการบรรยาย ผลการระดมความคิดเห็นพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพียงแต่การแบ่งสัดส่วนบริหารพื้นที่นั้นอาจมีความยุ่งยาก ลึกหน้อยเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ไม่มาก พื้นที่ทำการกระจายแต่ก็จะประยุกต์สำหรับการใช้แนวทางดังกล่าวให้สมบูรณ์ที่สุด

3.1) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552

หลังจากทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว ผู้วิจัยได้สอบถามความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากเกษตรกรที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น โดยให้เขียนลงในกระดาษ เมื่อนำกระดาษคำตอบของเกษตรกรมาสรุป พบว่า เกษตรกรมีความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาถือปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

- ต้องเป็นผู้มีความขยัน อดทนในการทำมาหากิน ประหยัดในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หรือใช้จ่ายเท่าที่หาได้ และเก็บไว้ส่วนหนึ่งสำหรับใช้ในเวลาที่จำเป็น รวมทั้งต้องยึดหลักกินเป็น ใช้เป็น ใช้พอดี

- ต้องเป็นผู้ใช้อย่างพอเพียงโดยเฉพาะการใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การไม่ซื้อ เสื้อผ้าราคาแพง ประหยัดไฟ ออกจากบ้านทุกครั้งต้องปิดไฟ

- ต้องเป็นผู้ที่หมั่นเพียรในการหารายได้เสริมและใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย

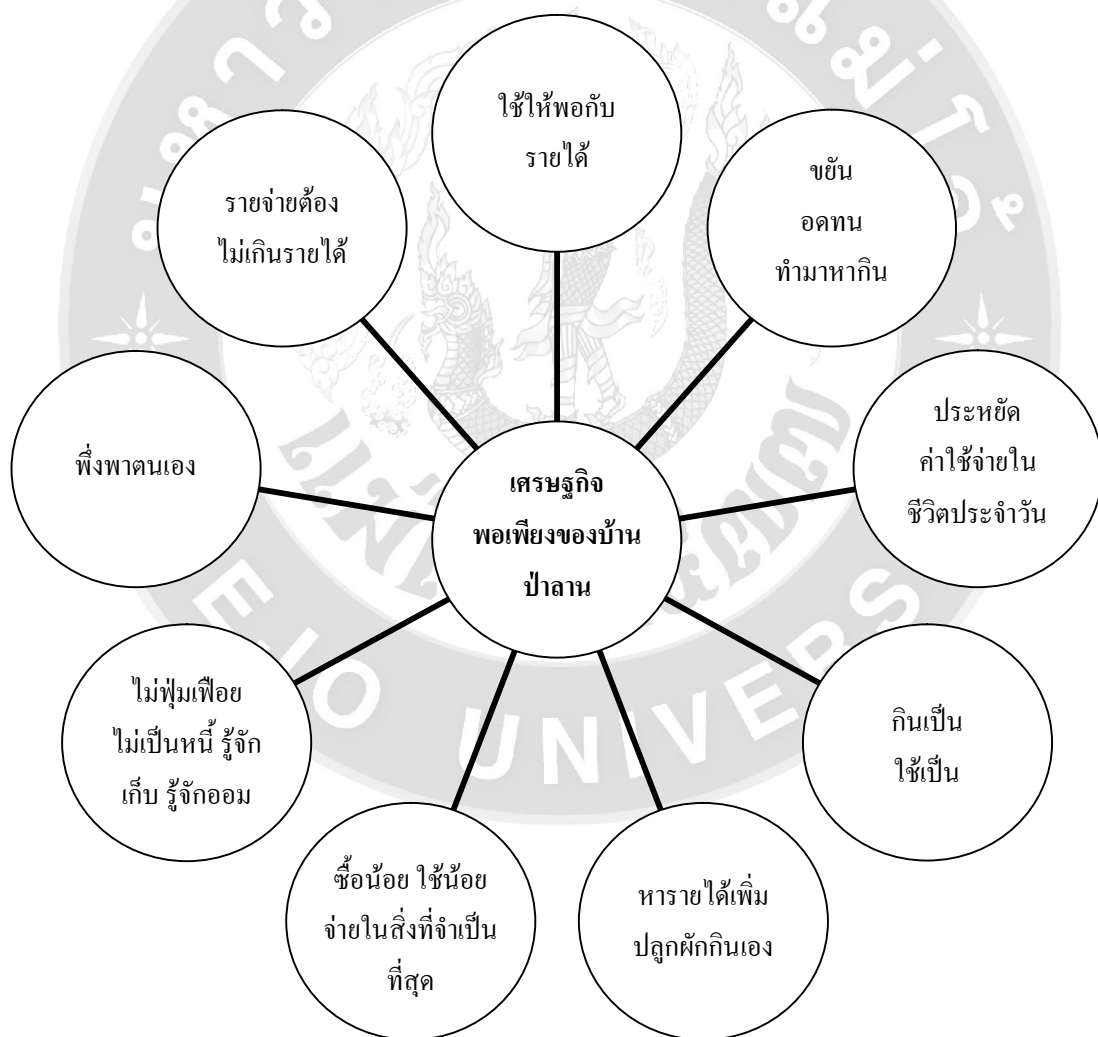
- ควรเป็นผู้ที่ปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง ไม่ไปซื้อของคนอื่น ซื้อมาก็ต่อเมื่อปลูกเองไม่ได้

- ต้องเป็นผู้ที่ขยันทำมาหากิน ประหยัดอดทน ไม่ประมาท คิดให้รอบคอบ หรือการใช้ภูมิปัญญาของตนเองสำหรับเป็นแนวทางลดรายจ่ายเพิ่มรายได้

- ต้องภูมิใจในสิ่งที่เรามีอยู่ รู้จักประหยัดคอออม

- พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด

จากนั้นผู้วิจัยได้นำคำตอบทั้งหมดมาเรียบเรียงเป็นคาถาบทเรียนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านป่าลาน พบว่า การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางที่ได้จากการระดมความคิดเห็นของเกษตรกรเป็นไปดังภาพที่ 4.13

ภาพที่ 4.13 แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านป่าลาน

หลังจากได้ข้อสรุปและแผนภาพแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรบ้านปาลานแล้ว จึงแนะนำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมให้นำแนวคิดและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ได้ในวันนี้ไปเล่าหรืออธิบายให้แก่เกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมหารือในวันนี้ด้วย

จากนั้นผู้วิจัยได้บอกให้เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ทราบว่า ได้เห็นความตั้งใจในการทำงานกลุ่มของเกษตรกรนับตั้งแต่เริ่มต้นค้นหาปัญหาของชุมชนและความต้องการแก้ไขปัญหาในอนาคต การศึกษาดูงาน และการได้มีโอกาสมารับฟังและหารือเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว จึงต้องการให้มีการรวมตัวกันอย่างจริงจังสำหรับการแก้ไขปัญหาของตนเอง รวมทั้งได้แสดงความปรารถนาดีว่าปัญหาและอุปสรรคในการก่อตั้งกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนั้น แม้ว่าผู้วิจัยและ กศน.จะมีองค์ความรู้ในการก่อตั้งกลุ่มอยู่แล้ว แต่ก็ไม่ต้องการให้นำวิธีคิดหรือวิธีการตั้งกลุ่มมาใช้แนะนำกับกลุ่มให้ดำเนินตาม แต่ต้องการให้มาจากฐานคิดจากเกษตรกรเป็นสำคัญ ผู้วิจัยและ กศน.จะเป็นผู้ให้คำปรึกษา ร่วมดำเนินกิจกรรม หรือสังเกตการณ์ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มมากกว่า รวมทั้งหากเห็นว่าเกษตรกรมีความตั้งใจต้องการตั้งกลุ่มและสร้างกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้มแข็ง ผู้วิจัยและ กศน.จะเป็นผู้ให้การสนับสนุนตามศักยภาพที่จะสามารถเกื้อหนุนได้

ผู้วิจัยและผู้อำนวยการ กศน.ได้ชี้ให้เห็นว่า การตั้งกลุ่มอาชีพตามที่ต้องการนั้น ควร มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรควรมีเป้าหมายที่การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หรือการสร้างอาชีพเสริม ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น
2. การมีกติกากลุ่ม เป็นกติกาที่สมาชิกร่วมกันก่อตั้งขึ้น ซึ่งในเบื้องต้นควรเป็นหลักการกว้างๆ เพื่อให้มีแนวทางการทำงานร่วมกันให้ได้
3. การมีส่วนร่วมของสมาชิก คือ สมาชิกกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ทั้งการร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมภายในกลุ่ม และรับผลประโยชน์จากกิจกรรมด้วยกัน

3.2) การแบ่งกลุ่มสำหรับการดำเนินกิจกรรม เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552

เมื่อเกษตรกรมีความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และการทำงานกลุ่มและการจัดตั้งกลุ่มแล้ว จึงสอบถามความพร้อมในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมตามที่ตนเองสนใจ พบว่า เกษตรกรมีความตั้งใจสำหรับการจัดกลุ่มกิจกรรมออกเป็น 7 กลุ่มกิจกรรม รวมทั้งได้มีการจัดตั้งประธานกลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด	นายอินคำ ป้อม
- กลุ่มผักปลอดสารพิษ	นางสุณีย์ เรือนแก้ว
- กลุ่มแปรรูปอาหาร	นางนภา ตาอ้าย
- กลุ่มนาข้าว	นายประเสริฐ อุทร
- กลุ่มเลี้ยงเป็ด	นายทรง ไชยมงคล
- กลุ่มเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ	นายอินทร แก้วป้อม
- กลุ่มออมทรัพย์	นางจรัสศรี รัตนัง

หลังจากได้กลุ่ม ประธานกลุ่มแล้ว ให้เกษตรกรแต่ละรายสามารถเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมใดๆ ก็ได้ตามที่ตนเองต้องการหรือสนใจปฏิบัติกิจกรรมนั้น ปรากฏว่ามีเกษตรกรเข้าร่วมกลุ่มได้ทั้งหมด มีเกษตรกรบางรายเข้าร่วมกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม เช่น นางสุณีย์ เรือนแก้ว นอกจากเป็นประธานกลุ่มผักปลอดสารพิษ ยังมีความสนใจเป็นสมาชิกกลุ่ม ยังสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ นางจรัสศรี รัตนัง นอกจากเป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ เป็นสมาชิกกลุ่มผักปลอดสารพิษแล้ว ยังสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด อีกด้วย

จากนั้นที่ประชุมระดมความคิดเห็นได้มอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม หลักการปฏิบัติงานหรือกติกาของกลุ่ม โดยให้ร่วมกันปฏิบัติงาน ร่วมกันถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งชักชวนกันเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านป่าลานทุกครั้ง ก่อนเสร็จสิ้นการระดมความคิดเห็นได้นัดหมายเกษตรกรให้เข้าร่วมกิจกรรมผ้าป่าความดีในวันที่ 23 พฤษภาคม 2552 ที่วัดป่าลานอีกด้วย

4) กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำฮอร์โมนไข่ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552

ผู้วิจัยได้นัดหมายเกษตรกรและเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางทฤษฎีใหม่ ที่สนใจการทำฮอร์โมนไข่ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552 โดยนัดหมายรวมกันที่วัดป่าลาน เวลา 9.00 น. ปรากฏว่ามีเกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวจำนวน 23 คน

การทำฮอร์โมนไข่เป็นสารบำรุงที่ช่วยเร่งการออกดอกของพืช ที่สำคัญฮอร์โมนไข่ช่วยลดต้นทุนของเกษตรกรในการใช้สารเคมีสำหรับการบำรุงพืชสวนให้ออกดอกสวยงามตามกำหนดเวลา ซึ่งการให้ความรู้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากผู้อำนวยการ กศน.สนับสุนนวิทยาการให้ความรู้ ได้แก่ น.ส. สุวิชา อินหนองฉาง ครูอาสาสมัคร ต.สันทรายหลวง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีสำหรับเกษตรกรในเขต ต.สันทรายหลวง รวมทั้งได้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ของงานวิจัยและโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ กศน. รายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ให้ความรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบของฮอร์โมนไข่ และวิธีทำ หลังจากนั้นจึงได้ฝึกปฏิบัติทำฮอร์โมนไข่ที่บ้านของเกษตรกร

ส่วนประกอบของฮอร์โมนไข่ น้านม 1 กิโลกรัม/หรือ 1 ลิตร จุลินทรีย์ 1 กิโลกรัม กากน้ำตาล 1 กิโลกรัม ไข่ไก่ 5 แผลหรือ 150 ฟอง เหล้าขาว 1 ขวด น้ำและยาคลอร์ 1 ขวด อย่างไรก็ตามฮอร์โมนไข่ยังมีสูตรสำหรับการใช้เพื่อการกำจัดเพลี้ยและกำจัดหนอนศัตรูพืชได้อีก แต่ก็มีส่วนประกอบแตกต่างออกไป

วิธีทำฮอร์โมนไข่ ให้นำไข่มาขยำทิ้งเปลือก ใส่ยาคลอร์ 1 ขวด ใส่เหล้าขาว 1 ขวด ใส่กากน้ำตาล และใส่น้ำ หลังจากนั้นจึงผสมเข้าด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว ให้นำไปหมักไว้ประมาณ 20 วัน จึงสามารถนำไปใช้ได้

วิธีใช้ ใช้ฮอร์โมนไข่ที่หมักไว้จำนวน 20 ซีซีต่อน้ำ 5 ลิตรในการฉีดพ่น โดยนำไปใช้ฉีดพ่นเข้าหรือเย็น

ภาพที่ 4.14 น.ส.สุวิชา อินหนองจาง กำลังอธิบายให้เกษตรกรฟังเกี่ยวกับการทำฮอร์โมนไข่

หลังจากทำฮอร์โมนไข่แล้ว เวลาประมาณ 12.00 น. ก็แยกย้ายกันกลับบ้าน เพื่อรอผลการหมักสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งต่อมาได้ทำการแบ่งไปตามกลุ่มต่างๆ โดยคัดแยกใส่ขวดพลาสติกสำหรับนำไปใช้ในการเกษตรต่อไป

5) กิจกรรมทัศนศึกษาฐานชุมชนเข้มแข็ง ระหว่างวันที่ 3 - 6 กรกฎาคม 2552

ผู้วิจัย และผู้อำนวยการ กศน.พร้อมกับข้าราชการของ กศน.ได้ร่วมเดินทางเพื่อนำรวมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ จำนวน 40 คนไปศึกษาฐานที่ จ.สมุทรสงคราม จ.สุพรรณบุรี และ จ.อุทัยธานี ออกเดินทางจากบ้านป่าลานเมื่อเวลา 16.00 น. ของวันที่ 3 กรกฎาคม 2552 สำหรับการศึกษาฐานแต่ละแห่งในแต่ละจังหวัดมีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

5.1) การศึกษาฐานที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเงิน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2552

ได้รับฟังการบรรยายจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนางสาวอุษา เทียนทอง ข้าราชการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง (ในฐานะประชาชนใน ต.คลองเงิน) เกี่ยวกับความ

เข้มแข็งของชุมชนที่มีการจัดทำมายาวนานเกือบ 10 ปี โดยเริ่มจากแผนชุมชน และผลักดันระดับแกนนำ กระทั่งไปสู่ความสำเร็จ มีกลุ่มอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลาย และมีกองทุนของชุมชนที่มาจากการระดมทุนจากสมาชิก และปัจจุบันมีเงินกองทุนดังกล่าวประมาณ 10 ล้านบาทที่เป็นสวัสดิการให้แก่ประชาชนในตำบลตั้งแต่เกิด แต่งาน เจ็บ และตาย จากนั้นได้พาไปดูกลุ่มอาชีพต่างๆ ในตำบล ที่สำคัญได้แก่กลุ่มแม่บ้านดาวโด่ง ร่วมกันทำน้ำตาลและกล้วยทอดจากภูมิปัญญาของคนในตำบล กลุ่มเลี้ยงกบ คอนโด เลี้ยงปลา เพาะเห็ด บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

การศึกษาดูงานใน ต.คลองเงินของกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้รับประโยชน์เป็นอย่างมาก เพราะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตน้ำตาลที่มีชื่อเสียง กลุ่มทำขนมโดยใช้ผลิตภัณฑ์จากชุมชนโดยเฉพาะน้ำตาลจากมะพร้าวและเนื้อมะพร้าว การทำการเกษตรอินทรีย์ของนายทหารนอกราชการที่ประสบความสำเร็จ การทำการเกษตรแบบผสมผสานของชุมชนที่ได้รับความสนใจจากต่างประเทศ ดังเมื่อก่อนหน้าไม่นานได้มีรัฐมนตรีจากประเทศมาเลเซีย นำคณะเข้ามาศึกษาดูงาน เป็นต้น รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ภายในชุมชน ซึ่งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ จาก จ.เชียงใหม่ ให้ความสนใจและเยี่ยมชมกิจการของวิสาหกิจชุมชนในตำบล โดยใช้เวลาเกือบทั้งวัน ได้ความรู้สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการกลุ่มค่อนข้างมาก

ภาพที่ 4.15 การดูงานกลุ่มอาชีพใน ต.คลองเงิน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

5.2) การศึกษาดูงานที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2552

สถาบันการเรียนรู้แห่งนี้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของปราชญ์ชาวบ้าน คือ นายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง ที่ผันตัวเองจากเกษตรกรเคมีมาใช้เกษตรอินทรีย์ เรียนรู้จากการขวนขวายด้วยตนเองเป็นหลัก พบวิธีการทำนาที่ได้ประสิทธิภาพดีกว่าเดิม มีการปรับเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการจัดการเกษตรของตนเอง จนมีชื่อเสียงได้รับการยอมรับจากสังคมเกษตรกรรมทั่วไป นายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง เคยได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติจำนวนมาก ปัจจุบันนอกจากจะทำอาชีพทางการเกษตรเป็นหลักแล้ว ยังช่วยเหลือสังคมเกษตรด้วยการเป็นวิทยากรให้ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่เกษตรกรทั้งในและนอกสถานที่ นายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง กล่าวว่า จะทำหน้าที่ขยายแนวคิดเกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ให้แก่ประชาชนตลอดไปเพื่อช่วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีความเห็นดีเห็นงามมาตลอดพระองค์ทรงชราแล้วประชาชนคนไทยที่รักคิดต่อในหลวงต้องช่วยกันขยายแนวคิดของพระองค์ให้กว้างขวางที่สุด

ภายในสถานที่ของสถาบันการเรียนรู้ของนายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง มีรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตรให้เกษตรกรและผู้สนใจได้ทำความเข้าใจ และจดเนื้อหาสาระที่สำคัญไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ในการให้ความรู้วันนั้น นายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง ให้การต้อนรับกลุ่มเกษตรกรที่ดูงานอย่างมีอัธยาศัย อธิบายเกี่ยวกับประสบการณ์การทำการเกษตร สาริการทำอีเอ็ม (EM) ที่มีต้นทุนเพียง 1.20 บาท/ลิตร แนะนำวิธีใช้ ตลอดจนให้คำแนะนำอื่นๆ ตามคำถามของเกษตรกรที่เข้าร่วมรับฟังการบรรยาย รวมทั้งแนะนำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมดูงานและรับฟังความบรรยาย หากสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอบรมการเกษตรอินทรีย์อย่างเข้มข้น ที่จะจัดให้มีขึ้นในเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2552 ณ สถาบันการเรียนรู้ ผู้เข้าร่วมการอบรมไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เลย โดยติดต่อไปยังนายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง หลังจากนั้นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้สอบถามประเด็นต่างๆ ตลอดจนนายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง ได้นำเกษตรกรไปดูกิจกรรมต่างๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ จนกระทั่งได้เวลาอันเหมาะสม ต่างร่วมกันกล่าวอำลา

ภาพที่ 4.16 การดูงานและการรับฟังการบรรยายจากวิทยากร (นายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง)
ณ สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สกก.)

5.3) การศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองอุทัยธานี หมู่ที่ 5 ต.ท่าซุง อ.เมือง จ.อุทัยธานี เมื่อวันที่ 5 - 6 กรกฎาคม 2552

โดยมีกลุ่มอาชีพที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง มีนางวันเพ็ญ นาทอง อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 เป็นประธานกลุ่ม หลังจากศึกษาดูงาน ณ ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรีแล้ว ได้เดินทางไปศึกษาดูงานต่อ ณ จ.อุทัยธานี

นางวันเพ็ญ นาทอง ได้บรรยายเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุงและกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำบ้านน้ำแข็งให้แก่เกษตรกรที่เข้าศึกษาดูงานฟังว่า แม่น้ำสะแกกรังนั้นอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำ ในอดีตประชาชนบริเวณนี้นิยมอยู่อาศัยบนเรือนแพ ไม่นิยมปลูกบ้านริมตลิ่ง และใช้ได้แพเป็นแหล่งเลี้ยงปลา แต่ในปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมาเกิดวิกฤตไม้ไผ่หายาก ชาวแพจึงหาไม้หนุนแพให้ลอย (ชาวแพบริเวณนั้นนิยมเรียกว่า ไม้ลูกบวบหนุนแพ) ผู้อาศัยบนเรือนแพต้องอพยพขึ้นไปปลูกบ้านบนตลิ่งริมน้ำมากยิ่งขึ้น การอาชีพเลี้ยงปลาได้แพร่กระจายสูญหายไปด้วย ต่อมาก็ได้รับการแนะนำจากเกษตรตำบลให้เกษตรกรรวมกลุ่มทำนาแบบพอเพียง ทำอาชีพเกษตรอื่นๆ ในลักษณะไร่นาสวนผสม แต่ก็ติดขัดที่เกษตรกรไม่มีเงินทุน แต่ก็มีผู้สนใจรวมตัวกันทำการเกษตรตามคำแนะนำจำนวน 10 คน ทำ

การเกษตรในลักษณะไร่สวนผสม ขุดบ่อเลี้ยงปลา และทำนา รวมทั้งโชคได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ 120,000 บาท ทั้ง 10 คน รวมกันทำการเกษตรมาอย่างต่อเนื่องจนได้รับเป็นกลุ่มเกษตรกรดีเด่น แต่ต่อมาไม่นานเกิดปรากฏการณ์ที่สร้างความเสียหายเป็นอย่างมากแก่กลุ่มเกษตร เพราะในปี 2538 เกิดน้ำท่วมใหญ่และเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะน้ำหลากมาจากภาคเหนือปริมาณมาก ทำให้การลงทุนในอดีตต้องสูญเสียไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกษตรกรสิ้นเนื้อประดาตัว บ่อที่เคยเลี้ยงปลาเมื่อน้ำท่วมปลาก็ว่ายน้ำหนีไปจากบ่อ ไร่สวนผสมเสียหายโดยสิ้นเชิง รัฐบาลช่วยเหลือเกษตรกรในรูปแบบของพืชพันธุ์เท่านั้น แต่การสิ้นเนื้อประดาตัวในครั้งนั้น รวมทั้งปัญหาการเกิดน้ำท่วมซ้ำซากในปี พ.ศ.2539 พ.ศ.2545 และ พ.ศ.2549 เกษตรกรไม่ต้องการลงทุนในลักษณะเดิมอีกต่อไปแล้ว จึงอยู่ทำมาหากินพอยังชีพไปในแต่ละวันเท่านั้น

ต่อมาองค์กรเอกชนเข้ามาให้คำแนะนำให้เกษตรกรยื่นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง แล้วต่อสู้ปัญหาอุปสรรค จึงคิดกันว่าในอดีตเคยเลี้ยงปลากันได้ทุนแพะ จึงรวมกันเลี้ยงปลาในกระชัง โดยเล็งเห็นว่ากระชังสามารถขึ้นลงตามน้ำได้ไม่เสียหายเหมือนในอดีต การทำนาจึงทำเพียงเล็กน้อยไม่เป็นอาชีพหลัก ในเบื้องต้นเริ่มทำกิจกรรมกลุ่มเพียง 15 คน โดยขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund: SIF) เริ่มต้นดำเนินงานเป็นไปด้วยดีแต่กลับพบปัญหาและอุปสรรคมากมาย โดยเฉพาะปัญหาด้านการตลาด ขายไม่ได้ราคา โดนกดราคาจากพ่อค้าเนื่องจากไม่สามารถกำหนดราคาได้ จึงมีแนวคิดต่อไปโดยการหาตลาดซื้อสินค้าของกลุ่ม จึงเปิดตลาดที่ตลาด อ.มโนรมย์ จ.ชัยนาท และกำหนดราคาจำหน่ายกันขึ้นมาโดยกลุ่ม รวมกันนำไปจำหน่ายเป็นประจำทุกวัน โดยสมาชิกไปร่วมกันขาย แต่ยังพบปัญหาสินค้าเหลือก็นำไปทำการผลิตเป็นอาหารแห้ง หรืออื่นๆ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของกลุ่มจนประสบความสำเร็จมาจากมีการปรึกษาหารือ การศึกษาดูงาน การช่วยกันแก้ไขปัญหา รวมทั้งมีพี่เลี้ยงที่สำคัญคือ กศน.เป็นที่พึ่งหลักในด้านวิชาการทำการผลิตอาหารออร์แกนิกพัฒนาคุณภาพ และการบริหารจัดการอื่นๆ ทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต จนเป็นแหล่งเรียนรู้จากนักเรียนและประชาชนที่สนใจ การรวมกลุ่มในขณะนี้ยังเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่ประสบความสำเร็จ แต่กำลังขยายแนวทางเพื่อตั้งกลุ่มเป็นกลุ่มสหกรณ์ตำบล เพื่อขยายแนวทางการผลิตให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นได้กว้าง และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เป็นปึกแผ่นได้มากขึ้น เช้าวันรุ่งขึ้นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ จาก จ.เชียงใหม่ ร่วมกันกล่าวอำลา

ภาพที่ 4.17 การดูงานและการรับฟังการบรรยายจากนางวันเพ็ญ นาทอง
ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำซุง จ.อุทัยธานี

5.4) การศึกษาดูงานที่ศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) เลขที่ 4/1 หมู่ 58 ต.ทุ่งใหญ่ อ.เมืองอุทัยธานี จ.อุทัยธานี เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2552

ได้รับการต้อนรับโดย นายมนิ ชูตระกูล หัวหน้ากลุ่ม นายอัมพร พูลพิศ เกษตรกร ผู้ใหญ่สนใจ กล่าวทัก ผู้નાและเกษตรกร การบรรยายทำให้ทราบว่า นายมนิ ชูตระกูล ในอดีตประสบ ปัญหามาก ทำงานเท่าไรมีแต่หนี้ แต่เป็นหนี้จากการซื้อที่ดินทำกินกว่า 70 ไร่ จึงเริ่มต้นว่าเกิดปัญหา อะไรขึ้น พบว่า ปัญหาสำคัญคือน้ำ จึงทำบ่อน้ำ ผ่านไป 2 ปี น้ำในพื้นที่ของนายมนิ มีความสมบูรณ์ด้วย น้ำ จึงได้ขยายขยายการเพาะปลูกพืชต่างๆ เป็นจำนวนมาก เลี้ยงวัว รวมทั้งได้ทำการเลี้ยงปลาในบ่อที่ขุด ขึ้นมา การทำนาที่ใช้สารอินทรีย์มากกว่าเคมี การเลี้ยงปลาก็อาศัยให้กินไรแดงที่เลี้ยงในสระ รวมทั้งให้ หนุ้าหมักผสมกับรำกับกากน้ำตาลที่หมักแก่ปลา แต่ประสบปัญหาด้านการตลาด ก็พยายามแสวงหาตลาด สำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ นายมนิ กล่าวว่า การบริหารจัดการพื้นที่ที่ดีทำให้สามารถมีผลิตภัณฑ์ สำหรับการจำหน่ายตลอดทั้งปี ทั้งปลา วัว และข้าว ในแต่ละปีสามารถทำนาได้ 3 ครั้ง อาศัยน้ำจากสระที่ ขุดไว้ แต่ก็ต้องบริหารจัดการระบบน้ำให้เหมาะสมต่อเนื่องให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ในสระหรือบ่อที่ขุดไว้ จะต้องมีการปล่อยเวลา วิธีการจัดการน้ำของนายมนิ คือ เมื่อทำนาปีเสร็จแล้วก็ใช้วิธีสูบน้ำที่เหลือเข้าสระ ให้กักเก็บ เมื่อถึงฤดูทำนาปรังก็สามารถผันน้ำมาใช้นาปรังได้อีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่เกษตรกรใกล้เคียงไม่ สามารถทำนาปรังได้ เพราะขาดน้ำ ไม่มีระบบชลประทานที่ดี แต่ปัจจุบันเกษตรจำนวนมากได้หันมาใช้ วิธีการเดียวกับนายมนิ

นายมนิ กล่าวให้เกษตรกรที่เข้าศึกษาดูงานว่า การจัดการระบบสัดส่วนตามแนวเกษตร ทฤษฎีใหม่ 30 : 30 : 30 : 10 นั้น จากประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยทำให้ประสบความสำเร็จ แต่ถ้า เกษตรกรรายใดมีเนื้อที่ไม่มากนักไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ที่ดินทำนาของผู้ใหญ่บ้านสนใจ กล่าว ทัก มีพื้นที่น้อยกว่านายมนิ เป็นจำนวนมาก ก็พยายามจัดสรรปันส่วนพื้นที่ให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการทำ การเกษตรอื่นๆ ได้ตลอดปี ก็จะสามาริดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรได้ตลอดปีเช่นเดียวกับนายมนิ

รวมทั้งทราบว่าเกษตรกร จ.เชียงใหม่ พื้นที่นาที่มีน้ำที่เป็นทรายทำให้เกิดปัญหาการจับน้ำ จึงแนะนำให้ใช้พลาสติกกรองรับใต้พื้นที่สระจะช่วยได้ พลาสติกที่ใช้ในปัจจุบันมีคุณภาพดีสามารถใช้งานต่อเนื่อง

จากนั้นนายฉนิ และคณะ ได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกับกลุ่มเกษตรกร เศรษฐกิจพอเพียงฯ ในหลายประการ ทั้งด้านการทำนา ปัญหาปอยเซอรี การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การใช้พื้นที่ดินให้เป็นประโยชน์ การปลูกพืชผสมผสาน การกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช และอื่นๆ ซึ่งบรรยากาศเป็นที่น่าสนใจและยินดีทั้งสองฝ่าย แล้วจึงร่วมกันกล่าวอำลา

ภาพที่ 4.18 การรับฟังการบรรยายจากวิทยากรของศูนย์เรียนรู้เฉพาะทาง ด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี

5.5) สรุปความรู้สึกรู้สึกของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ที่มีต่อการศึกษาดูงานระหว่างวันที่ 3 - 6 กรกฎาคม 2552

โดยสอบถามประเด็นความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อสถานที่ที่ไปศึกษาดูงาน (การถอดประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน) โดยให้คำนึงถึงจุดเด่นที่สำคัญของชุมชนหรือองค์กรชุมชนที่มีความประทับใจ ประเด็นที่ได้รับคำตอบจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ มีดังนี้

ภาพที่ 4.19 การระดมความคิดเห็น (การถอดประสบการณ์) ผลจากการดูงานของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

1) **ด้านสิ่งแวดล้อม** สถานที่ไปศึกษาดูงานโดยเฉพาะ ต.คลองเงิน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถผสมผสานสิ่งแวดล้อมกับกิจกรรมกลุ่มได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถใช้พืชพรรณที่อยู่ในชุมชนใกล้เคียงได้ คือ มะพร้าว สามารถใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างดี ในขณะที่กรณีของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือ สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) วิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี เป็นกลุ่มที่มีการจัดระเบียบของกลุ่มให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นจนกระทั่งสามารถนำสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิต สร้างอาชีพ สร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม กลุ่มเกษตรกรมีความเห็นคล้อยกันว่าทุกสถานที่ที่ไปศึกษาดูงานพบว่า มีความเกี่ยวเนื่องระหว่างสิ่งแวดล้อมกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีจุดเริ่มต้นสำหรับการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันก็ตาม

2) **ด้านการเกษตร** ทุกสถานที่ที่เข้าไปศึกษาดูงานชุมชนทั้งหมดประกอบอาชีพการเกษตรโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม และวิสาหกิจชุมชนการเลี้ยง

ปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำซุง จ.อุทัยธานี เน้นการผลิตและการแปรรูป ในขณะที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี เน้นการนำความรู้ไปใช้สำหรับการผลิต ผลิตภัณฑ์จากการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์และฮอว์โมนพืช เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการด้านการเกษตรที่แตกต่างกันก็เนื่องมาจากมีความเข้าใจในแนวทางการบริหารจัดการแตกต่างกัน รวมทั้งสภาพการตลาดที่ไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างสมบูรณ์

3) **ด้านการปลูกจิตสำนึกต่อสมาชิกในชุมชน** เนื่องจากสภาพการเป็นเครือข่ายเกษตรกรเป็นกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง หรือกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของแต่ละแห่งแตกต่างกันออกไป คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม และวิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทำซุง จ.อุทัยธานี มีการก่อตั้งกลุ่มและมีความตั้งใจขยายกลุ่มให้ใหญ่ขึ้น เพื่อลดปัญหาของกลุ่มเกษตรกรที่ยังมีความยากจนหรือไม่สามารถบริหารจัดการการผลิตของตนเองได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี อาจถูกใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติมากกว่าที่จะเน้นการขยายกลุ่มเครือข่ายให้กว้างขวาง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะในพื้นที่ทั้งสองแห่งมีสถานการณ์การรวมกลุ่มที่แตกต่างไปจากสองกลุ่มแรกที่มีกลุ่มเกษตรกรอยู่ร่วมกันหนาแน่น สามารถไปมาหาสู่เพื่อแบ่งปันความรู้หรือพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้ง่าย ดังนั้นการปลูกจิตสำนึกให้แก่สมาชิกหรือเกษตรกรในชุมชนของสองกลุ่มแรกจะเป็นไปได้ดีกว่าสามารถขยายเครือข่ายได้ดีกว่า

4) **ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น** สถานที่ศึกษาดูงานแต่ละแห่งมีความโดดเด่นสำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสำหรับการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม นอกจากใช้ทรัพยากรธรรมชาติสำหรับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างรู้คุณค่าแล้ว ยังอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการนำสิ่งแวดล้อมมาใช้สำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทรงคุณค่าอีกด้วย ได้แก่ การทำขนมไทยตามภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลจากน้ำมะพร้าว โดยใช้แนวทางการผลิตจากภูมิปัญญาของชุมชนมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ให้ดียิ่งขึ้น การดักกุ้ง การทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว การทำวาวูปลา เป็นต้น ในขณะที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) มีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและวิถีชีวิตการทำนาของเกษตรกรไทยในอดีตที่พลิกและผันไปสู่การเกษตรเพื่อการค้า ทำให้มีรูปแบบและวิธีการผลิตผิดแผกไปจากเดิมสร้างมลพิษ มลภาวะ และต้นทุนสูง จึงพยายามมุ่งเน้นไปใช้วิธีการแบบดั้งเดิมโดยการใช้สารชีวภาพสำหรับการเกษตร มีการเรียนรู้เพื่อผลิตทรัพยากรทางการผลิตมาใช้เพื่อการพึ่งตนเองผนวกกับการบริหารจัดการที่ดี ทำให้มีผลผลิตทางการเกษตรสูงขึ้น แล้วนำไปใช้สำหรับแนะนำเกษตรกรให้ใช้เกษตรอินทรีย์ที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนี้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการเลี้ยง

ปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี ก็เช่นเดียวกัน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์มาสู่รูปแบบที่เหมาะสมด้วยการเลี้ยงปลาในกระชังแทนการเลี้ยงปลา ตามธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมให้ปลาอยู่ในท้องถิ่นได้เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วม และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี การบริหารจัดการด้านภูมิปัญญาก็เช่นเดียวกันกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.)

5) **ด้านการแสวงหาความรู้** แหล่งดูงานทั้ง 4 แห่งพบว่า สมาชิกและผู้นำกลุ่มต่างมีความต้องการในด้านการแสวงหาความรู้อยู่เสมอในรูปแบบต่างๆ เริ่มตั้งแต่การปรึกษาหารือกันภายในกลุ่มสมาชิก การหารือกันในกลุ่มแกนนำสมาชิก การเข้ารับการอบรมหลักสูตรต่างๆ โดยเฉพาะศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) หรือการศึกษาดูงานในแหล่งที่น่าสนใจอื่นๆ กรณีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม มีการหาความรู้กันอย่างสม่ำเสมอโดยการพบปะกันทุกกลางเดือนของทุกเดือน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) ก็มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาเป็นวิทยาทานให้แก่เกษตรกรผู้สนใจ วิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี ได้รับความรู้จากกลุ่มสมาชิก คำแนะนำจากองค์กรเอกชน รวมทั้งได้รับคำแนะนำจากนักการเมืองที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพิ่มเติมของเกษตรกร รวมทั้งการศึกษาดูงานในสถานที่ที่สนใจ และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี ก็มีผู้นำและสมาชิกที่มีความสนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ เมื่อรู้แล้วนำมาปฏิบัติจริงเป็นการเรียนรู้จากผู้ให้ความรู้แล้วนำมาทดลองในลักษณะลองผิดลองถูกจนได้ความชัดเจนในแนวการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรของตนเองอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตพอเพียง

6) **ด้านผู้นำท้องถิ่น** แหล่งศึกษาดูงาน ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม วิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี สามารถบริหารจัดการกลุ่มได้ค่อนข้างดีเพราะได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ จากผู้นำท้องถิ่นทั้งระดับท้องถิ่นและระดับท้องที่ ในขณะที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) ได้รับการสนับสนุนเพื่อขยายเครือข่ายผ่านกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรก็นับว่ายังได้รับอิทธิพลจากผู้นำซึ่งเป็นนักการเมืองระดับชาติที่เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร

7) **ด้านการรวมกลุ่มและการบริหารกลุ่ม** กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีความเห็นเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม วิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี มีการรวมกลุ่มและทำการบริหาร

กลุ่มโดยมีทั้งกลุ่มย่อย และกลุ่มขนาดใหญ่ ดังกล่าวกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่ม ดังเช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดาวโด่ง กลุ่มน้ำตาลปลอดสารบ้านสวนทุ่ง หมู่ที่ 7 ต.คลองเงิน กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเกษตรอินทรีย์ และกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นต้น เช่นเดียวกับวิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี ที่นอกจากมีกลุ่มเกษตรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแล้ว ยังมีกลุ่มเกษตรแปรรูป และกลุ่มแม่บ้านที่รับผลิตภัณฑ์ปลาจากกลุ่มไปทำการประกอบอาชีพอย่างอื่นอย่างต่อเนื่อง แต่มีการบริหารที่เข้มแข็งน้อยกว่าวิสาหกิจชุมชนใน จ.สมุทรสงคราม อย่างไรก็ตาม มีการสรุปว่าการทำงานบริหารกลุ่มอย่างเป็นระบบนั้นอยู่บนพื้นฐานของการนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทำให้ทุกกลุ่มมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน แม้จะมีการกิจในการประกอบอาชีพสร้างรายได้ต่างกัน รวมทั้งต้องอาศัยแกนนำที่มีศักยภาพ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม แสดงให้เห็นว่าแกนนำมีประสิทธิภาพหลายคนกระจายกันทำงานตามภาระหน้าที่ แกนนำเหล่านี้เป็นผู้ประสานผลประโยชน์ สร้างความสามัคคี กระตุ้นให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน เป็นการสร้างการยอมรับภายในกลุ่มสมาชิก และสมาชิกของกลุ่มก็ให้การยอมรับในบทบาท เพราะทุกกลุ่มมีกติกาที่ร่วมกันสร้างขึ้นมาแล้วปฏิบัติตาม

8) ด้านบริหารจัดการกลุ่ม สถานที่ศึกษาดูงานทั้ง 4 แห่ง มีความคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับกลไกการบริหารจัดการกลุ่ม ที่ทั้งหมดมาจากผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง แม้ว่าสถานที่ศึกษาดูงานได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี มีการแผ่ขยายกลุ่มได้น้อยกว่าอีกสองแห่ง แต่ทุกกลุ่มต่างก็มีหัวหน้ากลุ่มที่มีแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน มุ่งเน้นสร้างความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม อย่างไรก็ตาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงครามก็มีความโดดเด่นในการทำงานที่มุ่งเน้นใช้ผู้นำระดับแกนนำในชุมชนมาช่วยกันทำงานจนเปิดให้มีการพบปะกันทุกๆ กลางเดือนอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งนำไปสู่การสร้างกลุ่มสวัสดิการประจำตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการบริหารเงินเป็นจำนวนมากที่อาศัยความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความสนใจของทุกฝ่าย ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี มีความโดดเด่นการบริหารจัดการรองลงมา เพราะการดำเนินกิจกรรมมาจากการสะท้อนปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง แต่ก็ต้องเป็นการอาศัยคนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมกันทำงานในเบื้องต้น จนกระทั่งประสบความสำเร็จ จึงอาศัยความจริงใจและความเอื้ออาทรต่อเกษตรกรในชุมชนให้หันมาสนใจประกอบอาชีพร่วมกับกลุ่ม รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับการเจริญเติบโตของกลุ่มสำหรับการจัดตั้งเป็นสหกรณ์การประมงหรือบริการในอนาคต อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการบริหารจัดการกลุ่มของทุกแห่งที่ไปศึกษาดูงานก็คือ การแบ่งหน้าที่ในการทำงานภายในกลุ่มที่ชัดเจน ทำให้มีการขับเคลื่อนองค์กรให้ไปข้างหน้าได้

9) **ด้านการมีส่วนร่วม** แหล่งฐานทั้ง 4 แห่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกหรือภาคส่วนต่างๆ ดังที่แกนนำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงครามระบุว่า การดำเนินการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นมาจากความพยายามของแกนนำที่ร่วมมือและเป็นตัวอย่างปฏิบัติที่ดีให้แก่สมาชิก เมื่อสมาชิกเข้ามาร่วมกิจกรรมกลุ่มแล้วก็มีการมอบหมายภารกิจหรือร่วมกันปฏิบัติการกิจของกลุ่มภายใต้การทำงานอย่างมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือ สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) ก็ใช้แนวทางเดียวกัน ถึงแม้ในระยะต้นๆ หรือ ปัจจุบันกลุ่มยังไม่ใหญ่แต่ก็อาศัยแนวทางการมีส่วนร่วม การสร้างการมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จนสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่กลุ่มมากก็คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ ถ้าได้ราคาต่ำกว่าที่กำหนดก็ไม่จำหน่าย จะนำไปทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ โดยเฉพาะปลาตากแห้ง ที่ได้รับความนิยม ส่วนกลุ่มอื่นๆ ก็ใช้แนวทางเดียวกันรวมทั้งทุกกลุ่มต่างเสนอแนะแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกสมาชิกทุกฝ่าย

10) **ด้านการถ่ายทอดความรู้** จากการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีความเห็นร่วมกันเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ว่า ทุกกลุ่มที่ไปศึกษาดูงานมาได้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความรู้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งการถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มสมาชิก และการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่กลุ่มหรือองค์กรภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงาน หรือโอกาสการได้ไปเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างไรก็ตาม กระบวนการถ่ายทอดรู้นั้นเป็นการนำประสบการณ์ที่ได้รับจากภายนอก จากการระดมความคิดเห็น จากประสบการณ์การทำงานจริงมาใช้ในการอธิบายความ มีการสื่อสารอย่างง่ายๆ ดังที่กลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้รับจากวิทยากรที่มาทำหน้าที่อธิบายในคราวเข้าไปศึกษาดูงาน การถ่ายทอดรู้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในความสำเร็จของการทำงานกลุ่มแล้ว ยังเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความพยายามในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่มีทั้งอุปสรรค แต่อุปสรรคที่ผ่านมาก็คือบทเรียนที่นำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาจนทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ แต่สิ่งที่เหมือนกันของทุกกลุ่มยกเว้นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงหรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สทส.) ที่มีองค์กรที่ช่วยมาทำหน้าที่สร้างความรู้ให้ก็คือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (ปัจจุบันเรียกว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) ที่ได้เข้าทำหน้าที่สร้างความรู้และนำแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่มาถ่ายทอดและนำการปฏิบัติ ไม่ปรากฏว่ามีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาใดๆ เป็นหลักให้แก่กลุ่มเหล่านี้เลย ส่วนกรณีของ สทส. เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจโดยนายทองเหมาะ แจ่มแจ้ง ที่ไปชวนขอความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ จากองค์กรภายนอกทั้งสถาบันการศึกษา ศูนย์เรียนรู้ต่างๆ และการมีโอกาสดูไปศึกษาดูงานที่ต่างประเทศ เมื่อนำมาปฏิบัติจริงก็ปรากฏว่าได้ผล จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้

6) กิจกรรมให้ความรู้การทำผักปลอดสารพิษ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2552

ภายหลังการศึกษาดูงานจากชุมชนเข้มแข็งแล้ว เกษตรกรสมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ยังคงสนใจเรียนรู้วิธีการต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยและผู้อำนวยการ กศน.ยังคงให้ความรู้เกี่ยวกับการทำกิจกรรมอื่นๆ ให้แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง ได้เชิญชวนสมาชิกกลุ่มเกษตรเข้าร่วมศึกษาการทำผักปลอดสารพิษในวันที่ 14 กรกฎาคม 2552 ณ ศาลาเอนกประสงค์ ที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของวัดป่าลาน มีผู้ร่วมกิจกรรมรวม 35 คน

กิจกรรมในวันนั้นประกอบด้วยการเชิญนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาพืชสวน จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ มาอธิบาย (นายทวีป ใจคำวัง) ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ ได้แก่ วิธีการคัดเลือกพันธุ์ผัก ทั้งพันธุ์ผสมเปิดและพันธุ์ลูกผสม อธิบายถึงการปลูกผักปลอดสารพิษที่นิยมปฏิบัติมีทั้งการทำในมุ้งตาข่ายในลอน (กางมุ้ง) การปลูกผักในพื้นที่เกษตรกร และการปลูกในน้ำ (Hydroponic) วิธีการเตรียมดิน การตรวจสอบความสมบูรณ์ของดิน การเพาะกล้าทั้งในแปลงผักที่เพาะกล้าหรือในถาดพลาสติก การใช้ปุ๋ยทั้งปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยอินทรีย์ โรงเรือนและการสร้างโรงเรือน การดูแลรักษาพืชผักที่ปลูก ทั้งการให้น้ำ ปุ๋ย อาหารเสริม และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรให้ความสนใจเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพราะการกำจัดนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าผักที่ปลูกนั้นจะเป็นการปลูกที่ปลอดสารพิษจริงหรือไม่ วิทยากรแนะนำวิธีที่สำคัญ ได้แก่ ใช้กาบเหนียวใส่ถุงสีเหลือง (กระป๋องน้ำมันเครื่องสีเหลือง) หรือหลอดไฟดักแมลง 2 จุด/ไร่ หรือใช้แมลงตามธรรมชาติ เช่น ค้างคาวทองหรือตัวเบียน (แตนเบียนไข่) ไล่เดือนฝอย หรือว่าจะใช้สารธรรมชาติ เช่น สะเดา หางไหล และวุ้นน้ำ

นอกจากการดูแลผักปลอดสารพิษแล้ว วิทยากรให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาที่มีโอกาสเกิด ได้แก่ ดันกล้ายุบ โรคของผัก ซึ่งบางกรณีเป็นโรคที่มีความรุนแรง เช่น โรคกุ้งแห้ง เป็นต้น ไม่สามารถใช้วิธีทางชีวภาพได้ จำเป็นต้องหมั่นตรวจสอบดูแลไม่ให้เกิดโรสดังกล่าว และการแก้ปัญหาที่เกิด

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้แจกเมล็ดพันธุ์ผัก แจกพันธุ์ปลาและกบที่ขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ สำนักงานเกษตรอำเภอ และ กศน. ให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

ภาพที่ 4.20 การอบรมการปลูกผักปลอดสารพิษ การแจกพันธุ์ผัก พันธุ์ปลา กบ เป็ด และไก่ ให้แก่กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

7) กิจกรรมอื่นๆ

นอกจากกิจกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยและผู้อำนวยการ กศน. ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมอื่นๆ ให้แก่เกษตรกรกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ อีกหลายกิจกรรม เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำยาล้างจาน กิจกรรมจัดทำบัญชีครัวเรือน

ภาพที่ 4.21 การดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำยาล้างจาน
กิจกรรมทำบัญชีครัวเรือน ให้แก่กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

8) กิจกรรมต้นกล้าอาชีพ (โครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน) บ้านป่าลาน ระหว่างวันที่

10 กรกฎาคม - 10 สิงหาคม 2552

ต้นกล้าอาชีพเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เข้ามาอยู่โครงการวิจัยโดยบังเอิญ ต้นกล้าอาชีพเป็นโครงการของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและฝึกฝีมือแรงงานเพื่อสนับสนุนผู้ว่างงานและผู้สำเร็จการศึกษาใหม่ให้มีโอกาสมีงานทำมากขึ้น โดยผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถความรู้ความสามารถกลับไปทำงานในท้องถิ่นบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งเท่ากับเป็นการขับเคลื่อนและพัฒนาศักยภาพของชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง แต่เนื่องจากทีมงานผู้วิจัย (นางศุภลักษณ์ ล้อมลาย) ได้ทำหน้าที่ประสานงานร่วมกับผู้อำนวยการ กศน.ผ่านมูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมูลนิธิดังกล่าวได้ประสานงานกับสำนักนายกรัฐมนตรี ได้รับมอบเงินงบประมาณโครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้โครงการนี้เข้าสู่ชุมชนหลายโครงการ และได้รับการตอบรับโครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 โครงการ โดยแยกไปดำเนินการที่ศูนย์เรียนรู้ตำบลสุเทพ อ.เมืองเชียงใหม่ จำนวน 2 โครงการ และดำเนินการที่ศูนย์เรียนรู้ตำบลสันทรายหลวง จำนวน 2 โครงการ ปรากฏว่าที่ศูนย์เรียนรู้ตำบลสันทรายหลวงมีสมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และเกษตรกรบ้านป่าลานเข้าร่วมสมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 50 คน

ในการอบรมโครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน แม้จะไม่ได้เกี่ยวข้องกันแต่ก็เป็นประโยชน์สำหรับเกษตรกรสมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ กล่าวคือ มีความเกี่ยวเนื่องในการประกอบอาชีพกลุ่มต่างๆ เกษตรกรสมาชิกมีโอกาสเรียนรู้ในเนื้อหาใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ ได้แก่ การตั้งเป้าหมายชีวิต การบริหารเวลา การปลูกพืช การทำกิจกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือน และการรวมทุนเพื่อประกอบอาชีพอิสระในชุมชน

ภาพที่ 4.22 กิจกรรมต้นกล้าอาชีพ (โครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน) ได้ส่งเสริมทางด้าน
การทำอาหาร-ขนม การทำกระเป๋า การปลูกผักสวนครัว (ปลอดสารเคมี)

9) กิจกรรมติดตามผลการปฏิบัติงานกลุ่มเกษตรกร เมื่อวันที่ 18 และ 21 สิงหาคม 2552
หลังจากเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่มีระยะหนึ่ง
รวมทั้งบางส่วนเคยได้รับแจกพันธุ์พืช พันธุ์ปลา พันธุ์กบ รวมทั้งเกษตรกรบางรายก็ดำเนินการจัดหา
พันธุ์พืช ปลา และกบมาเอง แล้วนำไปบริหารจัดการในพื้นที่ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยให้การสนับสนุน
งบประมาณบางส่วน จึงได้ทำการนัดหมายลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ผลการดำเนิน
กิจกรรมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในวันที่ 18 สิงหาคม 2552 รวมทั้งเกษตรกรได้รับการนัดหมายไปรับ
ประกาศนียบัตร โครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน ที่มีการแสดงการนำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่าย
และสาธิตการจำหน่ายในงานดังกล่าว เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2552 จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมติดตามผล
การปฏิบัติงานของกลุ่ม จำนวน 52 คน โดยมีเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง (ต.ป่าหม้อ และ ต.ป่าไผ่
อ.สันทราย จ.เชียงใหม่) ได้เข้าร่วมสังเกตการณ์และแจ้งความประสงค์ไว้กับผู้อำนวยการ กศน.ว่า
ต้องการที่จะให้ไปสร้างกลุ่มในลักษณะดังกล่าวที่ ต.ป่าหม้อ และ ต.ป่าไผ่บ้าง และที่มาสังเกตการณ์ก็
เพื่อต้องการทราบว่าเขาทำอะไรกัน หากต้องการไปสร้างกลุ่มใหม่บ้างจะต้องเตรียมตัวอย่างไร ผลการดู
งานกิจกรรมความก้าวหน้าของกลุ่มเกษตรกรทั้งสองกิจกรรมอยู่ในระดับน่าพอใจ

ภาพที่ 4.23 การติดตามผลการปฏิบัติงานและการสาธิต
การจำหน่ายสินค้าเกษตรของกลุ่มเกษตรกร

2.3 ผลการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ในปีแรก

กระบวนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นการก่อร่างสร้างกลุ่ม และขั้นการลงมือปฏิบัติการ ที่ดำเนินการมาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2551 - กันยายน 2552 ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลโดยการจัดเวทีสรุปผลการดำเนินงาน ณ ศาลาเอนกประสงค์ ตั้งอยู่

ด้านหลังวัดป่าลานเมื่อวันศุกร์ที่ 18 กันยายน 2552 ตั้งแต่เวลา 9.00 น. ผลการประเมินจากความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ โดยทำการสอบถามความคิดเห็นเป็น 6 ประเด็น พบว่า

ประเด็นที่ 1 ในช่วงเวลา 1 ปีที่ดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนบ้านป่าลานที่ผ่านมา พวกเราได้เรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง

กลุ่มเกษตรกรได้สรุปถึงการเรียนรู้ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา คือ

1) ได้มีโอกาสร่วมปฏิบัติงานระหว่างเกษตรกรด้วยกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และทำกิจกรรมทางการอาชีพร่วมกัน ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ เช่น กบ ปลา เป็ด การปลูกผัก การดูแลรักษาดิน ทำการแปรรูปอาหาร ทำสอร์โมนม น้้ายาปรับผ้านุ่ม กิจกรรมลดรายจ่ายในครอบครัว ทำปุ๋ย และเรียนรู้เรื่องการทำนา

2) มีโอกาสสำหรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเกษตร ได้แก่ ลดการใช้สารเคมี หันไปใช้สารชีวภาพแทน ทั้งปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยพืชสด

3) เรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมลดรายจ่าย เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน การออม ทำให้รู้จักประหยัด

4) ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตรและกลุ่มเกษตรกรผ่านการศึกษาดูงานเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงหรือสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี (สกกส.) วิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงปลาในกระชัง (การเลี้ยงปลาแรดในกระชัง) กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำท่าซุง จ.อุทัยธานี และศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี

ประเด็นที่ 2 ผลจากการเรียนรู้ร่วมกันมีเหตุการณ์อะไรเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านป่าลานบ้าง ทั้งทางที่ดีและไม่ดี

กลุ่มเกษตรกร กล่าวถึงผลการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านป่าลานดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีและมีความประทับใจ ได้แก่ ร่วมกันทำกิจกรรมในลักษณะกลุ่มที่มีความสำเร็จ ชุมชนมีความสามัคคีดีขึ้นกว่าเดิม มีการแก้ปัญหาร่วมกัน ปรึกษากันมากขึ้น ให้อภัยกัน มีการแบ่งปันกันมากขึ้น มีน้ำใจให้กันและกัน ชุมชนมีโอกาสจัดเวทีที่ดีและมีประโยชน์สำหรับเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน มีการออคอมทำให้มีเงินเหลือเก็บ ได้นำวิถีดิดเกี่ยวกับการลดรายจ่ายในครัวเรือนไปใช้ วิธีการที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกผักในครัวเรือน นำวิธีการต่างๆ ที่ได้รับการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบไปใช้สำหรับการลดต้นทุนการผลิต ชุมชนมีการก่อตั้งกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น ภายใ้การร่วมมือกันเป็นอย่างดีของประชาชนในชุมชน ได้ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีการวางแผนชีวิตที่ทำให้ครอบครัวมีช่องทางการเพิ่มรายได้จนสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้ความรู้เพิ่มขึ้นทางการเกษตรกร รู้วิธี

ประหยัของครัวเรือน ทราบศักยภาพของผู้นำ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่ม และผู้นำทางศาสนาที่มีความเมตตาให้ความสำคัญต่อการทำกิจกรรมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

2) ขอบปรองที่พบ การประชาสัมพันธักิจกรรมเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ยังไม่ทั่วถึง ต้องการให้สมาชิกในชุมชนทุกคนมีโอกาศเข้ามาเรียนรู้เพื่อให้เกิดการปรับตัวและทำประโยชน์ต่อชุมชน ในลักษณะการมีส่วนร่วม ชุมชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สมาชิกกลุ่มไม่ตรงต่อเวลา ยังพบว่าการลักลอบใช้สารเคมีในการผลิต สมาชิกกลุ่มเกษตรบางกลุ่มยังมีความขัดแย้งกันทำให้งานไม่ลุล่วงไปตามเป้าหมาย

ประเด็นที่ 3 ให้ออกถึงสิ่งที่ต้องการให้ชุมชนปฏิบัติมากที่สุด

กลุ่มเกษตรกรบอกถึงสิ่งที่ต้องการให้ชุมชนปฏิบัติมากที่สุด มีดังนี้

1) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยการทำการเกษตรที่ปลอดมลพิษ มีอาหารที่ปลอดภัย ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการลดภาวะโลกร้อน ทำให้อากาศในชุมชนดี สุขภาพของประชาชนในชุมชนก็จะดีขึ้น

2) การสร้างความสามัคคีในชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งเชื่อว่าการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ความสามัคคีเกิดขึ้นสูงในหมู่สมาชิกเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ แต่กัต้องการให้สมาชิกในชุมชนอีกเป็นจำนวนมากมีความสามัคคีกันให้มากขึ้น ซึ่งความสามัคคีจะช่วยทำให้ชุมชนร่วมมือกันดำรงรักษาสังแวดล้อม สังคม การศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เช่น ประทวดประดู่ป่า ลอยกระทง เป็นต้น และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ มีส่วนสำคัญต่อการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

3) ต้องการให้เปลี่ยนวิธีคิดในการทำการเกษตร การดำรงชีวิตประจำวันที่ไม่ม่งมายกับความเชื่อของตนจนเกินไป ต้องการให้เลิกใช้สารเคมีหันไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทน ต้องการให้ชุมชนลดการบริโภคสิ่งไม่จำเป็น เลิกฟุ่มเฟือย และเห็นความสำคัญองเศรษฐกิจพอเพียง

3.4) ขยายกลุ่มเกษตรไปยังชุมชนใกล้เคียง เช่น ขยายกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ไปยังหมู่ที่ 4 บ้านป่าหม้อด ต.ป่าไผ่ เป็นต้น

ประเด็นที่ 4 ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องอะไรมากที่สุด ที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

กลุ่มเกษตรกรบอกถึงสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ดังนี้

1) เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเข้มข้น เรียนรู้เกี่ยวกับการลดรายจ่ายในครัวเรือนให้มากกว่าที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนชีวิต

2) เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง เพื่อทำให้ทุกคนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง

3) เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางการเกษตร หรือการทำโฮมสเตย์

4) เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ ให้กว้างขวางและหลากหลายอันจะช่วยทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ดียิ่งขึ้น และมีประสบการณ์สำหรับการนำไปใช้เผยแพร่ให้แก่สมาชิกรายอื่นในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้

5) การเรียนรู้อื่นๆ ที่ทำให้ครอบครัวและชุมชนมีความสุข หรือสามารถแสวงหารายได้เพิ่มขึ้น

ประเด็นที่ 5 ท่านมีความประสงค์เข้าร่วมโครงการต่อในปี 2553 หรือไม่ มีเหตุผลอะไรบ้าง

กลุ่มเกษตรกรทุกรายบอกว่ามีความประสงค์เข้าร่วมโครงการในปีงบประมาณ 2553 ต่อไปอีก โดยมีเหตุผลที่สำคัญคือ เป็นโครงการที่มีประโยชน์แก่สมาชิกทุกคน ได้ความรู้ ช่วยสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง มีโอกาสไปศึกษาดูงานที่เป็นประโยชน์และเป็นต้นแบบสำหรับการดำเนินชีวิต ได้วิธีคิดที่สามารถนำมาปฏิบัติใช้ และแลกเปลี่ยนความรู้ นำความรู้ไปวางแผนอนาคตที่มีส่วนทำให้ครอบครัวเป็นสุข และต้องการต่อยอดงานให้ประสบความสำเร็จสูงสุด

ประเด็นที่ 6 อะไรเป็นสาเหตุให้ท่านเข้าร่วมกลุ่มอย่างเหนียวแน่นถึงปัจจุบัน

กลุ่มเกษตรกรบอกถึงเหตุผลที่สำคัญ ดังนี้

1) การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ทำให้ครอบครัวมีโอกาสดีขึ้น

2) ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงต้องการให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้

3) ได้ความรู้และมีกิจกรรมดีๆ ช่วยด้านการอาชีพ และทำให้เกิดความสามัคคี มีความรักกันและกัน

4) การปลูกฝังแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วม

ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

การวิเคราะห์ศักยภาพ และปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ บ้านป่าลาน ผลการวิเคราะห์มีดังนี้

1. ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้แก่ ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรที่มีผู้นำเป็นแกนนำในการผลักดันกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม พบว่า การเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ของเกษตรกรบ้านป่าลาน ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางการเกษตรที่หลากหลาย ซึ่งมาจาก

พื้นฐานของความต้องการแก้ไขปัญหารายได้ของครัวเรือนเกษตรกร กลุ่มที่สำคัญ 7 กลุ่มที่สร้างขึ้นมานั้นก็มีการแบ่งกิจกรรมภายในคล้ายกับกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว เพียงแต่การแบ่งกิจกรรมนั้นยังไม่เป็นรูปแบบที่เป็นปึกแผ่นเหมือนบ้านเจดีย์แม่ครัว อันเนื่องมาจากเกษตรกรต่างเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน แต่การมีกิจกรรมที่หลากหลายก็ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น จึงเป็นการสร้างความช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่มกิจกรรม และการช่วยเหลือกันในด้านทุนและด้านการบริหารจัดการขึ้นในกลุ่มกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบเห็นการประชุมระหว่างสมาชิกด้วยกันเองเหมือนกับเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว ซึ่งหากขาดการพูดคุยเพื่อทำให้กิจกรรมภายในกลุ่มเป็นไปในทิศทางเดียวกันก็อาจสร้างปัญหาความเข้มแข็งได้ในอนาคต ดังที่พบจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน ต.คลองเงิน จ.สมุทรสงคราม ที่ผู้นำกลุ่มระบุว่า การก่อสร้างกลุ่มที่เข้มแข็งดังเช่นในขณะนี้ก็มาจากการปรึกษาหารือระดมความคิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกเดือน ดังนั้นจึงต้องอาศัยกิจกรรมที่หลากหลายเป็นเครื่องมือสำหรับการใช้เป็นเวทีระดมความคิดเห็น

ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมที่พบเห็นและมีความสำคัญต่อการผลักดันให้กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีความเข้มแข็งในอนาคตก็คือ ในช่วงที่ผ่านมาแม้จะเริ่มมีการดำเนินการสร้างกลุ่มเมื่อกลางเดือนพฤษภาคม 2552 แต่ในเดือนสิงหาคมเป็นต้นมา เกษตรกรในแต่ละกลุ่มกิจกรรมสามารถเริ่มนำผลผลิตของตนเองไปจำหน่ายในชุมชน รวมทั้งสามารถนำมาสาธิตให้สังคมได้รับรู้ แม้กระทั่งในปัจจุบันพบว่า มีการนำผลผลิตไปจำหน่ายในตลาดป่าหมื่ออยู่ตลอดเวลา (ซึ่งผลการวิจัยในปีที่ 2 จะได้มีการนำเสนอรายละเอียดในประเด็นนี้เพิ่มมากขึ้น) สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก

2. เจื่อนใจซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

2.1 เจื่อนใจภายใน

1) ผู้นำ

ผู้นำมีบทบาทในขั้นตอนการก่อสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน (นายทรง ไชยมงคล) ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นจากทุกส่วนและเป็นผู้ประสานงานการรวมกลุ่มเกษตรกร ด้วยเห็นว่าต้องการสร้างความเป็นปึกแผ่นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ของเกษตรกรที่มีรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย รวมทั้งมีการประสานความเรียบร้อยของสถานที่สำหรับการพบปะหรือการประชุมระดมความเห็น และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งในขณะทำการวิจัยพบว่าผู้ใหญ่บ้านได้เข้าประชุมพบปะและร่วมดำเนินกิจกรรมกับสมาชิกเกือบทุกครั้ง ในการประสานงานอื่นๆ ผู้ใหญ่บ้านก็สามารถช่วยเหลือได้ทุกกรณี ในขณะที่ผู้นำอีกรายหนึ่งซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา คือ เจ้าอาวาสวัดป่าลาน ท่านเป็นสมาชิกของชุมชนป่าลาน โดยกำเนิด จึงมีความรู้สึกเดียวกันกับผู้ใหญ่บ้าน ต้องการให้ชุมชนที่มีความเดือดร้อนด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นให้เหลือน้อยที่สุด จึงสนับสนุน

การดำเนินกิจกรรมทั้งหมดของเกษตรกร โดยเฉพาะการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ ตลอดจนมาร่วมเป็นกำลังใจให้แก่เกษตรกรเป็นครั้งคราว

2) ปัญหาการเกษตรที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ชุมชนเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2552 เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนป่าลานได้สะท้อนปัญหาในชุมชนพบว่า สมาชิกของชุมชนบ้านป่าลานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร กลับพบปัญหาด้านการเกษตรหลายประการและที่สำคัญ ได้แก่

2.1) การประกอบอาชีพที่ยังคงใช้สารเคมีกันเป็นจำนวนมาก ทั้งการใช้ปุ๋ยเคมี การใช้สารเคมีสำหรับการกำจัดศัตรูพืช ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

2.2) การมีต้นทุนการผลิตทางการเกษตรสูง อันเนื่องมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรการผลิตของชุมชนด้อยประสิทธิภาพ ขาดแรงงาน ราคาอุปกรณ์สำหรับการทำเกษตรสูง เป็นต้น รวมทั้งได้ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ การมีต้นทุนสูงทำให้หักรายได้จากการทำการเกษตรแล้วเหลือไว้สำหรับการใช้จ่ายในครอบครัวต่ำไปด้วย

2.3) การขาดความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูง ส่วนใหญ่มีการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

จากปัญหาทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมระดมความคิดเห็นต้องการแก้ไขปัญหาของตนเองโดยการมีกลุ่มเกษตรทำนาข้าวปลอดสารพิษเป็นเกษตรอินทรีย์ ต้องการให้มีการประกันราคาข้าว สามารถจัดการทรัพยากรทางการผลิตได้เองเพื่อให้สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่สนใจเข้าร่วมรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ผู้วิจัยจะทำกิจกรรมในพื้นที่ร่วมกับชุมชนไปพร้อมๆ กับ กศน.

3) สาเหตุที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

จากการสังเกตของผู้วิจัยสามารถประเมินได้ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชนป่าลาน มาจากพื้นฐานสำคัญ คือ พบปัญหาด้านการเกษตรที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองด้านรายได้ เมื่อมีแนวทางที่เป็นประโยชน์สำหรับการแก้ไขปัญหาจึงสนใจเข้าร่วมกิจกรรม

สำหรับในการวิจัยนี้ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวถึงการเข้าพื้นที่ของผู้วิจัยกับ กศน. เป็นการเข้าไปทำการวิจัย เพื่อไม่ต้องการให้เกษตรกรทราบ รวมทั้งต้องการให้การรวมกลุ่มดำเนินไปตามธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงเป็นเพียงผู้ร่วมดำเนินการ เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์และให้คำแนะนำในบางประการ ดังนั้นในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ จึงเป็นการชักชวนให้เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมอันเป็นการแสดงออกถึงความสนใจ เมื่อเกษตรกรสนใจในกิจกรรมนั้นก็มิโอกาสรับรู้ถึงวิธีการแก้ไขปัญหาของตนเองเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนนำไปสู่การจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรต่างๆ เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2552 รวมทั้งในการประเมินผลก่อนสิ้นปีโครงการก็พบว่า เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงได้ระบุถึง

เหตุผลที่ต้องการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมในปีต่อไปก็เนื่องมาจากได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์จนสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาของตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้

4) ความขัดแย้งในชุมชน

ผลการสังเกตในพื้นที่ตลอดจนผลการวิเคราะห์ชุมชนโดยเกษตรกรบ้านป่าลาน ไม่พบว่าในชุมชนมีความขัดแย้งกัน หรือไม่พบว่ามีสถานการณ์ใดๆ จากการร่วมกิจกรรมอันทำให้ประเมินได้ว่าในชุมชนมีปัญหาความขัดแย้ง คงมีเฉพาะความไม่เข้าใจระหว่างวัยคือ วัยรุ่นกับผู้สูงอายุ รวมทั้งมีเฉพาะการติดยาเสพติดของเยาวชน แต่ก็ไม่อยู่ในระดับรุนแรง สามารถควบคุมได้

5) การจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต

จากการวิเคราะห์ชุมชนและการสังเกตชุมชนโดยผู้วิจัย วิเคราะห์ได้ว่า ชุมชนบ้านป่าลานมีปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรการผลิตหลายด้าน ได้แก่ ปุ๋ย ดิน สิ่งแวดล้อม และศัตรูพืช เป็นต้น ที่เกษตรกรไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างดี จึงมีการใช้สารเคมีสำหรับการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ทราบว่าการใช้สารเคมีในปริมาณมากนอกจากจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรดิน พืช น้ำ แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร เมื่อทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา ทราบถึงการจัดการทรัพยากรทางการผลิตผ่านการศึกษาดูงาน การปฏิบัติจริง รวมทั้งทราบถึงแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวเกษตรทฤษฎีใหม่ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการทรัพยากรการผลิต และสามารถช่วยเพิ่มช่องทางการรายได้หลายช่องทาง ทำให้เกษตรกรสนใจเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

6) ความต้องการรับความช่วยเหลือและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

จากผลการวิเคราะห์ชุมชนทำให้ทราบถึงความต้องการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในด้านการอาชีพเกษตรกรเพื่อเสริมรายได้ ตลอดจนต้องการแก้ไขปัญหาอื่นๆ รวมทั้งมีผลสะท้อนเกี่ยวกับการได้รับเหลือจากหน่วยงานราชการในพื้นที่มีค่อนข้างน้อย ประกอบกับการเข้าไปในพื้นที่ของผู้วิจัยและ กศน. ได้นำโอกาสต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาดูงาน การเพิ่มช่องทางการอาชีพ การให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความกระตือรือร้นของเกษตรกรบ้านป่าลานที่สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ ร่วมกิจกรรม เพื่อนำไปใช้สำหรับการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของตนเอง ครอบครัว และชุมชน จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการรับความช่วยเหลือและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่

7) ความต้องการการยอมรับทางสังคม

จากการสังเกตและการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมกับเกษตรกรบ้านป่าลาน ตลอดจนกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการยอมรับทางสังคมอยู่ในระดับหนึ่ง ด้วยเห็นว่าสถานการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรประสบปัญหาอยู่ตลอดเวลา มีความเดือดร้อน แม้จะไม่มี การสะท้อนถึงการมีภาระหนี้สินของเกษตรกร แต่ก็พบว่ามี

กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านมาใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมในครอบครัวและใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน รวมทั้งมีเสียงสะท้อนถึงการมีการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร ธ.ก.ส. แต่ไม่มีการยอมรับถึงการกู้ยืมเงินนอกระบบ แต่การมีภาระหนี้สินเป็นการสะท้อนถึงปัญหาที่เกษตรกรได้รับ ทำให้เกษตรกรมีความรู้สึกถึงความไม่ได้รับการเอาใจใส่จากหน่วยงานราชการ กระทั่งเมื่อหน่วยงานราชการดังเช่น กศน. และมหาวิทยาลัยแม่โจ้เข้าไปดำเนินกิจกรรมปรากฏว่าได้รับความสนใจ ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ดังเช่น การจัดกิจกรรมติดตามผลงานการปฏิบัติงานกลุ่มเกษตรกรในวันที่ 18 สิงหาคม 2552 และ 21 สิงหาคม 2552 เกษตรกรมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมและนำสินค้าซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรเข้ามาจำหน่าย (รายละเอียดในหัวข้อ 2.2 กิจกรรมที่ 9) รวมทั้งในวันสุดท้ายของการระดมความคิดเห็น (รายละเอียดในหัวข้อ 2.3) พบว่า มีกลุ่มเยาวชนและเกษตรกรจาก จ.เชียงราย เข้ามาศึกษาดูงานการบริหารจัดการการเกษตรของกลุ่ม ทำให้มีเกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมในวันดังกล่าวเป็นจำนวนมากและได้มีโอกาสนำสินค้าของตนเองมาจำหน่ายอีกด้วย เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการการยอมรับจากสังคม

2.2 เจือ้นภายนอก

1) กระบวนการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก

ผลการศึกษา พบว่า การได้รับสนับสนุนกระบวนการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก ดังเช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กศน. และกิจกรรมโครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น ได้เข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ จึงสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ในการเข้าไปให้ความรู้เพื่อก่อตั้งกลุ่ม และพัฒนาการของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่โดยผู้วิจัยที่ผ่านมานั้นเป็นการกระทำอย่างเป็นระบบ ไม่จำเป็นต้องแสดงจุดประสงค์ของการวิจัยให้เกษตรกรได้ทราบ เข้าไปมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมเท่าที่เกษตรกรต้องการ และจำเป็นสำหรับกระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรให้สามารถพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องได้ แต่หากพิจารณาในอีกมุมหนึ่งที่สะท้อนมาจากผลการวิเคราะห์ชุมชนที่พบว่าในอดีตหน่วยงานราชการเข้าไปทำหน้าที่ส่งเสริมทางการเกษตรน้อยมากอีกด้วย การมีบุคคลเข้าไปให้การส่งเสริมอย่างเป็นทางการทำให้สามารถจัดตั้งกลุ่มได้

2) การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ

ผลการศึกษาพบว่า การเข้าให้การสนับสนุนกิจกรรมของหน่วยงานในช่วงของการวิจัย ได้แก่ กศน. เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรเข้าใจถึงหลักการแก้ไขปัญหของตนเอง รวมทั้งผู้วิจัยและ กศน. ได้ชี้แนะและสนับสนุนด้านวิชาการเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เกษตรกรสนใจรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในปีแรก ทำให้เห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมเป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ไม่ชัดเจนนัก แต่สามารถกล่าวให้เห็นถึงแนวโน้มได้ดังนี้

1. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

การวิจัยครั้งนี้ต้องการเห็นถึงความสามารถในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อให้สามารถมีพลังสำหรับการดำเนินกิจกรรมของตนเอง และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้สามารถจัดการผลิตภัณฑ์ของตนเองและกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ในช่วงเวลาตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - กันยายน 2552 หรือประมาณ 4 เดือนนับตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เกษตรกรสามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งการสะท้อนความคิดของเกษตรกรในวันศุกร์ที่ 18 กันยายน 2552 พบว่า เกษตรกรสามารถนำความรู้ที่ได้จากระบวนการจัดตั้งกลุ่มไปใช้ประโยชน์ได้จริง ทำให้เห็นถึงแนวทางการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรนั้นสามารถสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้น

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้รับหลังจากเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ได้แก่

1.1 ความประหยัดรู้จักการใช้ย่ำดีขึ้น

เป็นผลมาจากการเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ ก่อให้เกิดกิจกรรมเรียนรู้สำหรับการลดรายจ่ายในครอบครัว ที่สำคัญได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน การออมทรัพย์ด้วยการประหยัดค่าใช้จ่ายรายวัน ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นด้วยการปลูกผักสวนครัวสำหรับรับประทานในครัวเรือน และลดต้นทุนการผลิตพืชด้วยการลดการใช้สารเคมีหันไปใช้สารอินทรีย์แทน และสารอินทรีย์ก็ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำออร์โมน การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ที่มีราคาประหยัดกว่าการใช้สารเคมี

1.2 การนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมและการศึกษาดูงานไปใช้

สำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้ความรู้เพิ่มขึ้นและนำไปใช้สำหรับการค้าขาย เช่น การทำน้ำยาล้างจาน การทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น และมีตัวอย่างการนำผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจานไปทดลองจำหน่ายที่บ้านของเกษตรกรเอง

ภาพที่ 4.24 สมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ กำลังจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเอง

1.3 การมีอาชีพเสริม

เกษตรกรนอกจากจะมีอาชีพหลักด้านการทำนาเป็นหลักแล้ว การเข้าร่วมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีส่วนสร้างอาชีพเสริมจากการประกอบอาชีพเกษตร เช่น การปลูกผักสวนครัวหรือผักกางมุ้ง การเพาะเห็ด การเลี้ยงเป็ด การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การทำน้ำยาล้างจาน การทำแชมพู การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำปุ๋ยอัดเม็ด การแปรรูปพืชผลผลิต การเย็บผ้า ฯลฯ รวมทั้งรู้จักแบ่งพื้นที่สำหรับการทำการเกษตรในลักษณะผสมผสาน แต่เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่น้อยจึงไม่สามารถจัดสัดส่วนให้สอดคล้องกับ 30 : 30 : 30 : 10 ได้ แต่ก็มีความพยายามในการแบ่งส่นปันส่วนพื้นที่ที่ต้องเน้นให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการผลิต ดังคำแนะนำของนายมนี ชูตระกูล เกษตรกรของศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางด้านประมง (การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์) จ.อุทัยธานี

ภาพที่ 4.25 การจัดพื้นที่สำหรับการทำเกษตรของสมาชิกกลุ่มเกษตร
เศรษฐกิจพอเพียงฯ (นางอรรพกร แก้วป้อม)

ภาพที่ 4.26 การจัดพื้นที่สำหรับการทำเกษตรของสมาชิกกลุ่ม
เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ (น.ส.สุวิภา เจริญ)

ภาพที่ 4.27 การจัดพื้นที่สำหรับการทำเกษตรของสมาชิกกลุ่ม
เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ (นางวราภรณ์ จมพอง)

2. ผลประโยชน์ทางสังคม

ผลประโยชน์ทางสังคม การวิจัยครั้งนี้ต้องการเห็นถึงความสามารถในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อให้สามารถมีพลังสำหรับการดำเนินกิจกรรมของตนเองและกิจกรรมของกลุ่มให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - กันยายน 2552 ทำให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ สร้างผลประโยชน์ทางสังคมให้แก่เกษตรกรและชุมชนบ้านป่าลานหลายประการดังนี้

2.1 ประโยชน์ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน

ในระยะแรกของการเข้าร่วมกิจกรรมการวิเคราะห์ชุมชนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำ แม้จะมีมุมมองที่คล้ายคลึงกัน แต่ความเป็นมาและการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในเบื้องต้นที่ประสบปัญหาที่กระทำในลักษณะต่างอยู่ต่างอาศัย เมื่อได้มากระทำกิจกรรมตามคำแนะนำร่วมกัน พบว่า เกษตรกรได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันในหลายกิจกรรม เมื่อมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ แล้วมีส่วนส่งเสริมการให้มีการเรียนรู้ร่วมกันเพิ่มมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้ร่วมกันดำเนินทั้งในภาคสนาม คือ การลงพื้นที่สำหรับการทำการเกษตร ในการศึกษาดูงาน การระดม

ความคิดเห็น จึงเป็นการสร้างประโยชน์ด้านสังคม หากมีการขยายแนวร่วมในลักษณะเครือข่ายเพิ่มมากขึ้นก็ยิ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพิ่มจำนวนมากขึ้น การกระทำร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน หรือการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มในลักษณะการมีส่วนร่วม เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการอาชีพและการสังคม ทำให้เกษตรกรในชุมชนมีความสามัคคีกันและมีส่วนทำให้ผลักดันกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ ได้อีกมาก

2.2 ประโยชน์ด้านการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนวิถีคิดในการทำเกษตรกรรม

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่สำคัญ คือ การเข้าไปร่วมกิจกรรมทางสังคมมากยิ่งขึ้น เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม รับความคิดเห็นของผู้อื่นและไตร่ตรองความคิดเห็นของผู้อื่นก่อนเสมอ การปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรจากการใช้สารเคมีไปเป็นเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรชีวภาพ เกษตรกรยอมรับว่านับแต่รวมกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตรแล้วทำให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีคิดทางการเกษตรมากยิ่งขึ้น สาเหตุก็มาจากความเข้าใจถึงหลักการของกิจกรรมการรวมกลุ่ม มีเป้าหมายในชีวิตมากยิ่งขึ้น รวมทั้งวิทยากรหรือคณะที่เข้ามาสนับสนุนการรวมกลุ่มเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ จริงใจในการทำงานให้แก่ชุมชน การมีบุคลากรภายนอกเข้ามาให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง จึงมีความเกรงใจ และจึงมีความตั้งใจว่าจะร่วมทำกิจกรรมเพื่อชุมชนและเพื่อตนเองอย่างจริงจังและตั้งใจ

ภาพที่ 4.28 การลงปฏิบัติจริงของเกษตรกร โดยมีวิทยากรแกนนำ (น.ส.สุวิชา อินหนองฉาง) คอยติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด พร้อมกับทำเป็นตัวอย่างให้เห็น

2.3 ประโยชน์ด้านการพัฒนาคุณภาพบุคคล

เกษตรกรเห็นว่า การรวมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเกษตรกรในด้านต่างๆ ทั้งด้านครอบครัว ด้านการอาชีพ ด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาคุณภาพของเกษตรกร อย่างไรก็ตาม นอกจาก

กิจกรรมที่ใช้สำหรับการเรียนรู้แล้ว ยังมีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ได้แก่ การศึกษาดูงาน ทำให้มีความคิดอ่านเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรในการครองตนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรฯ รวมถึงการสร้างคุณภาพตนเองจากการฝึกปฏิบัติการทำงานจริงด้วยตนเอง ร่วมกันคนอื่น ก่อให้เกิดการแบ่งปันสร้างสังคมเกษตรในชุมชนบ้านป่าลานให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น

2.4 ประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

นอกจากกิจกรรมทางการเกษตรที่กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้มีโอกาสดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม คือ การร่วมกันแสวงหาปัญหา ร่วมกันแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันดำเนินกิจกรรม ร่วมกันรับผลประโยชน์จากกิจกรรม และที่สำคัญมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เช่น การทำงานในกลุ่ม จำเป็นต้องอาศัยการแบ่งงานกันทำ แต่การแบ่งงานกันทำไม่ใช่กระทำในลักษณะต้องการปฏิบัติสิ่งใด ผู้ได้รับมอบหมายก็สามารถนำไปดำเนินการได้ทันที แต่จำเป็นต้องปรึกษาหารือร่วมกันภายในกลุ่ม แล้วนำข้อยุติที่ได้รับจากกลุ่มไปปฏิบัติ จึงเสมือนเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของเกษตรกรไปในคราวเดียวกัน การใช้แนวทางดังกล่าวทำกิจกรรมทางการเกษตร เกษตรกรสามารถนำไปใช้ประยุกต์ใช้กับกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ เช่น กิจกรรมสำคัญทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมการเฉลิมพระเกียรติแด่เชื้อพระวงศ์ ส่วนำแนวทางการมีส่วนร่วมไปใช้สำหรับเป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรม

2.5 ประโยชน์ด้านการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ความเข้มแข็งของชุมชนมาจากการกระตุ้นการได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจและประโยชน์ทางสังคมของชุมชน ประกอบกับการมีองค์ประกอบผู้นำที่ดี ทำให้องค์ประกอบของชุมชนบ้านป่าลานเป็นชุมชนเข้มแข็งได้ หากประชาชนหรือเกษตรกรพยายามปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและกระบวนการทางสังคมอื่นๆ ให้อยู่ภาวะที่ไม่ล่อแหลมต่อการเสี่ยงภัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเยาวชน ในระยะยาวชุมชนแห่งนี้สามารถยกระดับความเข้มแข็งให้สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม การได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ประโยชน์ทางสังคม และการเป็นชุมชนเข้มแข็งได้นั้น ไม่อาจทำการสรุปได้ในการวิจัยเพียง 1 ปีที่ผ่านมา เพราะกระบวนการสร้างกลุ่มและการพัฒนากลุ่มยังไม่สิ้นสุดในขั้นตอนนี้ ยังมีขั้นตอนของการขยายกลุ่มและการสร้างตลาดร่วมกันระหว่างกลุ่ม จึงจะสามารถทำให้สรุปถึงความเข้มแข็งของชุมชนได้ รวมทั้งสามารถอธิบายประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และประโยชน์ทางสังคมที่เกษตรกรและชุมชนได้รับ ว่ามีแนวโน้มเป็นไปในลักษณะถาวรและยั่งยืนหรือไม่

3. ผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม

การวิจัยครั้งนี้ต้องการเห็นถึงความสามารถในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเพื่อให้สามารถมีพลังสำหรับการดำเนินกิจกรรมของตนเอง และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - กันยายน 2552 ทำให้เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ สร้างผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมให้แก่เกษตรกรและชุมชนบ้านป่าลาน คือ มาจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีเป็นการใช้อินทรีย์สารหรือชีวภาพมากขึ้น มีส่วนทำให้ปัญหาของชุมชนที่ในอดีตที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่มาจากการใช้สารเคมีในการเกษตรลดลง เพราะพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ หดสั้นไปหันไปใช้สารอินทรีย์สำหรับกำจัดศัตรูพืชแทน หากในอนาคตสมาชิกเกษตรกรสามารถระดมความคิดเห็นและผลักดันให้เกษตรกรในชุมชนบ้านป่าลานหันไปใช้สารอินทรีย์แทนสารอนินทรีย์ก็จะทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมลดน้อยลงเป็นอย่างมากได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรก็มีส่วนทำให้สภาพแวดล้อมของบ้านและชุมชนสะอาดสวยงามมากยิ่งขึ้น เพราะถูกเกษตรกรดูแลพื้นที่สำหรับการจัดการการเกษตรอยู่ตลอดเวลา

การทดสอบสมมติฐาน

การวิจัยครั้งนี้กำหนดสมมติฐานไว้ดังนี้ “การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกษตรกรเข้าใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงแต่การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรในอดีตที่ผ่านมาจะนำไปสู่เป้าประสงค์แต่ขาดกระบวนการที่เหมาะสมเท่านั้น”

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ทั้งชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัวและชุมชนบ้านป่าลานเป็นชุมชนที่มีปัญหาจนลดบทบาทและศักยภาพของเกษตรกรไปอย่างน่าเสียดาย กระทั่งเมื่อมีผู้นำวิสัยคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ตลอดจนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือมีผู้นำแนวทางทั้งสองไปใช้จนได้รับผลประโยชน์จริง แล้วโน้มน้าวให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนที่เป็นเกษตรกรด้วยกันนำไปใช้ประโยชน์ตามบ้าง จึงทำให้เกิดกลุ่มที่มีพลังและศักยภาพ จนสามารถผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้หลากหลายขึ้นกว่าในอดีต ทั้งนี้กิจกรรมที่เกษตรกรรวมกันทำนั้นเป็นกิจกรรมทั่วไปที่เกษตรกรสามารถดำเนินการได้ตามปกติ มิใช่กิจกรรมที่นอกเหนือจากความสามารถในระดับบุคคลเลย กระทั่งเกิดการรวมกลุ่ม เกิดพลังด้านความรู้ ความตระหนัก ความต้องการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการทำกิจกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ไปพร้อมๆ กัน ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า ในอดีตชุมชนเกษตรกรขาดกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการทางการเกษตร เมื่อพบว่าการตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่และกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีส่วนทำกิจกรรมทางการเกษตรที่เหมาะสม และช่วยให้พึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ จึงกล่าวได้ว่า การ

จัดตั้งกลุ่มเกษตรในอดีตนั้นเกิดขึ้นและล้มเหลวเนื่องจากขาดเป้าประสงค์ และขาดกระบวนการที่เหมาะสม จึงขอรับสมมติฐานที่ดังนี้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ใน อ. สันทราย จ. เชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยที่สำคัญ คือ เพื่อศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และเพื่อศึกษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มโดยการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว ต.แม่แฝกใหม่ อ. สันทราย จ. เชียงใหม่ เพื่อศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการก่อตั้งกลุ่มกับเกษตรกรบ้านป่าลาน ต. สันทรายหลวง อ. สันทราย จ. เชียงใหม่ เพื่อก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ แล้วทำการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และเพื่อศึกษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

การก่อตั้งกลุ่มหรือองค์กรชุมชนใดๆ การวิจัยกำหนดขั้นตอนทั้งหมดเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนการร่างสร้างกลุ่ม ขั้นลงมือปฏิบัติการ ขั้นขยายกลุ่ม และขั้นพลังคือความสามัคคี ซึ่งต้องใช้เวลาสำหรับดำเนินกระบวนการทุกขั้นตอน ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดศึกษาการก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เพียง 2 ขั้นตอน และจะดำเนินการศึกษาขั้นตอนที่ 3 และ 4 ในปีงบประมาณ 2553 (ตุลาคม 2552 - กันยายน 2553)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่

กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว ปัจจุบันมีสมาชิก 94 ราย และแบ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมออกเป็น 8 กลุ่ม ผลการศึกษาขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรากฏว่ากลุ่มดังกล่าวจะดำเนินกิจกรรมมานานกว่า 10 ปี แต่ก้พัฒนาอยู่ในขั้นที่สอง คือ ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่มและขั้นลงมือปฏิบัติการ รวมทั้งการมีศักยภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ดังนี้

1.1 กระบวนการสร้างกลุ่ม

1) **ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม** การสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ในขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม พบว่า มาจากชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัวประสบปัญหาด้านการเกษตรหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาการตลาด ปัญหาการผลิตตกต่ำ ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ปัญหาการขาดที่ดินทำกิน ปัญหาการระเหินสิน ปัญหาการขาดความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการผลิต ปัญหาภัยธรรมชาติ และปัญหาการขาดการรวมกลุ่ม

2) **ขั้นลงมือปฏิบัติ** จากปัญหาที่เกษตรกรพบในขณะนั้นยังไม่มีแนวโน้มของการนำไปสู่การตั้งกลุ่มในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แต่ก็มีเกษตรกรรายหนึ่งคือนายพรหม ใจเมคา ได้รับพระราชทานทุนทรัพย์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ.2539 จำนวน 5,000 บาท ผ่านกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับเกษตรกรในอำเภอและตำบลอื่นๆ ของ จ.เชียงใหม่ จึงนำเงินดังกล่าวมาดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรฯ แม้ว่าเริ่มต้นจะดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เกษตรกรในชุมชนบ้านเจดีย์แม่ครัวหรือชุมชนใกล้เคียงยังไม่เห็นพ้องตามไปด้วย แต่ด้วยความอดสาเหทำให้นายพรหมดำเนินกิจกรรมไปตามลำพังร่วมกับสมาชิกในครอบครัวและน้องชาย กระทั่งมีการนำแนวคิดและแนวทางดังกล่าวไปเสนอแนะแก่เพื่อนเกษตรกรในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ตลอดจนเกษตรกรในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงเห็นความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมการเกษตรของนายพรหม จึงนำไปสู่การเพิ่มจำนวนสมาชิก กระทั่งในปี พ.ศ.2546 จำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่มีเพิ่มมากขึ้นนำไปสู่ปัญหาการบริหารจัดการ

แม้ปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มเกิดขึ้นแต่นายพรหมและสมาชิกไม่ย่อท้อ พยายามแสวงหาแนวทางแก้ไข กระทั่งไปได้รับคำแนะนำจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลมาให้ความรู้และคำปรึกษา และจัดการแบ่งกลุ่มสมาชิกตามกิจกรรมและความสนใจของแต่ละคนออกเป็น 8 กลุ่ม ดังที่กล่าวถึงแล้วข้างต้น กระทั่งในปัจจุบันกิจกรรมแต่ละกลุ่มดำเนินมาด้วยความเข้มแข็งและแข็งแกร่ง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ การวิจัย ของหน่วยงานภายนอกอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในแง่ของทุนทรัพย์สำหรับการพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งมากขึ้นอีกด้วย

1.2 การศึกษาศักยภาพและปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

1) **ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่** พบว่า การเข้าร่วมกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรบ้านเจดีย์แม่ครัว ก่อให้เกิดความช่วยเหลือระหว่างกันทางการเกษตร ร่วมกันแก้ไขปัญหา และแบ่งกลุ่มกิจกรรมออกเป็น 8 กิจกรรมการผลิตที่มีความหลากหลาย สามารถระดมทุนจากสมาชิกอย่างเป็นระบบ มีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน ทำให้สามารถขยายจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ทั้งในบ้านเจดีย์แม่ครัวและชุมชนใกล้เคียง

2) **ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกลุ่มและการพัฒนาเกษตรกรทฤษฎีใหม่** ประกอบด้วยเงื่อนไขภายในและเงื่อนไขภายนอก ดังนี้

2.1) เจือไนภายใน ประกอบด้วย การมีผู้นำกลุ่มที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิก มุ่งการทำงาน ปฏิบัติงานจริง มีความรู้ความสามารถ หมั่นศึกษาหาความรู้ เสี่ยงสละ ชื่อสัตย์ ยุติธรรม ขยัน และสามารถเป็นที่ปรึกษาให้แก่สมาชิกได้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกลุ่ม การมีปัญหากลุ่มเกิดขึ้นในชุมชนจนนำไปสู่การรวมกลุ่มแก้ไขปัญหากลุ่ม การพบการแก้ไขปัญหากลุ่มที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติโดยผู้นำกลุ่มจนประสบความสำเร็จและต้องการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องของผู้นำกลุ่ม ชุมชนไม่มีความขัดแย้งใดที่ส่งผลกระทบต่อการสร้างกลุ่มและพัฒนาชุมชน การจัดการทรัพยากรการผลิตที่ผิดพลาดของชุมชน จนพบว่าแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยแก้ไขปัญหากลุ่มการจัดการทรัพยากรการผลิตได้ การต้องการได้รับความช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสมาชิกที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอทั้งออกไปเรียนรู้ ศึกษาดูงานภายนอกชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการต้องการยอมรับทางสังคม การเป็นสมาชิกและการรวมกลุ่มสมาชิกเกษตรทฤษฎีใหม่ไม่ใช่มาจากความต้องการยอมรับทางสังคม แต่เมื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมกลุ่มที่แก้ไขปัญหากลุ่มตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จทำให้เกิดการยอมรับทางสังคมเพิ่มมากยิ่งขึ้น

2.2) เจือไนภายนอก ประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายนอกที่ได้รับการส่งเสริมอยู่ตลอดเวลา แต่เป็นไปอย่างขาดระบบ แต่กลุ่มก็สามารถนำความรู้ทางการเกษตรไปใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ดี และการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ ที่ได้รับการสนับสนุนและรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐทำให้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้แข็งแรงยิ่งขึ้น

2. การก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

การวิจัยครั้งนี้เลือกพื้นที่สำหรับการก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ในชุมชนบ้านป่าลาน การวิจัยทำการศึกษาการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ พบว่า มีการดำเนินการสร้างและพัฒนาของกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ขั้นตอนการสร้างกลุ่ม

ในการก่อร่างสร้างกลุ่มของกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีการดำเนินงานใน 2 ขั้นตอน คือ

1) การระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ชุมชน การก่อร่างสร้างกลุ่มที่สำคัญนั้นอยู่บนพื้นฐานปัญหาและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ การอาชีพของตนเองเป็นสำคัญ จากการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของชุมชนจากเกษตรกรบ้านป่าลาน พบว่า จุดอ่อนของชุมชนบ้านป่าลาน คือ มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจและการอาชีพที่สำคัญ คือ เกษตรกรทำนาเพียงอาชีพเดียว โดยมีการใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันเป็นจำนวนมาก มีส่วนสร้างมลพิษที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งมีปัญหาวาดภัยซ้ำซาก ทำให้ต้นทุนการทำนาสูงกว่า

รายได้ที่ได้รับจากการจำหน่ายผลผลิต รวมทั้งผลผลิตข้าวมีราคาต่ำ ทำให้มีรายได้ไม่มั่นคง แต่รายจ่ายของเกษตรกรสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งชุมชนบ้านป่าลานมีอุปสรรคต่อการบริหารจัดการการเกษตร คือ เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางการผลิตก็น้อยเนื่องจากมีพื้นฐานการศึกษาต่ำ

2) การระดมความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกสำหรับการทำกิจกรรม พบว่า ทางเลือกที่เกษตรกรต้องการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและการอาชีพ คือ ต้องการให้มีกลุ่มเกษตรกรทำนาข้าวที่ปลอดสารพิษโดยหันไปใช้สารอินทรีย์แทนสารอนินทรีย์ ต้องการให้มีการประกันราคาข้าว ต้องการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางการผลิตเพื่อให้สามารถบริหารจัดการสำหรับการลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งสามารถผลิตสารอินทรีย์ทั้งปุ๋ยและฮอร์โมนสำหรับช่วยด้านการเกษตร นอกจากนี้ ยังต้องการให้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ใช้สำหรับการซื้อขายแลกเปลี่ยนสำหรับการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรอีกทางหนึ่งด้วย และต้องการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังโดยขอความช่วยเหลือทางวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และ กศน. อ.สันทราย

2.2 ขั้นตอนปฏิบัติการ

ภายหลังการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรชุมชนบ้านป่าลาน ผู้วิจัยร่วมกับ กศน. และเกษตรกรชุมชนบ้านป่าลานได้ทำการดำเนินการในขั้นตอนปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการเกษตรอื่นๆ จึงได้ดำเนินกิจกรรมให้ความรู้ กิจกรรมทางการศึกษา การทำกิจกรรมเพื่อสร้างความสามัคคีและร่วมมือกันทำงาน และกิจกรรมการรวมกลุ่มตามลำดับดังนี้

1) การศึกษาดูงานที่ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ซึ่งกิจกรรมนี้ทำให้เกษตรกรทราบว่า การเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการดำเนินการเกษตรในรูปแบบที่เรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติและวิถีชีวิต เน้นการผลิตไม่มาก ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในอาชีพเดียวกัน

2) กิจกรรมทอดผ้าป่าความดีเพื่อความสามัคคีของเกษตรกรบ้านป่าลาน เป็นการสร้างความสามัคคี กระตุ้นให้เกษตรกรมีความมุ่งมั่นในการทำงานตามปณิธานและมุ่งกระทำความดีอย่างตั้งใจ

3) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้วยการให้ความรู้โดยผู้วิจัยร่วมกับผู้อำนวยการ กศน. แก่เกษตรกรบ้านป่าลาน เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นที่ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอเพียงหรือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบคุ้มกันที่ดี และเกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นเกี่ยวกับ 3 ขั้นตอนการจัดการทางการเกษตร ทั้งนี้ความรู้จะมีส่วนสำคัญต่อการนำไปใช้เป็นแนวการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

4) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติของเกษตรกรที่

เหมาะสมสำหรับการรวมเป็นกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ รวมทั้งผู้วิจัยและผู้อำนวยการ กศน. ได้ชี้ถึงองค์ประกอบสำคัญสำหรับการตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ 3 ประการ คือ กลุ่มต้องมีเป้าหมาย ต้องมีกติกา และการมีส่วนร่วมของสมาชิก

5) การแบ่งกลุ่มสำหรับการดำเนินกิจกรรม เกษตรกรได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และแบ่งกลุ่มกิจกรรมออกเป็น 7 กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยกรรมการกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม หลังจากนั้นมีการมอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม หลักการปฏิบัติงานหรือกติกาของกลุ่ม โดยให้ร่วมกันปฏิบัติงาน ร่วมกันถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งชักชวนกันเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ บ้านป่าลานทุกครั้ง

6) กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำฮอร์โมนไข่ ให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการทำฮอร์โมนไข่ และลงมือทำฮอร์โมนไข่ไว้สำหรับใช้งานจริง

7) กิจกรรมทัศนศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง ผู้วิจัยได้พาเกษตรกรไปศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง 4 วัน 3 คืน เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เกษตรกร รวมทั้งเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานของกลุ่มอาชีพในชุมชนที่เข้มแข็ง 4 แห่ง พร้อมกับทำการถอดประสบการณ์หรือความรู้ดีของเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษาดูงาน 10 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านการปลูกจิตสำนึกต่อสมาชิกในชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านผู้นำท้องถิ่น ด้านการรวมกลุ่มและการบริหารกลุ่ม ด้านบริหารจัดการกลุ่ม ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการถ่ายทอดความรู้

8) กิจกรรมให้ความรู้การทำผักปลอดสารพิษ ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษในลักษณะต่างๆ และแจกเมล็ดพันธุ์ผัก แจกพันธุ์ปลา-กบที่ขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ สำนักงานเกษตรอำเภอ และ กศน. ให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ อีกด้วย

9) กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ การสร้างความสามัคคี และการดำเนินกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย การฝึกทำนุ้ยหมัก นุ้ยอินทรีย์ การทำน้ำยาล้างจาน กิจกรรมทำบัญชีครัวเรือน การทำอาหาร และการทำขนมไทย

10) กิจกรรมต้นกล้าอาชีพ (โครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน) เป็นโครงการที่ กศน. ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 โครงการ จึงกำหนดให้โครงการแรกเป็นผู้เรียนจากสมาชิกกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

11) กิจกรรมติดตามผลการปฏิบัติงานกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรได้นำผลิตภัณฑ์ที่ทำการผลิตไปฝึกจำหน่ายและแสดงนิทรรศการไปพร้อมๆ กับการรับประกาศนียบัตรโครงการต้นกล้าวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งได้ออกสำรวจพื้นที่บ้านเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อดูวิธีการบริหารจัดการพื้นที่ทำการเกษตร ผลการดูงานกิจกรรมความก้าวหน้าของกลุ่มเกษตรกรทั้งสองกิจกรรมอยู่ในระดับน่าพอใจ

2.3 ผลการสร้างกลุ่มและพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ในปีแรก

ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการสร้างกลุ่มและพัฒนาเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ในปีแรก (ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นการก่อร่างสร้างกลุ่ม และขั้นการลงมือปฏิบัติการ) โดยการระดมความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกเกี่ยวกับการสร้างกลุ่มและพัฒนาเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ พบว่า

1) ผลการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนบ้านป่าลาน โดยกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เกษตรกรเห็นว่าได้มีโอกาสทำงานกิจกรรมทางการเกษตรด้วยกัน และเกิดการเรียนรู้ มีโอกาสปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำการเกษตรไร้สารเคมี

2) ผลจากการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านป่าลาน ที่น่าประทับใจ ได้แก่ เกษตรกรมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมการเกษตร มีความสามัคคี มีการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน มีการอดออม สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เกิดกลุ่มกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการอาชีพและการสร้างรายได้ ทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ก็มีข้อบกพร่องที่สำคัญ คือ เกษตรกรในชุมชนบ้านป่าลานส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ สมาชิกยังไม่ตรงต่อเวลา และแอบใช้สารเคมีในการเกษตร

3) เกษตรกรต้องการให้ชุมชนปฏิบัติมากที่สุด คือ การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยการทำเกษตรที่ปลอดภัย มีอาหารที่ปลอดภัย การสร้างความสามัคคีในชุมชนให้มากกว่านี้ ต้องการให้เปลี่ยนวิถีคิดในการทำการเกษตร และขยายกลุ่มเกษตรกรไปยังชุมชนใกล้เคียง

4) เกษตรกรต้องการให้เกษตรกรในชุมชนบ้านป่าลานเรียนรู้ในเรื่องที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเข้มข้น เรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง การท่องเที่ยวทางการเกษตร การประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ ให้กว้างขวางและหลากหลาย

5) ความต้องการเข้าร่วมโครงการกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ พบว่าเกษตรกรทุกคนต้องการร่วมดำเนินกิจกรรมต่อไปอีก

6) สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเข้ามาร่วมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ทำให้ครอบครัวมีโอกาสดีขึ้น ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางการเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ความรู้ และมีกิจกรรมที่ดี และมีการปลูกฝังแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วม

3. ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

3.1 ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

พบว่า ศักยภาพของชุมชนมีอยู่ภายในตัวเองแต่ไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นได้ กระทั่งเมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ศักยภาพของกลุ่มดีขึ้น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายด้านทั้งด้านความรู้ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และมีความสามัคคี ภายใต้การบริหารจัดการที่ดีของหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ทำให้เกิดศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ แต่ถ้ามองขาดการบริหารจัดการที่ดีแล้วอาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพของกลุ่มได้เช่นกัน

3.2 เงื่อนไขซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ

1) เงื่อนไขภายใน ได้แก่ การมีผู้นำที่ดี การพบปัญหาการเกษตรของชุมชนที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง ได้แก่ การใช้สารเคมี ดันทุนการผลิตสูง และขาดความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเกษตร บ่งบอกถึงความรู้ประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรทางการผลิตของเกษตรกร ปัญหาที่พบในอดีตจึงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรต้องการแก้ไข รวมทั้งเกษตรกรต้องการได้รับความช่วยเหลือและต้องการให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์สำหรับนำไปใช้แก้ไขปัญหาทางการเกษตรและการอาชีพ ส่วนความต้องการยอมรับทางสังคมไม่มีผลต่อการก่อสร้างกลุ่มและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ แต่เมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็งการยอมรับทางสังคมก็เพิ่มมากขึ้น

2) เงื่อนไขภายนอก ได้แก่ การได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภายนอก และมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ ที่สำคัญ ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และ กสน. อ.สันทราย

4. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการวิจัย พบว่า มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และผลประโยชน์ทางสังคมขึ้นในชุมชนบ้านปาลาน และเกษตรกรบ้านปาลานซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ จากการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกิจกรรมกลุ่ม การรับการอบรมให้ความรู้ ได้แก่

4.1 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ได้แก่ มีการออม เกิดการประหยัด รู้จักการใช้จ่ายดีขึ้น ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น มีการปลูกผักสวนครัว ผลผลิตผักอื่น ๆ เพื่อการจำหน่ายและใช้หรือรับประทานในครอบครัว เป็นต้น ความสามารถทำการผลิตการเกษตรที่ช่วยลดต้นทุน การประกอบอาชีพเสริมที่นำมาจากกิจกรรมกลุ่ม

4.2 ผลประโยชน์ทางสังคม

ได้แก่ การเรียนรู้ทางการเกษตรและการประกอบอาชีพเสริมร่วมกัน การเรียนรู้กิจกรรมร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มและงานของชุมชน เกิดความสามัคคีในกลุ่มเกษตรกรและในชุมชน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเปลี่ยนวิธีคิดในการอาชีพโดยเฉพาะการหันไปใช้วิธีการทางชีวภาพแทนการเกษตรเคมี ขอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีเป้าหมายชีวิตมากขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในชุมชน และนำไปสู่ประโยชน์ด้านการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ในอนาคต

4.3 ผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม

ได้แก่ การงดใช้สารเคมีทางการเกษตรไปใช้สารอินทรีย์แทน ทำให้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนบ้านป่าลานพบในอดีตลดน้อยลง หากกระตุ้นให้เกษตรกรรายอื่นๆ ไปใช้สารอินทรีย์แทนสารเคมีก็จะช่วยทำให้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ใน อ. สันทราย จ.เชียงใหม่ มีประเด็นสำคัญต่อการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างกลุ่มและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่

การสร้างกลุ่มและพัฒนาการของกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว พบว่า มีการดำเนินไปตามขั้นตอน แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถขับเคลื่อนไปให้ครบทุกขั้นตอน มีเฉพาะขั้นการสร้างกลุ่มและขั้นลงมือปฏิบัติการเท่านั้น แต่กลุ่มเกษตรกรก็มีกิจกรรมและพยายามขยายขั้นตอนไปสู่ขั้นขยายกลุ่ม และขั้นพลังคือสามัคคี

กรณีดังกล่าว สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540) กล่าวว่า การรวมกลุ่มเป็นองค์กรในชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็มีข้อเสียที่สำคัญคือ มีความยากลำบากกว่า ในการรวมกลุ่มที่ต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างยิ่ง และสอดคล้องกับการอธิบายไว้ในกรณีของ เบญจวรรณ สุรินทร์ (2546) ซึ่งกล่าวว่า ความสำเร็จของการดำเนินการในระบบเกษตรทฤษฎีใหม่จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อสร้างผลผลิตพืชและสัตว์ที่หลากหลายให้เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวไม่สามารถบริหารจัดการพื้นที่เกษตรให้เป็นไปตามสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านขนาดของพื้นที่การเกษตร แต่เกษตรกรก็สามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเองจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร แม้ว่าการตลาดจะเป็นการดำเนินด้วยตนเองตามลำพังของเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ แต่สิ่งที่พบเห็นคือ ความสามัคคีเกิดขึ้นในกลุ่มเกษตรกร ดังเห็นได้จากกรณีจัดให้มีการพบปะกันทุกๆ เดือนของเกษตรกร

กรณีการจัดสรรปันส่วนพื้นที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์นั้นยังอยู่ในขอบข่ายที่สามารถปฏิบัติได้ ดังที่อำพล เสนาณรงค์ (2539) อธิบายไว้ว่า หากเกษตรกรมีพื้นที่น้อยก็ควรแบ่งส่วนหนึ่งทำตามเกษตรทฤษฎีใหม่ตามกำลังของครอบครัว แต่ก็อยู่ภายใต้ความพอเพียง คือ สามารถเลี้ยงตนเองได้และมีความสามัคคี

อย่างไรก็ตาม จุดเด่นที่สำคัญที่พบจากการวิจัยในครั้งนี้ คือ การรวมกลุ่มเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ ของบ้านเจดีย์แม่ครัว พบว่า เกษตรกรอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตามแนวทางของ Uphoff and Cohen (1991) อันนำไปสู่ความสามารถด้านการพึ่งตนเอง ด้านรายได้เพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกลุ่ม เป็นกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ พีรวัฒน์ เวศย์วรุฒม์ (2544) ที่พบว่า การส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกร เพื่อให้การเกษตรเกิดความยั่งยืนได้ภายใต้เงื่อนไขความเหมาะสมของทรัพยากร

2. การก่อตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

การนำความรู้เกี่ยวกับการก่อตั้งกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวไปประยุกต์และทดลอง ใช้สำหรับการตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ชุมชนบ้านป่าลาน พบว่า การก่อตั้งกลุ่มใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นการสร้างกลุ่ม และขั้นลงมือปฏิบัติการ (ส่วนขั้นขยายกลุ่ม และขั้นพลังคือสามัคคี กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการวิจัยในปีที่ 2) เป็นไปตามขั้นตอนทุกประการ กล่าวคือ

ในขั้นการสร้างกลุ่มเกษตรกรชุมชนบ้านป่าลานมีการวิเคราะห์ชุมชน และวิเคราะห์ความต้องการสำหรับการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรของชุมชน ในขณะที่ขั้นลงมือปฏิบัติการนั้นเป็นการดำเนินการภายใต้การเรียนรู้ของเกษตรกร และการให้ความรู้เสริมจากระบวนการวิจัยที่สนับสนุนให้เกษตรกรมีกิจกรรมรับความรู้เพิ่มเติมหลากหลายกิจกรรม รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรเข้าใจถึงหลักการนำไปประยุกต์ใช้ นำไปสู่การสร้างกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมออกเป็น 7 กลุ่ม และสามารถดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม กระทั่งสามารถสร้างผลิตภัณฑ์กลุ่มและนำไปแสดงนิทรรศการ การจำหน่าย และการนำไปใช้ในครอบครัวได้

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการสร้างกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ครบขั้นตอนนั้นจำเป็นต้องอาศัยเวลา ดังการวิจัยของเบญจวรรณ สุรินทร์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การสนับสนุนส่งเสริมให้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ควรครอบคลุมระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควรให้เหมาะสมกับระบบฟาร์มแบบใหม่ รวมทั้งวรเชษฐ์ ชาวเหนือ (2544) ได้กล่าวถึงความสำเร็จว่า ต้องอาศัยการสนับสนุนปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความขยันหมั่นเพียรจะช่วยให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ประสบผลสำเร็จ

3. ศักยภาพของกลุ่มเกษตรและปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

การตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ชุมชนบ้านป่าลาน ในขั้นการสร้างกลุ่มและขั้นลงมือปฏิบัติการ พบว่า ศักยภาพที่แท้จริงของชุมชนนั้นมีอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว เพียงแต่ขาดกระบวนการอันจะสามารถนำไปสู่การตั้งกลุ่ม ดังนั้นการที่เกษตรกรรวมตัวกันตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ขึ้นก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านความรู้ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และมี

ความสามัคคี ภายใต้การบริหารจัดการที่ดีของหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่มทำให้เกิดศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจได้

อย่างไรก็ตาม การที่กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีศักยภาพได้นั้นก็เนื่องมาจากปัจจัยหลักที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

ประการแรก การมีเงื่อนไขภายในชุมชนที่ดี ได้แก่ การมีผู้นำที่ดี เกษตรกรเคยพบปัญหาการเกษตรที่ไม่สามารถแก้ไขได้ตามลำพัง การขาดความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเกษตร ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก ทำให้เกษตรกรมีความคาดหวังถึงการแก้ไขปัญหาของตนเอง

ประการที่สอง การมีเงื่อนไขภายนอก คือ การได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก และมีการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ

จากผลการวิจัยที่ได้ สิ่งที่ควรนำมาพิจารณาคือ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เพราะมีส่วนทำให้กลุ่มเกษตรกรมีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับการกล่าวของ Uphoff and Cohen (1991) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาศักยภาพ คือ ผลของการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการรวมพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีในระหว่างสมาชิกของชุมชน ซึ่ง Uphoff and Cohen เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนถือได้ว่า เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนและการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชน แต่ก็ต้องตระหนักว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงก็คือ ต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมดูแลกำกับตลอดจนติดตามประเมินผล

4. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่

การตั้งกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ชุมชนบ้านป่าลาน พบว่า เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เกษตรกรกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ มีพฤติกรรมการออม ใช้จ่ายอย่างประหยัด ปลูกผักสวนครัวหรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ ไว้ใช้และจำหน่าย รวมทั้งการทำการเกษตรที่ช่วยลดต้นทุน เกิดผลประโยชน์ทางสังคม คือ ได้เรียนรู้ทางการเกษตร การประกอบอาชีพเสริม การทำกิจกรรมร่วมกัน การมีส่วนร่วมในทำงานกลุ่มและงานของชุมชน มีความสามัคคี และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเปลี่ยนวิถีคิดในการอาชีพ ใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีเป้าหมายชีวิตมากขึ้น และเกิดผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การงดใช้สารเคมีทางการเกษตรทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นในหลายเรื่องมีความสอดคล้องกับประโยชน์ของเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2541) ได้กล่าวไว้ เช่น ความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ความสามารถในการจัดการด้านการเกษตร การตลาด และการเงิน และความสามารถในการใช้ทรัพยากร (จัดหา/ใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ) อย่างสมดุล เป็นต้น และเป็นการเสริมความคิดเห็นของ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) ที่สรุปให้เห็นว่า เกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเป็นทฤษฎีที่ปฏิบัติได้และเกิดผลประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders) อย่างทั่วถึง เช่นเดียวกับการสรุปผลการวิจัยของพิรวัฒน์ เวศย์วรุตม์ (2544) ที่กล่าวว่า การทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการทำเกษตรกระแสหลักได้

นอกจากนี้ ผลประโยชน์ที่กลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ และชุมชนบ้านป่าลานได้รับยังสอดคล้องกับผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่ วิรัช นิภาวรรณ (2550) ได้อธิบายไว้ ทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และอาจรวมถึงด้านวัฒนธรรมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ใน อ. สันทราย จ.เชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1.1 ควรแนะนำให้เกษตรกรนำความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปขยายจำนวนสมาชิกให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ชุมชนบ้านป่าลานมีพลังและศักยภาพที่ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน

1.2 กระบวนการสร้างกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ในขั้นขยายกลุ่ม และขั้นพลังคือสามัคคี ควรพิจารณาถึงความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือการสร้างเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินการเกี่ยวกับการตลาดของกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ได้อย่างมั่นคงและแข็งแรง

1.3 การดำเนินการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ ยังคงมีความสำคัญ ดังนั้นจึงควรแนะนำให้กลุ่มเกษตรกรมีการจัดระดมความคิดเห็น มีการพบปะกันเองอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการสนับสนุนให้กลุ่มออมทรัพย์ที่สมาชิกทุกคนเป็นสมาชิกให้มีการเติบโต สามารถนำไปใช้สนับสนุนกิจกรรมทางการเกษตรของแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ควรสนับสนุนให้มีการกำหนดประธานกลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เพื่อง่ายต่อการประสานงานการทำงานในกระบวนการสร้างกลุ่มเกษตรในแต่ละขั้นตอน

1.6 ควรสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงฯ บ้านป่าลานกับกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวมีการประสานข้อมูลหรือการแลกเปลี่ยนความรู้ รวมทั้งดำเนินการขยายเครือข่ายในขั้นพลังคือสามัคคี เพราะอาจจะช่วยทำให้กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัวได้ขยายกระบวนการจัดตั้งกลุ่มไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) อันจะช่วยทำให้ทราบถึงปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ เติบโตหรืออ่อนแอได้ในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มเกษตรกรสามารถปรับตัวหรือปรับปรุงวิธีการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.2 ควรทำการเปรียบเทียบรายได้ รายจ่าย และการใช้ปัจจัยการผลิตระหว่างก่อนและหลังการรวมเป็นกลุ่มเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียงฯ อันจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ช่วยทำให้ทราบถึงความสามารถพึ่งพาตนเองได้มากน้อยเพียงใด

บรรณานุกรม

ภาษาไทย :

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2539. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการเกษตรไทย**. ที่ระลึกในโอกาสสมหามงคลกาญจนาภิเษก.
- กาญจนา บุญยัง และคณะ. 2552. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล**. สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.
- ฉวีวรรณ มหะเสนีย์ และวุฒินัย ชูวานานนท์. 2547. **การศึกษาระบบการทำฟาร์มตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ด้านสังคม**. ส่วนส่งเสริมการจัดการฟาร์มและเกษตรทฤษฎีใหม่ สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 15 กุมภาพันธ์ 2553.
จาก <http://farmdev.doae.go.th/Doc/AgExSaminar7/Poster/chaveewan.doc>.
- ชัยพล สายะพันธ์. 2549. “วิถีชีวิตพอเพียง...ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่”, **วารสารเศรษฐกิจการเกษตร**, 52 (กรกฎาคม), 596.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2541. **ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2541. “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กระบวนทัศน์และการจัดการการพัฒนาตามแนวทฤษฎีใหม่”. **ทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เบญจวรรณ สุรินทร์. 2546. “การวิเคราะห์เปรียบเทียบทางเศรษฐกิจระหว่างเกษตรกรกระแสหลักและเกษตรกรทฤษฎีใหม่ : กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา”. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พะยอม วงศ์สารศรี. 2531. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ : คณะวิชาการวิทยาการจัดการ วิทยาลัยครูสวนดุสิต.
- พิรวัฒน์ เวศย์วรุฒม์. 2544. “การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจของการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในจังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรเชษฐ์ ชาวเหนือ. 2544. “การศึกษาเปรียบเทียบความเป็นไปได้ทางการเงินของการทำเกษตรเชิงพาณิชย์และเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดร้อยเอ็ด”. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิรัช นิภาวรรณ. 2550. “การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน”. รัฐสภาสาร, 55 (4), 21-60.

วิศาล บุญพวงและคณะ. 2542. “ทฤษฎีใหม่ในแง่มุมพัฒนาการเศรษฐกิจ”. ทฤษฎีใหม่ในแง่มุมการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2540. องค์การชุมชน : กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: แปลน พรินติ้ง.

สุภาภย์ อินทองคง. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. 2548. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.cdd.go.th/nakhonnayok/ecodoc.doc> (15 พฤศจิกายน 2549).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2550. “การเกษตรภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารเศรษฐกิจการเกษตร, 53 (กรกฎาคม), 608.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2551. รูปแบบการผลิตการเกษตรที่เหมาะสมภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว. เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว ณ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่บ้านเจดีย์แม่ครัว ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.เชียงใหม่, 18 กันยายน.

อำพล เสนาณรงค์. 2542. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษในการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 37 เรื่อง การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ. 3 กุมภาพันธ์ 2542. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Garcia-Zamor, J.C. 1985. **Public Participation in Development Planning and Development : Cases from Africa and Asia**, Boulder : West view Press.

Hall, P. Organization. 1987. **Organization Theory : An Environment Approach**. Boston : Allyn and Bacon.

Uphoff, N. and Cohen, J.M. 1991. **Rural Development Participation : Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**. Itchaya, NY : Rural development Committee, Cornell University.

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาในกลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์แม่ครัว แม่แฝกใหม่

(14 ธันวาคม 2551)

	ชื่อ-นามสกุล	อายุ	ตำแหน่ง	ที่อยู่
1	สจ. ๗๖๕ สมนึก	48	สมาชิกกลุ่ม	345 ม. 13 ต. แม่แฝกใหม่
2	นางชนิตา ใสอ่อง	46	"	24 ม. 13 ต. แม่แฝกใหม่
3	นายสุทธิ เวียงรัมย์	58	"	90 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
4	นางสมใจ ใสอ่อง	54	"	24 ม. 13 ต. แม่แฝกใหม่
5	นายทองดี ใสอ่อง	50	"	45 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
6	นางจันทร์ ใสอ่อง	53	"	37 ม. 13 ต. แม่แฝกใหม่ อ. สันทราย
7	นายสุรินทร์ ใสอ่อง	37	"	72 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
8	นายสุวิทย์ ใสอ่อง	27	"	24 ม. 13 ต. แม่แฝกใหม่
9	นางสมใจ ใสอ่อง	51	"	49 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
10	นายวิเชียร ใสอ่อง	36	"	29 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
11	นายสมใจ ใสอ่อง	52	"	51 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
12	นายวิเชียร ใสอ่อง	33	"	538 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่ อ. สันทราย
13	นายสมใจ ใสอ่อง	50	"	141/1 ม. 14 ต. แม่แฝกใหม่
14	นายสมใจ ใสอ่อง	40	"	73 ม. 3
15	นายสมใจ ใสอ่อง	47	"	79 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
16	นายสมใจ ใสอ่อง	47	"	74 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
17	นายสมใจ ใสอ่อง	44	"	148 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่ อ. สันทราย
18	นายสมใจ ใสอ่อง	40	"	423 ม. 12 ต. แม่แฝกใหม่ อ. สันทราย
19	นายสมใจ ใสอ่อง	57	"	60 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
20	นายสมใจ ใสอ่อง	58	"	92 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
21	นายสมใจ ใสอ่อง	59	"	69 ม. 3 ต. แม่แฝกใหม่
22	นายสมใจ ใสอ่อง	42	"	117 ม. 12 ต. แม่แฝกใหม่

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนากลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์แม่ครัว แม่แฝกใหม่

14 ธันวาคม 2551

[illegible]

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์แม่ครัว แม่แฝกใหม่
ครั้งที่ 2 (1 กุมภาพันธ์ 2552)

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	อายุ	กลุ่มที่สังกัด	ที่อยู่	เบอร์โทร
1	นายสุทธิ น้อยนพ	58	ปลูกพืช	90 ม. 3	0850346746
2	นายสมาน น้อย	54	ปลูกพืช	246 ม. 3	08222270
3	นางสาวชน มงคล	53	ปลูกพืช	130 ม. 11	053848813
4	นายสุวิทย์ น้อย	30	ปลูกพืช	130 ม. 11	053-848813
5	นายสุวิทย์ น้อย	44	ปลูกพืช	119 ม. 11	053848800
6	นาย นายนพ	52	ปลูกพืช	103 ม. 14	053848112
7	นายสมาน น้อย	76	ปลูกพืช	24 ม. 11	086-1122009
8	นาย นายนพ	56	ปลูกพืช	130 ม. 11	08444413
9	นาย นายนพ	51	ปลูกพืช	16 ม. 13	0850391539
10	นาย นายนพ	54	ปลูกพืช	24 ม. 11	053848375
11	นาย นายนพ	33	ปลูกพืช	109 ม. 3	0856177019
12	นาย นายนพ	52	ปลูกพืช	130 ม. 11	082156781
13	นาย นายนพ	36	ปลูกพืช	86 ม. 3	053-848505
14	นาย นายนพ	16	ปลูกพืช	86 ม. 3	053-848505
15	นาย นายนพ	51	ปลูกพืช	61 ม. 3	053-848778
16	นาย นายนพ	47	ปลูกพืช	67 ม. 11	086-8220505
17	นาย นายนพ	57	ปลูกพืช	47 ม. 3	084-1762035
18	นาย นายนพ	68	ปลูกพืช	117 ม. 3	
19	นาย นายนพ	44	ปลูกพืช	79 ม. 3	084-7543309
20	นาย นายนพ	30	ปลูกพืช	79 ม. 3	-
21	นาย นายนพ	16	ปลูกพืช	79 ม. 3	-
22	นาย นายนพ	54	ปลูกพืช	22/1 ม. 3	053-848037
23	นาย นายนพ	55	ปลูกพืช	36 ม. 3	053-848850
24	นาย นายนพ	48	ปลูกพืช	79 ม. 3	085-8072885
25	นาย นายนพ	36	ปลูกพืช	75 ม. 11	08-8716-5858
26	นาย นายนพ	50	ปลูกพืช	12/3 ม. 3	053-848828
27	นาย นายนพ	59	ปลูกพืช	43/3	
28	นาย นายนพ	52	ปลูกพืช	102 ม. 3	053-848603
29	นาย นายนพ	41	ปลูกพืช	28 ม. 11	0869206520
30	นาย นายนพ	41	ปลูกพืช	73 ม. 3	087-5774085

ครั้งที่ 2 (1 กุมภาพันธ์ 2552)

[illegible]

รายชื่อผู้เข้าร่วมจัดเวทีประเมินโครงการและสรุปผลการดำเนินงาน
18 กันยายน 2552 ณ ศูนย์การเรียนรู้วัดป่าลาน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	อายุ	กลุ่มที่สังกัด	ที่อยู่	เบอร์โทร
1	ก้องภพ ศิริชัย	56	หน้าเขาค้อ	126 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	086 11616 08
2	อภินันท์ อมพอน	57	ปลวกแดง	216 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	0835824116
3	นิคม หนอง	49	11/551/	32/1 ม. 2. ม. 551/	084-511808
4	แสงทอง สะดวก	53	เมือ-1/1 พัก	61 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	0841742949
5	จรัสพร รัตน	49	ดม-หน้าเขาค้อ	57/1 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	053-490848
6	นภต วนันท์	44	หน้าเขาค้อ	64/หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	087-7878697
7	ศิริ นิล	144	ม. 2		
8	อัมพร ใส		หน้าเขาค้อ		
9	อัมพร ใส	63	สันทราย	109/1 หมู่ 4 ต.ป่าไร่	084-3030299
10	นางก้องภพ งาม	54		61/2 หมู่ 4 ต.ป่าไร่	089-8541405
11	นางก้องภพ งาม	52	หน้าเขาค้อ	หน้าเขาค้อ	086-8994816
12	นภต วนันท์	44	หน้าเขาค้อ	86/หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	083-397063
13	กฤษณ ใส	49	กม. 1290		
14	นางก้องภพ งาม	56/1	หน้าเขาค้อ		
15	อัมพร ใส	55	หน้าเขาค้อ	142 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	
16	นางอัมพร ใส	56	หน้าเขาค้อ	124 หมู่ 4 ต.สันทรายหลวง	053-397629
17	นางอัมพร ใส	60	หน้าเขาค้อ	116 ม. 4 ต.ป่าไร่	085467981
18	นิคม หนอง	61	หน้าเขาค้อ	5 ม. 4 ต.ป่าไร่	081-0333832
19	อัมพร ใส	57	หน้าเขาค้อ	95 ม. 4 ต.ป่าไร่	089-4996985
20	อัมพร ใส	51	หน้าเขาค้อ	54 ม. 2 ต.สันทรายหลวง	085-6166366
21	อัมพร ใส	44	หน้าเขาค้อ	81/1. 2 ม. 2 ต.สันทรายหลวง	
22	อัมพร ใส	33	หน้าเขาค้อ	145/1 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	083.1885185
23	อัมพร ใส	55	หน้าเขาค้อ	92 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	053492437
24	อัมพร ใส	54	หน้าเขาค้อ	225 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	083-351426
25	อัมพร ใส	39	หน้าเขาค้อ	101 ม. 2 ต.สันทรายหลวง	
26	อัมพร ใส	55	หน้าเขาค้อ	86/1 ม. 2 ต.สันทรายหลวง	0897563175
27	อัมพร ใส	44	หน้าเขาค้อ	44 หมู่ 2 ต.สันทรายหลวง	081-9926801

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	อายุ	กลุ่มที่สังกัด	ที่อยู่	เบอร์โทร
28	นริศนา กลิ่นนุ่น	25	ปลา, กย	17 ม.2 ต.สันทรายหลวง	085-0373028
29	สมศักดิ์ พรหมเชื้อ	32	กย ไร่	93 ม.2 ต.สันทรายหลวง	0805022913
30	บัวพา สกิล	44	กย พืชผัก	54 ม.2 สันทราย 4200	0896380692
31	ทวิดา นิลวรรณ	22	ปลา-พืชผัก	206 ม.2 สันทรายหลวง	0861888884
32	ศรีธัญญา กลิ่นแก้ว	28	ปลา-ผัก	17 ม.2 ต.สันทรายหลวง	0846127081
33	แก้วคน อ่าง	42	ปลา-สวนครัว	127 ม.2 สันทรายหลวง	-
34	วิภาส คุ้มเมือง	49	กย. ปลา	160 ม.2 สันทรายหลวง	092 8444421
35	แก้วดี แก้วน้อย	45	ไร่ ไร่	45 ม.2 สันทรายหลวง	
36	นพวิทย์ ฤกษ์	55	ไร่ ไร่	16/ม.2 ต.สันทรายหลวง	
37	ทศพรศักดิ์ สุริยา	52	ไร่ ไร่	137 ม.2 ต.สันทรายหลวง	
38	สุทธยา คุ้มเมือง	78	ไร่ ไร่	92 ม.2 ต.สันทรายหลวง	
39	สมศักดิ์ นิลวรรณ	48	กย	161 ม.2 สันทรายหลวง	081-88186172
40	วิภาส นิลวรรณ		ปลา	24 ม.2 สันทราย	-
41	ศิริลักษณ์ นิลวรรณ	31	กย+ปลา+พืช	116 ม.2 ต.สันทรายหลวง	
42	อัมพร ใจ	46			
43	พอลิเมอร์ นิลวรรณ	44	สวนครัว	205 ม.2 ต.สันทรายหลวง	084-5003675
44	อภินันท์ นิลวรรณ	22	ปลา	33 ม.2 สันทรายหลวง	083-4928975
45	อรรณพศิริ ดันจรัส	23	อาหารแปรรูป	28 ม.2 ต.สันทรายหลวง	081-0264543
46	อัมพร นิล	47	ทำสวน	43/1 ม.2	0861825131
47	นพวิทย์ นิลวรรณ	58	กย ปลา	135/2 สันทรายหลวง	082 4977388
48	กมลวิทย์ นิลวรรณ	30	กย ปลา	86/1 ม.2 สันทรายหลวง	
49	วิเศษ นิลวรรณ	46	ปลา	84/2 ปลา พืช	0861872052
50	นพวิทย์ นิลวรรณ			92/4 หมู่ 4 ต.ป่าไร่	
51	นพวิทย์ นิลวรรณ			137 ม.2 ต.สันทรายหลวง	
52	นพวิทย์ นิลวรรณ			92/4 หมู่ 4 ต.ป่าไร่	
53					
54					
55					
56					
57					

[illegible]